

ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง
อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

นางสาวประทุมมารถ สุจริต

การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2558

The Patronage System in Local Elections: A Case Study of Bo Thong Subdistrict

Municipality in Bo Thong District, Chonburi Province

Miss Pratoommard Soodcharid

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2015

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบล
บ่อทองอำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี
ชื่อและนามสกุล นางสาวประทุมมารถ สุจริต
วิชาเอก การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปฤณ นิยมไทย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2558

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปฤณ นิยมไทย)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ยุทพร อิศรชัย)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวี สุรฤทธิกุล)

รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษา **คั่นคว้ออิสระ** ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง
อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ผู้ศึกษา นางสาวประทุมมารดี สุจริต รหัสนักศึกษ 2558000606 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมปฤณ นิยมไทย ปีการศึกษา 2558

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัจจัยของระบบอุปถัมภ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี (2) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี (3) แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ เลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ่อทอง เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในเรื่องการเมืองท้องถิ่นที่มีความน่าเชื่อถือ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1 กลุ่มผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการครู ตัวแทนรัฐวิสาหกิจ และประธานชุมชนย่อย จำนวน 7 คน ส่วนกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น เช่น รองนายกเทศมนตรี อธิการนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 14 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัจจัยสำคัญของระบบอุปถัมภ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทอง คือ ระบบเครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง และระบบหัวคะแนน ซึ่งบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการเลือกตั้ง ผู้ที่มีเครือญาติและพรรคพวกเพื่อนฝูงจำนวนมาก จะมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งสูง เพราะจะเป็นฐานเสียงหลักในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และยังช่วยกันทำหน้าที่ในการหาเสียงอีกด้วย (2) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง ในเรื่องนี้จะทำให้ท้องถิ่นอ่อนแอ การปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่พัฒนา การบริหารงานขาดประสิทธิภาพ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ (3) แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น ควรแก้ที่สาเหตุ คือ สร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย และการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นให้แก่ประชาชน ในการใช้สิทธิทางการเมือง หน้าที่พลเมือง อันจะนำไปสู่ศรัทธาและความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ ระบบอุปถัมภ์ การเลือกตั้งท้องถิ่น เทศบาลตำบลบ่อทอง

Independent Study title: The Patronage System in Local Elections: A Case Study of Bo Thong Subdistrict Municipality in Bo Thong District, Chonburi Province

Author: Miss Pratoommard Soodcharid; **ID:** 2558000606; **Degree:** Master of Political Science; **Independent Study advisor:** Dr. Somprin Niyomthai, Assistant Professor; **Academic year:** 2015

Abstract

This case study about the political impact of the patronage system, or the patron-client system of mutual benefits/obligations, had the following objectives: (1) to study the factors about the patronage system that influenced local elections in Bo Thong Subdistrict Municipality in Bo Thong District, Chonburi Province; (2) to study the impact of the patronage system on local elections in the study area; and (3) to find suggestions for solving and preventing problems related to the patronage system in local elections.

This qualitative research was based on formal interviews. The sample population was chosen through purposive sampling from among credible people in Bo Thong Subdistrict Municipality who had experience with local elections. The sample of 14 persons was divided into 2 groups which were community leaders, such as village headmen, teachers, personnel of state enterprises, and community presidents; and consisted of local politicians, such as deputy mayors, former deputy mayors, municipal council members, and members of the provincial administrative organization. Data was analyzed through descriptive analysis.

The results showed that (1) the main factors of the patronage system that influenced local elections were the family relations system, friends and acquaintances, and the canvasser system. Candidate with a large number of family relations and friends had a greater chance of winning elections because of their large voter base, and those relatives and friends also helped campaign for the candidate. (2) The impact of the patronage system caused the locality weak, prevented democracy from developing, made administration less efficient, and obstructed national development. (3) Problems related to the patronage system in local elections should be solved at their root that is, democratic consciousness should be raised, and people should be educated to realize the importance of local elections, their political rights, and their civic duties.

Keywords: Patronage system, Local elections, Bo Thong Subdistrict Municipality

กิตติกรรมประกาศ

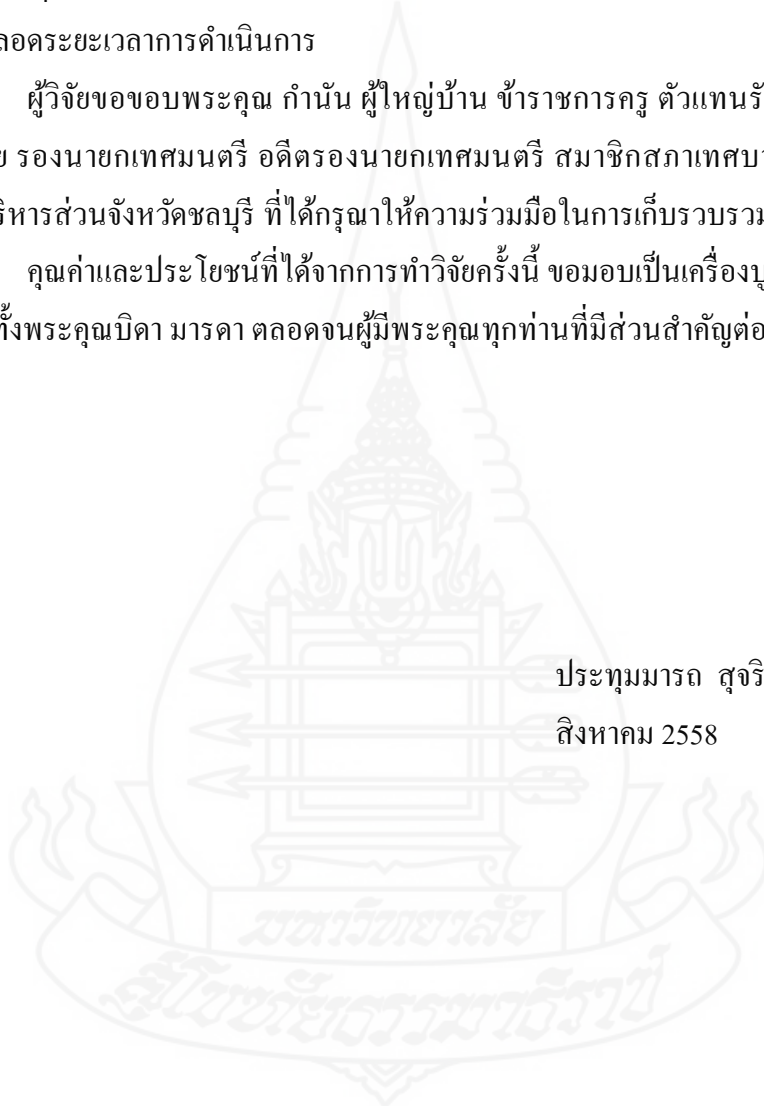
การทำวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปฤณ นิยมไทย ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาวิจัย นับตั้งแต่เริ่มต้นจนเรียบร้อย สมบูรณ์ตลอดระยะเวลาการดำเนินการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการครู ตัวแทนรัฐวิสาหกิจ ประธานชุมชนย่อย รองนายกเทศมนตรี อธิบดีรองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คุณค่าและประโยชน์ที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาแด่บูรพาจารย์ทุกท่าน รวมทั้งพระคุณบิดา มารดา ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการวิจัยครั้งนี้

ประทุมมารถ สุจริต

สิงหาคม 2558

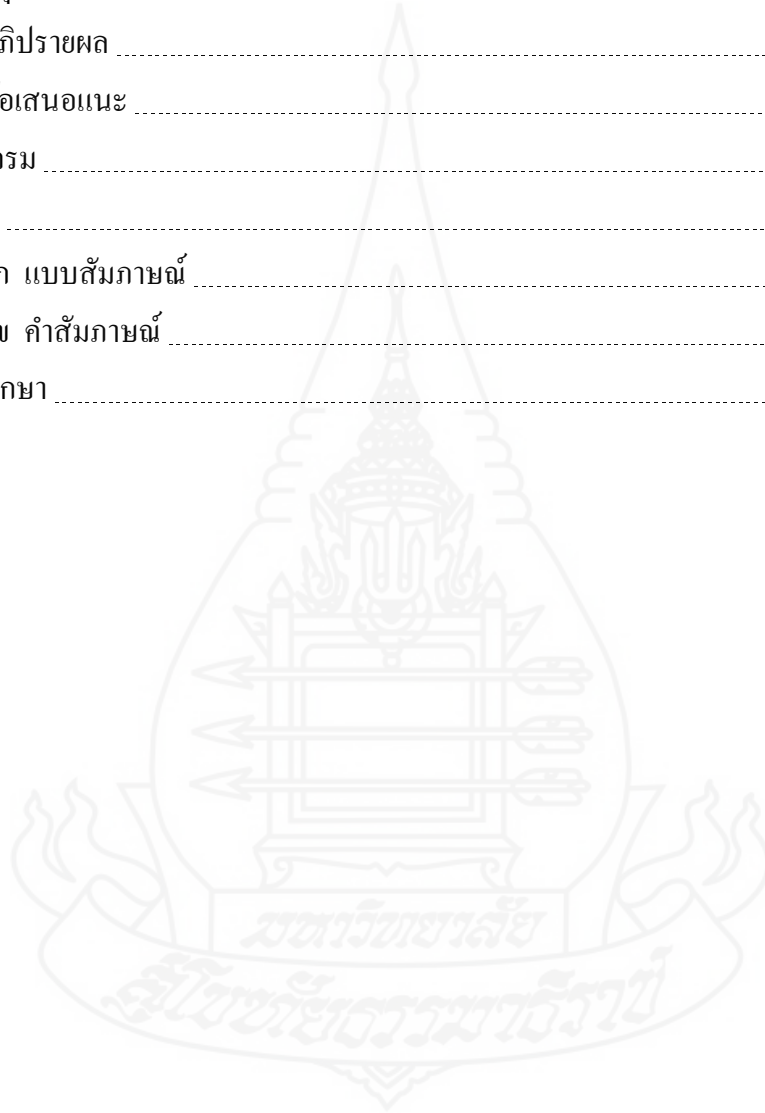

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	2
ประเด็นปัญหาที่ศึกษา	3
ขอบเขตการศึกษา	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดระบบอุปถัมภ์	5
แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักการเมือง	18
แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น	20
ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	27
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	27
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	28
การเก็บรวบรวมข้อมูล	28
การวิเคราะห์ข้อมูล	29
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	30
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	47
สรุปลการวิจัย	47
อภิปรายผล	53
ข้อเสนอแนะ	60
บรรณานุกรม	62
ภาคผนวก	64
ก แบบสัมภาษณ์	65
ข คำสัมภาษณ์	70
ประวัติผู้ศึกษา	93

ณ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 โครงสร้างการบริหารเทศบาลตำบลบ่อทอง (ปี พ.ศ.2554)	24

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโครงสร้างของสังคมไทยยังแฝงไว้ด้วยลักษณะความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ที่อยู่คู่คนไทยมาอย่างยาวนานและยังแฝงอยู่ในทุกระบบของสังคมไทย เช่น ระบบราชการ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง และถึงแม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ระบบอุปถัมภ์ก็ได้เสื่อมสลายไปจากสังคมไทย ในทางตรงกันข้ามความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ยังได้วิวัฒนาการให้เข้ากับยุคสมัยที่เทคโนโลยีต่างๆ ก้าวล้ำหน้าและเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร การเมืองไทยในปัจจุบันระบบอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลอยู่ไม่น้อย เพียงแต่เปลี่ยนวิธีการไปตามกาลเวลาและรูปแบบของสังคมที่แปรเปลี่ยนตามเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการนำระบบอุปถัมภ์มาใช้เป็นกลไกในการแสวงหาอำนาจทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ทำให้ผู้ที่ต้องการได้เข้าในโครงสร้างอำนาจของสังคมได้ขยายความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่เพียงแต่มีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์กับประชาชนในเขตเลือกตั้งเท่านั้น แต่อาจรวมถึงการกระทำต่างๆ ซึ่งมีความขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกับกฎและกติกาของสังคมประชาธิปไตย ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะระบบอุปถัมภ์มาจากอิทธิพลของระบบไพร่ฟ้าในโครงสร้างของสังคมไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม ทำให้ข้าราชการและนักการเมืองมีทัศนคติความเป็นเจ้าขุนมูลนายที่คิดว่าตนเป็นผู้ปกครองประชาชนมากกว่าผู้ใช้ประชาชน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยไม่พัฒนาไปสู่ความสำเร็จ การเลือกตั้งส่วนใหญ่จะใช้ระบบอุปถัมภ์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งระบบอุปถัมภ์มีอิทธิพลในการบริหารงานในระดับท้องถิ่น เป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนหรือแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน จึงก่อให้เกิดการแบ่งกลุ่มหรือแบ่งแยกเป็นพวกพ้องกันอย่างชัดเจน การเอื้อประโยชน์ให้กับคนใกล้ชิด การตอบแทนซึ่งกันและกัน การมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้องมากกว่าการดำเนินการใดๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตสำนึกที่ดีในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของประเทศ และตราบไคที่ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีบทบาทอยู่ในการเมืองที่ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติ ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ขัดกับวิถีทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิงแต่ระบบอุปถัมภ์ไม่ได้เป็นสิ่งเลวร้ายในทุกมิติ ขึ้นอยู่กับมุมมอง กล่าวคือ

หากมองในมิติของมนุษย์สัมพันธ์เป็นสิ่งที่ดีเป็นการแสดงถึงความมีน้ำใจโอบอ้อมอารี เป็นลักษณะของคนไทย แต่ถ้ามองในมิติการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น การบริหารงานในระดับท้องถิ่น มักทำให้เกิดความเสียหายเป็นส่วนใหญ่ หากพิจารณาในบริบทของการจัดการบริหารท้องถิ่น ย่อมไม่เกิดผลดีอย่างแน่นอน ระบบอุปถัมภ์เป็นส่วนสำคัญของโครงสร้างสังคมไทยในรูปแบบต่างๆ เช่น หัวคะแนนกับการเลือกตั้งและการซื้อเสียง ข้าราชการกับนักการเมือง ในเรื่องระบบอุปถัมภ์ยังมีอิทธิพลการคอร์รัปชันอยู่มาก ปรากฏการณ์การซื้อเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และนักการเมืองท้องถิ่นเกิดจากสังคมไทยยังคุ้นเคยและชื่นชมกับระบบอุปถัมภ์ ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง และลูกน้องเจ้านาย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาถึงระบบอุปถัมภ์ในเทศบาลตำบลบ่อทอง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเหลือ สนับสนุน ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาล โดยผ่านระบบอุปถัมภ์ในลักษณะวิธีการต่างๆ ของการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูล แนวทาง ข้อเสนอแนะใช้ในการพิจารณาของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่น ใช้สิทธิเลือกตั้งตัวแทนโดยใช้เหตุผล เลือกคนดีมีความรู้ ความสามารถเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่น การปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงและยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยของระบบอุปถัมภ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี
- 2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น

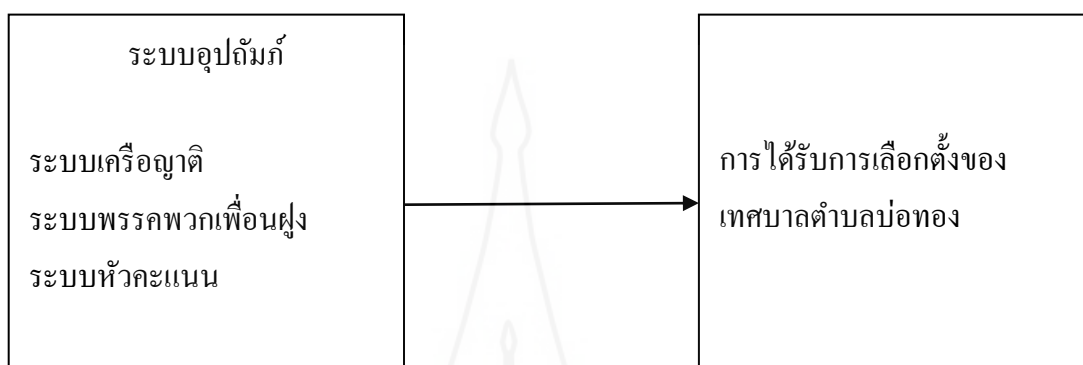
3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นเทศบาลตำบลบ่อทอง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดดังนี้

- 3.1 เครื่องญาติมีความสัมพันธ์ต่อการได้รับการเลือกตั้งท้องถิ่นเทศบาลตำบลบ่อทอง

3.2 พรรคพวกเพื่อนฝูงมีความสัมพันธ์ต่อการได้รับการเลือกตั้งท้องถิ่นเทศบาลตำบลบ่อทอง

3.3 หัวหน้าคนมีความสัมพันธ์ต่อการได้รับการเลือกตั้งท้องถิ่นเทศบาลตำบลบ่อทอง

4. ประเด็นปัญหาที่ศึกษา

ระบบอุปถัมภ์มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อในการเลือกตั้งท้องถิ่น

5. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการเลือกตั้งท้องถิ่นในตำแหน่งนายกเทศมนตรี และสมาชิกสภาของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ในการเลือกตั้ง เมื่อ พ.ศ. 2554

6. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้ดังนี้

6.1 ระบบอุปถัมภ์

การอุปถัมภ์ หมายถึง การค้ำจุน การค้ำชู การสนับสนุน การเลี้ยงดู (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2554 : 1426)

ในทางการเมือง หมายถึง การได้รับสิทธิพิเศษจากผู้ใหญ่ หรือ ญาติมิตรของตน เป็นระบบที่ตรงข้ามกับระบบความชอบธรรม ซึ่งนิยมใช้เป็นหลักในปัจจุบัน

ในทางรัฐศาสตร์ ระบบอุปถัมภ์ คือ วิธีการหรือช่องทางที่นักการเมืองจัดสรร ตำแหน่งงาน หรือสิ่งอื่นใดอันเป็นของรัฐ และทรัพยากรของส่วนรวมให้กับผู้อื่น เพื่อประโยชน์ ของตนเอง หรือพรรคของตน ในการได้คะแนนเสียง นักรัฐศาสตร์ เอาจระบบอุปถัมภ์มาใช้เฉพาะใน ด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลในทางการเมือง

6.2 การเลือกตั้ง หมายถึง การเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทน กรณีต่างๆ ตามที่กฎหมาย กำหนด เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิก สภาเทศบาล เป็นต้น

6.3 การเมืองท้องถิ่น หมายถึง รูปแบบการปกครองตนเองในระดับที่รัฐจัดตั้งขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างอิสระ ตามเจตนารมณ์ของคนในท้องถิ่น โดยประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและอยู่ภายใต้การกำกับดูแล ของรัฐบาลอีกทอดหนึ่ง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงปัจจัยของระบบอุปถัมภ์ที่มีอิทธิพลต่อการการเลือกตั้งของเทศบาล ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

7.2 ทำให้ทราบถึงผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาล ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

7.3 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของระบบ เครือข่ายอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้น และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในกระบวนการ มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดระบบอุปถัมภ์
2. แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น
4. ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดระบบอุปถัมภ์

ปธาน สุวรรณมงคล (2554 : 63-64) ระบบอุปถัมภ์ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่พึงพิงอย่างแนบแน่นระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ถูกอุปถัมภ์ (patron-client relationship) ในสังคมของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ ผูกพันด้วย “การพึ่งพิง” และ “การตอบแทน” โดยผู้อุปถัมภ์จะเป็นที่พึ่งพิงของผู้ถูกอุปถัมภ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนตัว และหรือตำแหน่งหน้าที่ของตน ผู้อุปถัมภ์บางคนที่มีทรัพยากรอำนาจมาก เช่น ความมั่งคั่งและหรือตำแหน่งหน้าที่สูง สามารถใช้ทรัพยากรอำนาจในการอุปถัมภ์ผู้คนที่อยู่ในเครือข่ายการอุปถัมภ์ได้มากจนบางครั้งถูกเรียกว่า “เจ้าพ่อ” ก็มีไม่น้อย ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่า ระบบอุปถัมภ์มีลักษณะของการพึ่งพิงกันอย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันซึ่งอาจเป็นทรัพย์สิน ตำแหน่ง ความจงรักภักดี หรือสิ่งมีคุณค่าอื่นที่เป็นที่ต้องการ โดยผู้อุปถัมภ์เป็นผู้จัดหาหรือให้กับผู้ใต้อุปถัมภ์ และแปรเปลี่ยนมาเป็น “บุญคุณ” ที่ได้รับการอุปถัมภ์ต้องตอบแทนในรูปแบบของความจงรักภักดีหรือการยอมรับปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำขอของผู้อุปถัมภ์ บางครั้งก็มีการเรียกกันว่าเป็นความสัมพันธ์แบบ “เจ้านาย-ลูกน้อง” ทำให้ผู้อุปถัมภ์สามารถสั่งการหรือขอให้ผู้ที่อยู่ใต้อุปถัมภ์ดำเนินการตามที่ต้องการได้ ภายใต้การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ดังกล่าว นอกจากระบบอุปถัมภ์แล้ว ยังมีระบบเครือญาติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในหลายๆ พื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่คน

ในเครือญาติยังอาศัยอยู่ร่วมกัน และมีความผูกพันใกล้ชิดกันเครือญาติ สังคมแบบนี้มักจะมีความเอื้ออาทรกัน รวมถึงช่วยเหลือกันและกัน อันเป็นระบบที่เกื้อหนุนต่อระบบอุปถัมภ์อีกทางหนึ่ง

แอนโทนี่ ฮอลล์ (ปรีชา คุณินทร์พันธุ์ 2543 : 25-28) ให้คำจำกัดความ คำเรียกขาน “ผู้อุปถัมภ์” (patron) เป็นคำที่มีที่มาจากภาษาสเปน หมายถึง บุคคลผู้มีอำนาจ สถานภาพ ฉันทานุมัติ (sanction) และอิทธิพลคำนี้ อาจใช้เรียกนายจ้างหรือผู้สนับสนุนการจัดพิธีกรรมต่างๆ และแม้กระทั่งนักบุญองค์อุปถัมภ์ โดยที่คนเหล่านี้จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้ที่มิอำนาจด้อยกว่าหรือเป็น “ผู้รับอุปถัมภ์” (client) ที่ต้องการความช่วยเหลือและการปกป้อง ผู้อุปถัมภ์ให้ประโยชน์โดยหวังจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในรูปสินค้า ความรักดี การสนับสนุนทางการเมืองและบริการในรูปแบบต่างๆ จากผู้รับอุปถัมภ์ของตน โดยทั่วไปในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายคือ ผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ฝ่ายหลังมักจะเป็นผู้เสียเปรียบเพราะโดยคำจำกัดความแล้ว ผู้รับอุปถัมภ์เป็นผู้ที่อ่อนแอกว่าทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง แม้ว่าผู้อุปถัมภ์อาจจะต้องอาศัยผู้ได้รับอุปถัมภ์ของตนอย่างเป็นกลุ่มก้อนในบางสถานการณ์ เช่น การหาเสียงเลือกตั้ง หรือในกรณีพิพาทที่มีการแบ่งพวกเป็นก๊กเป็นเหล่า

อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ขยายขอบเขตกว้างไกลกว่าที่จะจำกัดอยู่เฉพาะในชุมชนหรือในชนบทเท่านั้น ระบบอุปถัมภ์ยังมีความสำคัญในการช่วยเชื่อมโยงโครงสร้างอำนาจระหว่างชนบทและเมือง และเป็นคู่ทางของการแสวงหาประโยชน์ ในสังคมที่กำลังพัฒนาเส้นสายของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์สามารถเชื่อมโยงบุคคลที่มีสถานภาพต่ำไปจนถึงบุคคลระดับชาติ เครือข่ายของระบบอุปถัมภ์ได้กลายมาเป็นวิธีการที่พรรคการเมืองใช้ในการหาคะแนนเสียงในชนบท ผู้รับอุปถัมภ์ในทางการเมืองมักจะถูกพรรคการเมืองใช้ให้เป็นหัวคะแนน โดยอาจให้ผลตอบแทนแก่ผู้รับอุปถัมภ์ ซึ่งระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นหรือที่มีอยู่ในองค์กรไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน มักจะถูกมองในแง่ลบ ระบบอุปถัมภ์ทำให้เกิดการบริหารขาดประสิทธิภาพ ซึ่งมีส่วนจริงอยู่ไม่น้อย ถ้าระบบนั้นดำเนินการโดยปราศจากคุณธรรมโดยสิ้นเชิง เป็นการเล่นพวกเล่นพ้อง โดยไม่คำนึงถึงความรู้ความสามารถ ซึ่งความจริงแล้วยากที่จะทำได้ในการดำเนินงานปัจจุบัน ยิ่งในหน่วยงานของราชการแล้วยิ่งยากขึ้นไปอีก เพราะมีกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการบรรจุ แต่งตั้ง การเลื่อนชั้น การเลื่อนตำแหน่ง การออกจากราชการและรัฐวิสาหกิจไว้แน่นอนตายตัว การช่วยเหลือพวกพ้องหรือญาติมิตร จึงอาจเป็นไปได้โดยวิธีการเลี้ยกกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนใหญ่

ลูเซียน เอ็ม แสงส์ (ชญาดา ศิริภิรมย์ 2543 : 185-195) แสงส์ เชื่อว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่สานเข้าด้วยกัน โดยระบบอุปถัมภ์ตั้งแต่กรรมกร ชาวไร่ชาวนาไปจนถึงสังคมในระดับประเทศ ทุกคนในสังคมไทยต่างเป็นผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ในขณะเดียวกัน แสงส์ได้สร้าง

แนวคิด เรื่อง “ระบบบริวาร” และ “แควดวง” เพื่อขยายอำนาจในการอธิบายสังคมไทยอย่างครอบคลุม ซึ่งคนไทยแต่ละคนมองผู้อื่นในระเบียบสังคมตามฐานะตำแหน่งว่าเขาอยู่สูงหรือต่ำกว่าตน คนที่สูงอายุมีการศึกษาคดีและร่ำรวยจึงอยู่ในฐานะที่สูงกว่า ทั้งนี้ถือว่า เพราะมีคุณธรรมหรือพูดอย่างพุทธก็ว่า มีบุญมาก บนพื้นฐานความแตกต่างของฐานะทางสังคมเช่นนี้ ลำดับชั้นหรือสายบังคับบัญชาจึงเกิดขึ้น โดยการที่บุคคลแต่ละคนให้ความเคารพต่อผู้มีฐานะสูงกว่าตนและได้รับความเคารพจากผู้มีฐานะต่ำกว่าตน ในระดับสูงสุดได้แก่ พระเจ้าแผ่นดิน และต่ำสุดก็พวกเขาเข้ากินคำ ในระหว่างสุดขั้วทั้งสองนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการงานต่างๆ จากข้าราชการ ผู้บริหาร พ่อค้า เสมียน พ่อค้าย่อย ชวนา กรรมกร และอื่นๆ สิ่งสำคัญที่ต้องไม่ลืมคือการจัดประเภทคนในสังคมไทยไม่ได้อยู่ที่ตัวคน แต่อยู่ที่งานอาชีพ บุญของแต่ละคน แปรไปตามกรรมดีและกรรมชั่วที่เขาทำ ฉะนั้นบุคคลตามคติในพุทธศาสนาจึงสามารถเลื่อนสถานะการงานให้สูงขึ้นหรือต่ำได้โดยอาศัยบุญที่สั่งสมมา

เจเรมี เคมพ์ (ปริชา คุวินทร์พันธุ์ 2543 : 245) อธิบายว่า ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มักจะแฝงไว้ด้วยลักษณะของความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยอาศัยแนวคิดของฟอร์เตส (Fortes) ในเรื่อง “หลักความจริงแห่งมิตรภาพ” นั่นคือ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นความสัมพันธ์ที่ยืนนานที่การแลกเปลี่ยนไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าของสิ่งที่แลกเปลี่ยนว่าจะต้องเท่ากันในระยะเวลากำหนด เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกที่แม่ต้องเสียสละอย่างมากโดยไม่อาจคิดถึงผลตอบแทนและเป็นสิ่งที่แม่เต็มใจทำและถูกคาดหวังว่าจะทำ ส่วนประกอบทางด้านศีลธรรมในลักษณะของการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนนี้ เป็นอุดมคติที่สำคัญของความเป็นญาติและทำให้เป็นลักษณะสูงสุดของสภาวะการณ์แลกเปลี่ยนแบบทั่วไป (generalized reciprocity) ในระยะยาวนั้นความสัมพันธ์ดังกล่าวมีข้อกำหนดทางศีลธรรมไว้ด้วย (moral sanction) ข้อกำหนดด้านศีลธรรม “หลักความจริงแห่งมิตรภาพ” จึงมีความสำคัญมากในแง่ที่เป็นฐานของความสัมพันธ์แบบสภาวะการณ์แลกเปลี่ยนทั่วไป

การตีความในด้านเครือญาติดังกล่าวข้างต้นไม่ได้ปฏิเสธความจริงที่ว่าคนทั่วไปอาจใช้เครื่องมือเพื่อจุดประสงค์อื่นแต่เหตุผลหนึ่งที่ใช้กันนั้นก็เนื่องมาจากปัจจัยศีลธรรม ข้อเรียกร้องจากญาติเป็นสิ่งที่ปฏิเสธยาก เหตุนี้จึงพบว่าในหลายๆ สังคม ญาติสมมติเป็นแนวคิดที่สำคัญเป็นอย่างมาก ในสังคมไทยลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มักจะมีการอ้างอิงความเชื่อหรือใช้สำนวนของเครือญาติ การใช้ศัพท์ทางเครือญาติในสังคมไทยเป็นไปอย่างกว้างขวางเพื่อสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวที่จะช่วยลดการแข่งขันหรือ เอารัดเอาเปรียบกัน

อิริค อาร์ วูล์ฟ (ปริชา คุวินทร์พันธุ์ 2543 : 353) ได้เสนอว่าภายใต้ความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ของญาติ ครอบครัว และเพื่อน ยังคงอยู่และซับซ้อนยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือ

ทำให้สังคมสมัยใหม่ยังคงอยู่ได้ ในเรื่องระบบอุปถัมภ์ วูล์ฟ ได้เสนอว่า เมื่อความเป็นเพื่อนที่มีการตอบแทนกันอย่างเท่าเทียมกันนั้นได้เลื่อมลุดระบบอุปถัมภ์จะเกิดขึ้นแทน นั่นคือความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันหมดไปกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ฝ่ายหนึ่งมีทรัพยากรมากพอที่จะอุปถัมภ์คู่สัมพันธ์อีกฝ่ายหนึ่งได้ การแลกเปลี่ยนยังอยู่ในวงเล็กๆ ที่ยังคงมีพื้นฐานของการรู้จักกันเป็นการส่วนตัว

เจมส์ ซี สก็อต (ปริชา คุวิทร์พันธุ์ 2543 : 100-105) การเลือกตั้งทางการเมืองและสายสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ (Electoral Politics and Patron-client Ties) การศึกษาเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่คงอยู่สามารถบอกได้มากเกี่ยวกับผลของการแข่งขันระหว่างพรรคในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์และความชัดเจนของลักษณะที่ไม่ค่อยมีเสถียรภาพของประชาธิปไตยแบบผู้อุปถัมภ์และความชัดเจนของลักษณะที่ไม่ค่อยมีเสถียรภาพของประชาธิปไตยแบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ (patron-client democracies) พลวัตของการแข่งขันทางการเมืองได้แปรรูปความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ได้อย่างน้อย 4 ทางด้วยกัน

1. ช่วยปรับปรุงอำนาจต่อรองของผู้รับอุปถัมภ์ต่อผู้อุปถัมภ์ โดยการช่วยเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรของเขา โดยการเลือกตั้งผู้รับอุปถัมภ์ได้รับทรัพยากรทางการเมืองใหม่โดยที่การให้เสียงหรือการไม่ให้เสียงมีผลกระทบต่อผู้ที่ต้องการได้ตำแหน่งได้ ผู้ออกเสียงเองก็ตระหนักดีว่าทรัพยากรเช่นนี้สามารถกลายมาเป็นผลประโยชน์ที่ควรได้รับแม้กระทั่งบางคนที่ไม่ให้บริการใดๆ ที่มีค่าที่จะให้แก่ผู้อุปถัมภ์ เขาก็ยังพบว่าคะแนนเสียงของบุคคลที่สนิทชิดเชื้อในครอบครัวมักจะเพียงพอในอันที่จะได้รับความช่วยเหลือจากนักการเมืองท้องถิ่น ในส่วนของผู้ออกคะแนนเสียงมักจะระบุว่าผู้อุปถัมภ์คือนักการเมืองที่เขาสนับสนุนเป็นเพราะว่าเขามีบุญคุณเป็นการส่วนตัวที่ต้องตอบสนอง

2. ส่งผลสนับสนุนให้เกิดบูรณาการในระดับแนวตั้งของโครงสร้างแบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์จากระดับหมู่บ้านจนถึงรัฐบาลกลาง การเลือกตั้งระดับชาติทำให้เกิดความจำเป็นสำหรับพรรคการเมืองในระดับนี้ที่ต้องสร้างเครือข่ายของความสัมพันธ์ลงไปจนถึงระดับท้องถิ่น โดยมากแล้วพรรคการเมืองจะทำวิธีนี้ก็โดยการยึดเอากลุ่มผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ที่มีอยู่และผนวกเข้าไว้ในโครงสร้างของพรรค ในการเลือกตั้งส่วนมากผู้นำท้องถิ่นและผู้รับอุปถัมภ์ของเขาจะลงคะแนนเสียงให้เขา ในขณะที่พรรคจะช่วยสนับสนุนในท้องถิ่นโดยผ่านผู้อุปถัมภ์ โดยการให้งานทำช่วยเหลือในการติดต่อทางราชการ สนับสนุนงานสาธารณประโยชน์และอื่นๆ โดยที่พรรคที่ได้รับชัยชนะโดยทั่วไปจะสามารถสนับสนุนพันธมิตรในท้องถิ่นได้มากกว่าพรรคตรงข้าม ผู้นำท้องถิ่นมักจะให้การสนับสนุนโดยเปลี่ยนความจงรักภักดีไปให้พรรคที่มีโอกาสชนะได้มากกว่า นอกจากความต้องการของพรรคในฐานะเสียงที่มีอำนาจมักจะก่อให้เกิดเป็นอำนาจท้องถิ่นขึ้นมา เพื่อตอบแทนการที่มีผู้ลงคะแนนเสียงให้ พรรคการเมืองมักจะให้ผู้อุปถัมภ์ท้องถิ่นของเขามีส่วนในการ

ไต่ตรงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการพัฒนาที่จะมีส่วนกระทบต่อท้องถิ่น ดังนั้น ผู้อุปถัมภ์ท้องถิ่นจำนวนมากสามารถที่จะขยายอำนาจของตนจนกลายเป็นบุคคลสำคัญในท้องถิ่นได้

3. นำไปสู่การสร้างกลุ่มผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์แบบปิรามิด และทำให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กลายเป็นการเมือง ผลที่ตามมาของการเลือกตั้งแบบที่มีโครงสร้างของผู้อุปถัมภ์คือการส่งเสริมการขยายตัวของสายสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์และการทำให้สายสัมพันธ์ที่มีอยู่กลายเป็นเรื่องของการเมือง โดยรู้ว่าชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญ ผู้อุปถัมภ์ท้องถิ่นที่มีบริวารพอสมควรจะพยายามยิ่งขึ้นในการผูกความสัมพันธ์กับคนอื่นให้มาเป็นผู้รับอุปถัมภ์เพื่อให้อำนาจของตนในการเลือกตั้งเข้มแข็งยิ่งขึ้น ผู้อุปถัมภ์ที่เดิมไม่ค่อยมีบทบาทในการเลือกตั้งมักจะเปลี่ยนอำนาจส่วนตัว เช่น การควบคุมอัตราการแบ่งผลผลิตกับผู้เช่า นา ญาติที่เป็นหนี้ เพื่อนบ้าน และอื่นๆ มาเป็นอำนาจในทางการเมืองในรูปของคะแนนเสียง โดยความโน้มเอียงเหล่านี้ โครงสร้างของผู้รับอุปถัมภ์ในชุมชนหนึ่งจะปรากฏให้เห็นชัดเจนที่สุดก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตที่การแข่งขันเป็นไปอย่างเข้มข้น เมื่อผู้สมัครแต่ละคนพยายามที่จะกระตุ้นสายสัมพันธ์ใดๆ ที่จะช่วยให้เขาได้รับเลือกตั้ง

4. ช่วยเสริมสร้างให้กลุ่มอุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ที่เป็นกลุ่มตรงข้ามกันยังคงยืนอยู่ได้ในระดับท้องถิ่น เกี่ยวกับผลกระทบของการเลือกตั้งในโครงสร้างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์คือมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความแตกแยก (factionalism) เว้นแต่ว่าจะมีพรรคใดพรรคเดียวเข้าไปควบคุมทั้งหมดซึ่งจะช่วยให้กลุ่มแตกแยกยังคงอยู่ร่วมกันได้ (opposition factions) ในสภาพตามประเพณีผู้อุปถัมภ์ที่แข่งขันกันจะถูกจำกัดอำนาจเฉพาะในเขตท้องถิ่น โดยไม่ยอมให้อำนาจจากภายนอกเข้ามามีอิทธิพล ในทางตรงข้ามระบบการเลือกตั้งทำให้เกิดการแข่งขันในระหว่างพรรคการเมืองในระดับชาติหรือภูมิภาคที่จะต้องหาสายโยงเข้าไปถึงระดับท้องถิ่นกลุ่มแตกแยก (Faction) ในท้องถิ่นแต่เดิมที่อ่อนแอ อาจถูกบังคับให้รวมตัวเข้ากับกลุ่มแตกแยกที่มีอำนาจในท้องถิ่นมากกว่า แต่ในปัจจุบัน กลุ่มดังกล่าวอาจจะได้รับการสนับสนุนจากภายนอกได้ พันธมิตรจากภายนอกเหล่านี้จำนวนมากสามารถจะช่วยผู้สนับสนุนให้ท้องถิ่นในรูปของการเป็นผู้อุปถัมภ์ด้วยทรัพย์สินหรือบริการอื่นๆ เพื่อจะสามารถรักษาอำนาจของตนในท้องถิ่นผลส่วนรวมของการแข่งขันการเลือกตั้งคือทำให้แตกแยกระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์หนึ่งปรากฏชัดยิ่งขึ้นและช่วยค้ำจุนผู้อุปถัมภ์ที่อ่อนแอที่อาจต้องสูญเสียตำแหน่งอำนาจของตนไป

ผลดี-ผลเสียของระบบอุปถัมภ์ (สุมิตร เรื่องสวัสดี 2552 : 19-21)

1. ผลดีของระบบอุปถัมภ์

1) สามารถบริหารงานได้รวดเร็ว เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์มาก ผู้บริหารที่มีอำนาจสามารถสั่งการอย่างไรก็ได้

2) สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้สะดวก เนื่องจากเกณฑ์ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่มีกฎระเบียบมาก ทำให้สามารถแก้ไขได้ถ้าเห็นว่ากฎระเบียบเดิมไม่สามารถใช้ได้ในปัจจุบัน

3) เกิดความขัดแย้งในองค์กรน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นพวกเดียวกัน เป็นเพื่อนญาติ พี่น้องที่มาจากจังหวัดเดียวกัน จบการศึกษาที่เดียวกัน จึงมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

4) เหมาะสมกับบางตำแหน่ง เนื่องจากบางตำแหน่งต้องอาศัยความไว้วางใจเชื่อใจเป็นหลัก เช่น ตำแหน่งทางด้านการเงิน ตำแหน่งที่ต้องรักษาความลับขององค์กร เป็นต้น การใช้พรรคพวกที่เชื่อใจและสนิทใจจะช่วยให้การทำงานมีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

5) สอดคล้องกับการปกครองที่มีระบบพรรคการเมือง พรรคการเมืองใดหากไม่อาศัยระบบอุปถัมภ์นั้นยากที่จะไปถึงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง เพราะในทุกประเทศพรรคการเมืองต่างต้องการอำนาจรัฐเพื่อเข้ามาเป็นรัฐบาลแทบทั้งสิ้น

2. ผลเสียของระบบอุปถัมภ์

ไม่มีหลักประกันใดว่าจะได้คนมีความรู้ความสามารถมาทำงาน เนื่องจากการคัดเลือกคนยึดหลักความพึงพอใจมากกว่าการเลือกสรรผู้มีความรู้ความสามารถ

1) มุ่งรับใช้บุคคลมากกว่าหน่วยงาน มุ่งประจบประแจงผู้มีอำนาจมากกว่าคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร ทำให้องค์กรไม่พัฒนา

2) ผู้ปฏิบัติขาดความมั่นคงและไม่มีหลักประกันเรื่องความก้าวหน้าในตำแหน่ง เพราะไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัดในการรับคนหรือการให้ทำทุกอย่างตามความพอใจ วันใดที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ได้เป็นคนโปรดของผู้มีอำนาจอีกต่อไป ตำแหน่งอาจถูกยกให้คนโปรดคนใหม่

3) การเมืองเข้ามาแทรกแซงได้ง่าย เพราะบุคคลจะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องอาศัยผู้ช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การให้เงินช่วยเหลือ การเป็นหัวคะแนนให้

4) องค์กรพัฒนายาก ระบบอุปถัมภ์ไม่ได้คำนึงถึงพื้นฐานการทำงานและการศึกษา ทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ช้าและยาก

5) เนื่องจากระบบอุปถัมภ์มีลักษณะที่ตรงข้ามกับระบบคุณวุฒิหรือระบบคุณธรรม การนำเอาระบบนี้มาใช้หรือปล่อยให้แทรกซึมเข้าไปในหน่วยงานใดแล้วจะทำให้เกิดลักษณะที่เรียกว่าอาณาจักรแห่งอิทธิพล ซึ่งมีผลในทางเสื่อมของระบบคุณวุฒิหรือระบบคุณธรรม การพิจารณาการเลือกสรรคนเข้าทำงาน รวมทั้งการเลื่อนขั้น การเลื่อนตำแหน่ง มักจะไม่คำนึงถึงหลักคุณวุฒิและความรู้ ความสามารถเป็นเกณฑ์ บุคคลทำงานไม่ตรงกับความสามารถของตนเอง ผู้ที่มีความสามารถไม่ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ก่อให้เกิดการเสียขวัญกำลังใจในการทำงาน

6) การใช้ระบบอุปถัมภ์เกินขอบเขตมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของงาน เช่น การแต่งตั้งระบบอุปถัมภ์ในหลักการที่มุ่งตัวคนอันเหมาะสมที่จะให้มาช่วยงานเป็นการแต่งตั้งบุคคล เพราะความเชื่อถือไว้เนื้อเชื่อใจ หากความเชื่อถือนั้นอยู่ในกลุ่มคนเฉพาะที่มีจำนวนจำกัด ทำให้ต้องทำงานหรือคุมงานหลายตำแหน่งหน้าที่ จนมองข้ามความสามารถฐานะปลุชนคนธรรมดาที่พึงทำงานหรือคุมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็ย่อมทำให้เกิดความเสื่อมเสียได้

7) การนำระบบอุปถัมภ์ไปใช้นอกเวลาย่อมทำให้ศรัทธาเชื่อถือของประชาชนเสื่อมคลายและจะเป็นบ่อเกิดของการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นอันตรายต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

8) การนำเอาระบบอุปถัมภ์มาใช้ในหน่วยงานยิ่งมากเท่าไรจะยิ่งทำให้ขวัญและกำลังใจของบุคลากรในหน่วยงานนั้นลดต่ำลงตามเปอร์เซ็นต์ที่นำเอาระบบอุปถัมภ์มาใช้ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานลดลง เพราะบุคคลเหล่านั้นคิดว่าไม่ได้รับความไว้วางใจและความยุติธรรม จึงขาดความพอใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน ในขณะที่บุคลากรบางกลุ่มบางคนมุ่งที่จะทำงานเพื่อเอาใจผู้มีอำนาจมากกว่าการปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

ในการบริหารงานขององค์กรควรจะยึดหลักระบบคุณธรรมในการบริหารงานบนพื้นฐานของความยุติธรรมและเสมอภาคในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานและเพิ่มประสิทธิภาพแก่องค์กร แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่ายังมีการนำระบบอุปถัมภ์หรือการให้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเข้ามามีบทบาทในการบริหารของหลายๆ องค์กร ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์จึงเป็นระบบที่ได้แทรกซึมและเข้ามามีบทบาทในการทำงานและอาจจะเป็นวัฒนธรรมภายในองค์กรในการบริหารงานในหลายด้านและระบบอุปถัมภ์นั้นมีทั้งผลดีและผลเสียขึ้นอยู่กับการนำมาใช้และเหมาะสมกับองค์กร

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบที่ผูกพันกับสังคมไทยมาช้านาน ซึ่งเกิดจากลักษณะเฉพาะของคนในสังคมไทย ที่มีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีลักษณะของการอะลุ่มอล่วย ช่วยเหลือผ่อนหนักให้เป็นเบา อีกทั้งในสังคมไทยค่านิยมในการช่วยเหลือเกื้อหนุนพี่น้องพวกเดียวกันไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตาม จนระบบอุปถัมภ์กลายเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยที่ยังคงอยู่อย่างยาวนาน และระบบอุปถัมภ์จะไม่มีวันถูกลบออกจากสังคมไทยได้ เพราะว่าเป็นครอบครัวขยายขนาดใหญ่ โดยเฉพาะในชนบทยังมีการเรียงลำดับนับญาติกัน ความคิดเรื่องการช่วยเหลือระหว่างญาติพี่น้องก็จะยังคงอยู่ การรักพวกพ้อง ย่อมส่งผลต่อการอุปถัมภ์กันในหน้าที่การงาน เมื่อรวมกับการต้องใช้ชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันที่ใครมีเงินมากย่อมได้รับความเคารพยำเกรงมาก บุษการเงินมากกว่าความถูกต้อง เงินซื้อทุกอย่างได้ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นคำตอบที่ชัดเจนว่าระบบอุปถัมภ์จะยังคงอยู่ในสังคมไทยอีกนานเท่าอนาน

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้การอธิบายแนวคิดระบบอุปถัมภ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทัศนคติ การแสดงความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ใช้อ้างอิงในงานวิจัยเพื่อเพิ่มเติม ความรู้ ความเข้าใจ ให้กับผู้ศึกษาและผู้อ่านงานวิจัยนี้มีความเข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ปัญหาโครงสร้างประเทศไทย : ระบบอุปถัมภ์

กรณีหนึ่งที่เป็นที่ถกเถียงกันมากก็คือการที่รัฐบาลทักษิณ ได้เข้ามาแบ่งผลประโยชน์บางส่วนให้แก่รากหญ้า สิ่งที่รัฐบาลทักษิณทำไปนั้นมันกระทบต่อโครงสร้างเดิมที่อยู่ดิฐรรมบ้างหรือไม่ สิ่งที่รัฐบาลทักษิณทำเป็นเพียงการรวบอำนาจ จากกลุ่มอำนาจเดิมนั้น แต่โครงสร้างเดิมมิได้เปลี่ยนแปลงไปสักเท่าไร นั่นคือ

1. ภาวะการพึ่งพิงระบบอุปถัมภ์
2. โครงสร้างการจัดการทรัพยากรมีลักษณะผูกขาด

ทั้งสองโครงสร้างคืออุปสรรคสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยมีปัญหา ประเด็นเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ อ.อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์ เคยตั้งข้อสังเกตเอาไว้ว่า สภาพชนบทที่มีขนาดใหญ่โตนั้นมีใช้สภาวะที่เอื้อต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ล้วนแต่มีขนาดของสังคมชนบทที่ไม่ใหญ่โตมากนัก พุดอีกแง่หนึ่งก็คือ ประชาธิปไตยมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในสังคมที่มีลักษณะเป็นเมืองมากกว่าชนบท กระนั้น “เมือง” ที่ว่านี้ ไม่จำเป็นต้องโตเดี่ยวแบบกรุงเทพ แต่อาจเป็นเมืองขนาดเล็กๆ ระบบอุปถัมภ์ เป็นปรากฏการณ์ปกติที่พบเห็นได้ทั่วไปในหลายๆ ประเทศรวมถึงในประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย อาทิ การที่รัฐบาลกำหนดนโยบายเอื้อต่อบริษัทข้ามชาติบางบริษัท ลักษณะของระบบอุปถัมภ์เหล่านั้น เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของตลาดเป็นสำคัญกล่าวคือ ทั้งสองฝ่าย มีสถานภาพที่ใกล้เคียงกัน ไม่ได้มีสำนึกในเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เด่นชัด แต่ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนและความสมัครใจ ซึ่งเป็นลักษณะของความสัมพันธ์เชิงตลาด นี่ย่อมแตกต่างเป็นอย่างมากกับระบบอุปถัมภ์แบบไทยๆ ที่มีความหลากหลายซับซ้อนลักษณะระบบอุปถัมภ์ในประเทศไทย อิงอาศัยกับความสัมพันธ์หลากหลายกว่ามาก อาทิ

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ = ใครใหญ่กว่าใคร

ความสัมพันธ์เชิงตลาด = การแลกเปลี่ยนที่ต่างฝ่ายต่างหยิบยื่นให้

ความสัมพันธ์เชิงศีลธรรม = บุญคุณและการตอบแทนบุญคุณ

ด้วยความหลากหลายของความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงนำมาซึ่งปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มรากหญ้าที่มีต่อระบบอุปถัมภ์ในลักษณะ

ความสัมพันธเชิงอำนาจ = ความเกรงกลัว , ความเกรงใจ

ความสัมพันธเชิงตลาด = ความสมัครใจ

ความสัมพันธเชิงศีลธรรม = ความชอบธรรม

ผลบั้นปลายที่เกิดขึ้นก็คือ ความจงรักภักดี สำหรับรากหญ้าในไทยแล้วระบบอุปถัมภ์เป็นสิ่งจำเป็นและมีความชอบธรรมสูงยิ่งอีกประการหนึ่ง อำนาจเชิงอุปถัมภ์เองก็ได้ผูกขาดอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ลักษณะเด่นของระบบอุปถัมภ์ในประเทศไทย คือ ส่วนกลางไม่สามารถผูกขาดอำนาจเชิงอุปถัมภ์ได้เพียงผู้เดียวตรงจุดนี้จึงแตกต่างจากระบบอุปถัมภ์ในบางประเทศ อาทิ อินโดนีเซียในยุคซูฮาร์โต เป็นประชานิธิ ซึ่งอำนาจถูกผูกขาดอยู่ที่ครอบครัวของซูฮาร์โตเพียงกลุ่มเดียว ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ในประเทศไทย จึงต้องพูดถึงทั้งระบบโดยรวมไม่ว่าทุนนิยมอุปถัมภ์ อำมาตยาอุปถัมภ์ อิทธิพลอุปถัมภ์ฯ ข้อเท็จจริงก็คือทุกรัฐบาลที่ผ่านมามีอำนาจครอบงำระบบอุปถัมภ์ทั้งสิ้น รวมทั้งรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ด้วย ยังไม่มีรัฐบาลไหนที่คิดทำลายโครงสร้างระบบอุปถัมภ์อย่างจริงจังนอกจากพยายามในการใช้ประโยชน์จากระบบอุปถัมภ์ผ่านกระบวนการบางอย่าง แต่รัฐบาลทักษิณ มีความพิเศษกว่า สิ่งที่รัฐบาลทักษิณได้เพิ่มเข้าไปก็คือ นโยบายบางอย่าง เช่น กองทุนหมู่บ้านฯ แต่ปัญหาที่คือ กระบวนการที่กล่าวมานั้น มันมีส่วนในการลดอิทธิพลหรือเสริมความเข้มแข็งของระบบอุปถัมภ์กันแน่ บทความของ อาจารย์นิติ ในหนังสือพิมพ์มติชนรายสัปดาห์ กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า นับตั้งแต่รัฐบาลไทยรักไทยเป็นต้นมา นักการเมืองส่วนกลางได้ประสานเครือข่ายกับเจ้าพ่อในท้องถิ่น ร่วมมือกันผลักดันให้เจ้าพ่อเข้าไปบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วนักการเมืองส่วนกลางก็ใช้อำนาจต่อรองของตน ในพรรคหรือในรัฐบาล ผลก็คือ การเมืองระดับชาติกับการเมืองระดับท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกัน โดยอาศัยความสัมพันธที่อยู่บนพื้นฐานของระบบอุปถัมภ์ การทำลายระบบอุปถัมภ์ประเด็นนี้คือสิ่งสำคัญที่จะมีส่วนทำให้ประชาธิปไตยเกิดขึ้นมาได้อย่างแท้จริง แต่ระบบอุปถัมภ์ไม่ใช่ก้อนอะไรสักอย่างที่ จะเข้าไปทุบมันให้แตกละเอียด ระบบอุปถัมภ์เกิดมาจากความสัมพันธที่ซับซ้อนหลากหลาย การทำลายระบบอุปถัมภ์ที่แท้จริงหมายถึง

1. การทำลายความชอบธรรมของระบบอุปถัมภ์และ

2. ลดสถานะที่เอื้อต่อการเกิดระบบอุปถัมภ์

วิธีทำลายระบบอุปถัมภ์ที่น่าจะได้ผลอย่างยิ่งก็คือ

1. เศรษฐกิจพอเพียง (การพึ่งตนเองในระดับปัจเจก)

2. สหกรณ์ (การพึ่งตนเองในระดับชุมชน)

สำหรับคำนิยามเศรษฐกิจพอเพียง คือ “กระบวนการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการพึ่งพาตนเองและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด” ระบบเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยลดอิทธิพลและความชอบธรรมของระบบอุปถัมภ์ ในขณะที่เดียวกัน ระบบเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยสนับสนุนระบบสหกรณ์ให้เข้มแข็งขึ้น ข้อสังเกตอย่างหนึ่งก็คือ ทั้งสองระบบไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแสวงหากำไรแต่กำไรเป็นเพียงผลพลอยได้ที่จะเกิดขึ้นเองเมื่อรากฐานของระบบเข้มแข็งเพียงพอ ในส่วนของสหกรณ์นั้น นี่คือเครื่องมือที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งที่สามารถลดอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ รวมทั้งสร้างเกราะป้องกันตนเองจากกลุ่มทุน ดังนั้น ในประเทศที่สหกรณ์มีความเข้มแข็ง ย่อมส่งผลให้อำนาจต่อรองของเกษตรกรสูงขึ้นตามไปด้วย แต่น่าแปลกนโยบายที่สนับสนุนกิจการสหกรณ์อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมตราบดีที่โครงสร้างเกษตรกรยังคงพึ่งพาเคมีเกษตรและพึ่งพิงตลาดมากเกินไป ยังมองไม่เห็นว่ารากหญ้าจะพ้นจากหนี้สิน ปัญหาสุขภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร (ปัญหาโครงสร้างประเทศไทย : ระบบอุปถัมภ์ สืบค้นค้นวันที่ 29 ธันวาคม 2556 จาก <http://www.bloggang.com>)

“ระบบอุปถัมภ์” ทำให้สังคมไทย ล้าหลังจริงหรือ

รศ.วิทยากร เชียงกุล คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต ชี้แจงถึงปัญหาของระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยว่า ระบบดังกล่าวเป็นระบบที่ล้าหลังมาก เพราะเศรษฐกิจปัจจุบันพัฒนาแบบทุนนิยม เน้นการแข่งขันที่ใช้ความรู้ความสามารถและคุณธรรมเป็นหลัก และที่ผ่านมามากหลายประเทศไม่ว่าจะเป็นสิงคโปร์ เกาหลีใต้ ก็สามารถหลุดพ้นจากระบบอุปถัมภ์ได้ เราควรนำวิธีการแก้ปัญหาของเขามาปรับใช้ แต่คนในสังคมไทยยังติดความสบายจึงไม่ตื่นตัวที่จะแก้ปัญหานี้ ระบบราชการของเราควรเปลี่ยนจากการเล่นพรรคเล่นพวก มาเน้นการส่งเสริมความสามารถ มิฉะนั้นจะไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะแข่งขันกับประเทศอื่นได้ การแก้ไขระบบนี้จะต้องทำให้คนระดับล่างตื่นตัวโดยเรียกร้องให้ภาครัฐแก้ไขอย่างจริงจัง และภาครัฐควรส่งเสริมการศึกษาที่มีคุณภาพแก่ประชาชน เพราะคนมีการศึกษาจะเข้าใจสิทธิและกฎหมายมากขึ้น กล้าที่จะโต้เถียง ไม่ยอมให้ใครมาขู่เข็ญและไม่ยอมตกอยู่ใต้อำนาจอิทธิพล หลายคนมองว่านักการเมืองส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของกลุ่มอำนาจเก่าจากระบบอุปถัมภ์ แต่โดยส่วนตัวนั้น ตนเห็นว่าเป็นเพียงบางส่วนและที่ยังอยู่ในวงการนี้ได้เพราะอาศัยระบบอุปถัมภ์จากคนรุ่นพ่อที่สร้างบุญคุณให้กับท้องถิ่น นักการเมืองปัจจุบันส่วนใหญ่คืออดีตนักกิจกรรมตัวเด่นของแต่ละมหาวิทยาลัย หรือมาจากกลุ่มนักวิชาการที่เปลี่ยนบทบาทมาเป็นนักการเมือง

จากวงเสวนา “ระบบอุปถัมภ์กับสังคมไทย” ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต อาจารย์วารุณี โอสธารมย์ นักวิจัยประจำสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้กล่าวไว้ว่า ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ภายใต้ระบบมูลนายไพร่ โดยมีต้นแบบเป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกลุ่มผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เช่น นักเลง หรือกลุ่มโจร เป็นเครือข่ายคอยช่วยเหลือชาวบ้าน จนกระทั่งประมาณรัชกาลที่ 5 ระบบอุปถัมภ์ได้เปลี่ยนไปจากเดิม

เพราะรัฐมีการปรับใช้ระบบราชการแบบใหม่โดยให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจในการดูแลประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่จึงหันมาพึ่งระบบอุปถัมภ์ที่มีเจ้าหน้าที่รัฐเป็นศูนย์กลาง อาจารย์วารุณี กล่าวต่อไปว่า ทุกวันนี้ตนเชื่อว่า กลุ่มผู้นำทางสังคมต่างๆ ในอดีต อย่างนักเลง หรือโจร ยังคงมีอยู่ในสังคมไทยคู่กับระบบอุปถัมภ์ เพียงแต่ปัจจุบัน เศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มดังกล่าว จึงมีการปรับตัวเพื่อการอยู่รอด แต่กลุ่มชนดังกล่าวยังคงมีอิทธิพลสามารถขับเคลื่อนระบบอุปถัมภ์ให้มีพลังดังเช่นในอดีต

ด้านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ว่า แม้ประเทศไทยมีการเลือกใช้ระบบอุปถัมภ์อย่างเป็นทางการ คือ มูลนายไพร่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่คนในชาติยังคงปฏิบัติตัวด้วยความคุ้นชินจนมาถึงปัจจุบัน เราสามารถพบเห็นได้อย่างมากมายไม่ว่าจะเป็นกรณีการแจกปลากระป๋องนำชาวคอย กรณีหุ้นส่วนในชานติกาฝับ กรณีเส้นสายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรณีโควตาเก้าอี้ของบรรดาสังหัชจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในกระทรวงมหาดไทย ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่เป็นความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ที่ไม่ได้เขียนไว้เป็นทางการในระเบียบกฎหมาย ความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการในลักษณะนี้มีอยู่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะแวดวงราชการ กลุ่มคนเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันแบบลูกพี่ลูกน้อง ที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการสมัครงาน การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้าย การฮั้วประมูลงาน การเลือกตั้ง ฯลฯ หากคุณไม่ใช่พวกเขาคุณจะไม่ได้รับอภิสิทธิ์

ทั้งนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ได้ยกตัวอย่างระบบอุปถัมภ์ หลังจากการทำงานวิจัยในหัวข้อบทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาจังหวัดระยองว่า ในอดีตผู้อุปถัมภ์ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ หรือข้าราชการเกษียณ แต่ผู้อุปถัมภ์ในปัจจุบันคือ กลุ่มนักธุรกิจการเมือง ที่ทุ่มทุนซื้อเสียงผ่านผู้นำชุมชน เพื่อเข้าไปแสวงหากำไรจากการกินเปอร์เซ็นต์ในงานพัฒนาประเทศ แสวงหาอำนาจเพื่อปกป้องธุรกิจที่ผิดกฎหมายของตนเอง เพื่อประโยชน์ในการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมให้กลุ่มนายทุนที่เป็นพวกพ้อง และเหตุที่การซื้อเสียงในเมืองไทยยังเฟื่องฟูอยู่ได้เพราะระบบนี้เป็นการอุปถัมภ์ทั้งชีวิต ผู้อุปถัมภ์จะช่วยเหลือชาวบ้านตั้งแต่เงินคลอดบุตร ทุนการศึกษา จนถึงเงินค่ารักษาโรคมะเร็ง จนกลายเป็นหนี้บุญคุณ การซื้อเสียงจึงเป็นเรื่องเล็กน้อยสำหรับคนจน ระบบนี้จะไขข้อสงสัยให้เราทราบว่า ทำไมรัฐมนตรีถึงระดมคนไปชุมนุมได้ เพราะมีเส้นสายต่อทอดไปจนถึงหมู่บ้านนั่นเอง ในสังคมไทยมันมีหลายรูปแบบเราจะมองที่กฎหมายอย่างเดียวไม่ได้ เพราะอำนาจที่มีผลต่อคนไทยมากกว่านั้นคืออิทธิพล เราจะเห็นได้ว่าบ่อน บาร์ ซ่อง โຕ้ะบอล จะมีคนคุมอย่างแน่นหนา ซึ่งคนเหล่านั้นอาจเป็นทหาร ตำรวจ หรือบริษัท รักษาความปลอดภัยของตำรวจทหารเอง

สำหรับแนวทางแก้ไขระบบอุปถัมภ์นั้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์ กล่าวว่่าสิ่งสำคัญที่สุดคือ การมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชน เพื่อถ่วงดุลอำนาจ และรวมกลุ่มกัน แก้ไขปัญหาในเรื่องที่พึงพาราชาการไม่ได้ เช่น ปัญหาการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การแย่งชิงผลประโยชน์จากทรัพยากรกับกลุ่มนายทุน ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันระบบอุปถัมภ์ในกลุ่มการเมืองเริ่มสั่นคลอนจากการยุบสภาพรรคการเมือง การลี้ภัยในต่างแดน ทำให้ชาวบ้านเริ่มไม่เชื่อมั่นในระบบอุปถัมภ์ และเมื่อไรผลประโยชน์ไปการอุปถัมภ์ก็จบลง (“ระบบอุปถัมภ์” ทำให้สังคมไทย ล้าหลังจริงหรือ สืบค้นคืนวันที่ 29 ธันวาคม 2556 จาก <http://www.nidambel1.net>)

ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองไทย

“ระบบอุปถัมภ์” และ “ระบบเครือญาติ” เป็นคำที่สังคมไทย และคนไทยได้ยืม ได้รับรู้ และรับทราบมาโดยตลอด บางคนได้สัมผัสหรือมีประสบการณ์ตรง บางคนเพียงแต่รับรู้จากบุคคลอื่น แต่อย่างไรก็ตาม พอสรุปได้ว่ามีสิ่งเหล่านี้อยู่ในสังคมไทยมาจนถึงทุกวันนี้จากงานเสวนา “บูรณาการงานวิจัย เรื่อง นักการเมืองท้องถิ่น” ซึ่งจัดโดยสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2552 โดยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนการศึกษาเกี่ยวกับนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆ ทำให้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ซึ่งผ่านการศึกษาวิเคราะห์ในระดับหนึ่งจากเครือข่ายนักวิชาการในแต่ละจังหวัดจากข้อมูลที่เครือข่ายนักวิชาการนำเสนอ ทำให้มีข้อสรุปเบื้องต้นว่าในการเมืองไทยมีระบบอุปถัมภ์ที่ส่งผลกระทบต่อ การเลือกตั้งอย่างมาก ระบบเครือญาตินั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบอุปถัมภ์ในขณะที่ระบบอุปถัมภ์ก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบเครือญาติ ทั้งสองระบบนี้สัมพันธ์ใกล้ชิด อย่างที่แยกออกจากกัน ได้ยาก ทั้งระบบอุปถัมภ์และระบบเครือญาติได้ฝังรากลึกและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาตลอดช่วงเวลา 77 ปี และเมื่อวิเคราะห์เชื่อมโยงระบบอุปถัมภ์ในสังคมการเมืองไทย ขอนำเสนอสรุปเป็น 4 ประการ ดังนี้

1. ระบบอุปถัมภ์ทำให้ “ทายาททางการเมือง” ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลให้อำนาจทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ถูกผูกขาดอยู่เพียงไม่กี่กลุ่มการเมืองหรือตระกูลเท่านั้น

2. ทายาททางการเมืองมี 2 ประเภท คือ ทายาทซึ่งเป็นบุคคลที่สืบเชื้อสายเดียวกัน และทายาทซึ่งเป็นบุคคลอื่นนอกเหนือจากเชื้อสายเดียวกัน ซึ่งทายาททั้ง 2 ประเภทดังกล่าว มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ทั้งในส่วนตัวและในหน้าที่การงานในฐานะเป็น “ผู้แทน” ของประชาชน

3. การพิจารณาตัดสินใจเลือก “ผู้แทน” ของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งยึดระบบอุปถัมภ์เป็นหลัก โดยที่ส่วนใหญ่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะรับบทเป็นผู้รับการอุปถัมภ์มากกว่า ส่วนผู้แทนเป็นได้ทั้งผู้อุปถัมภ์และบางครั้งเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ด้วย โดยที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีการตอบแทนผู้

อุปถัมภ์โดยการลงคะแนนเสียงให้ อีกทั้งยังชักชวนแนะนำผู้ใกล้ชิดให้ลงคะแนนให้ด้วย เนื่องจากผู้เลือกตั้งส่วนใหญ่ให้คุณค่ากับความซื่อสัตย์หรือบุญคุณของผู้อุปถัมภ์ ทั้งนี้ รูปแบบการอุปถัมภ์มีหลากหลาย ถูกพัฒนาและปรับรูปแบบให้มีประสิทธิผลในแต่ละยุคแต่ละสมัย อาจเป็นการอุปถัมภ์โดยตรงหรือโดยอ้อม เป็นการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด หรือแม้แต่การจัดทำนโยบายเพื่อประโยชน์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็ตาม ส่วนทรัพย์สินที่ใช้ในเครือข่ายระบบอุปถัมภ์นั้น อาจเป็นของผู้อุปถัมภ์และกลุ่มผู้สนับสนุน หรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินที่ถูกนำมาใช้ในระบอบอุปถัมภ์ได้หากผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทน และมีเสียงข้างมากได้ร่วมเป็นรัฐบาล

4. การพิจารณาคัดสินใจเลือก “ผู้แทน” ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ส่วนใหญ่พิจารณาจากบทบาทอำนาจหน้าที่ที่ควรจะเป็น ไปตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายกำหนดน้อยมาก กล่าวคือ แทนที่จะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีคุณสมบัติและความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่พิจารณาออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในสังคม หรือทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจรัฐอื่นด้วย กลับเลือกโดยพิจารณาจากผลประโยชน์ที่ได้รับเป็นการเฉพาะหน้า หรือชั่วครั้งชั่วคราว ภายใต้วามสัมพันธ์ที่มีต่อกันมาอย่างยาวนาน การเลือกตั้งและผู้แทนยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง หรือขาดความตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัดสินใจโดยเลือกพิจารณาจากนโยบายของพรรคการเมือง แต่ยังคงจำกัดอยู่เฉพาะนโยบายที่มีลักษณะเป็นนโยบายประชานิยมมากกว่าลักษณะอื่นๆ จากบทสรุป 4 ประการดังกล่าวข้างต้น

ระบบอุปถัมภ์ที่อยู่คู่กับสังคมไทยอย่างยาวนาน และเราต้องช่วยกันรณรงค์ให้สังคมวงกว้าง ปฏิเสธและไม่ยอมรับให้เกิดการอุปถัมภ์ในแวดวงการเมืองอีกต่อไป โดยอาจเริ่มจากจุดเล็กๆ จากตัวเรา ครอบครัว และชุมชนของเรา เพื่อขยายไปทั่วประเทศในเรื่องระดับชาติทำให้การเลือกตั้งเป็นการเลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและควบคุมการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมิใช่การเลือกผู้อุปถัมภ์หรือทายาททางการเมืองของผู้ใด หากทำได้ถึงจุดนี้ประชาชนจะได้รับรางวัลเป็นผู้ที่มีอำนาจอย่างแท้จริง อันเป็นการสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (จดหมายข่าวสถาบันพระปกเกล้า เดือนมิถุนายน 2552 ปีที่ ๓๖ สูบกำปิง <http://www.kpi.ac.th> สืบค้นคืนวันที่ 29 ธันวาคม 2556)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (ชนกร แก้วชนะ 2552 : 36) เขียนถึงการซื้อสิทธิขายเสียง “ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ตั้งอยู่บนการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน หากต้องการจะบรรเทาการซื้อสิทธิขายเสียงด้วยเงิน ควรแก้ไขที่ต้นตอของปัญหา คือการกระจายอำนาจทรัพยากรธรรมชาติมิใช่หรือ” เป็นข้อสรุปของการเมืองไทย ว่าการซื้อสิทธิขายเสียงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ประชาธิปไตยไม่พัฒนา การศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับกระบวนการซื้อสิทธิขาย

เสียง กระบวนการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้ง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางการเมืองในชีวิตของประชาชนยังไม่มีผู้นำ ฉะนั้นเราจึงพูดถึงการซื้อสิทธิ ขายเสียง โดยขาดข้อเท็จจริงที่มาจากการศึกษาอย่างเป็นระบบ การซื้อสิทธิขายเสียงที่กลับเป็นประเด็นหลักในการร่างรัฐธรรมนูญ 2540 และ 2550 ยังไม่พูดถึงความพยายามจะออกกฎหมายเลือกตั้งและสร้างองค์กรที่จะคอยควบคุมการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรมซึ่งมีอีกนับไม่ถ้วน พรบ.และ ระเบียบขององค์กรต่างๆ เมื่อปราศจากข้อเท็จจริง มโนภาพของการซื้อสิทธิขายเสียงจึงถูกนำมาเปรียบเทียบกับ การซื้อสินค้าและการบริการทั่วไป อันไหนให้กำไรสูงสุดก็ขายโดยไม่ต้องคำนึงถึงปมหลังของชีวิตและกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ที่ชีวิตจริงของทุกคนจะขายหรือซื้ออะไรก็ตามย่อมมีปมหลังของชีวิตและกระบวนการตัดสินใจที่สลับซับซ้อนทั้งสิ้น ภัยของการซื้อสิทธิขายเสียงต่อระบอบประชาธิปไตย เงินทำให้ประชาชนระงับการใช้วิจารณญาณของตนเองที่จะเลือกตำแหน่งสาธารณะ การใช้วิจารณญาณอิสระเป็นเงื่อนไขสำคัญในระบอบประชาธิปไตย การพิจารณาว่าจะขายเสียงแก่เบอร์ไหนถึงจะได้กำไรสูงสุดก็ต้องนับเป็นการใช้วิจารณญาณอิสระอย่างหนึ่งเหมือนกัน ฉะนั้น โดยอุดมคติแล้วการใช้วิจารณญาณอิสระก็ควรใช้เพื่อมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวมไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว มีนักวิชาการมีมติดังกล่าวเห็นว่าการซื้อสิทธิขายเสียงมีสาเหตุมาจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ปรากฏอย่างหนาแน่นในชนบท

2. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักการเมือง

2.1 ความหมายของจริยธรรมของนักการเมือง

แมกซ์ เวเบอร์ (ธีร์กัทร์ เสรีรัฐธรรม 2553 : 16-18) นักสังคมวิทยาการเมืองชาวเยอรมัน ซึ่งได้บรรยายถึงอาชีพการเมืองไว้เมื่อ ค.ศ.1919 ในหัวข้อ Politikals Beruf โดยเขาแบ่งนักการเมืองอาชีพ ออกเป็น 2 ประเภท

- 1) ผู้ที่มีชีวิต “เพื่อ” การเมือง
- 2) ผู้ที่อาศัยและหากิน “จาก” การเมือง

การมีชีวิตเพื่อการเมือง หมายถึง นักอุดมการณ์ที่ได้รับความสุขจากการเข้าไปเล่นการเมือง เป็นความรู้สึกลึกภายในใจ เป็นการเล่นการเมืองเพื่ออุดมคติหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของตน พวกนี้มักจะมีฐานะและรายได้ดีอยู่แล้วก่อนมาเล่นการเมืองและไม่มีความประสงค์ที่จะมาเล่นการเมืองเพื่อหารายได้หรือผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง ในทางตรงกันข้ามผู้ที่อาศัยและหากินจากการเมือง เป็นผู้ที่ต้องการรายได้จากการทำงานการเมือง ต้องอาศัยรายได้จากเงินเดือนหรือจาก “สินบน” หรือใช้อิทธิพล “ถอนทุน” คืนจากเงินที่ใช้ไปในการเลือกตั้ง

แม็กซ์ เวเบอร์ (ซีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ 2553 : 17) ชี้ให้เห็นว่าอาชีพนักการเมืองมีความแตกต่างจากอาชีพอื่นๆ เพราะเป็นอาชีพที่ไม่ต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝนพัฒนาความสำนึกในเรื่องเกียรติยศของวิชาชีพ (professional honor) ไม่ต้องอาศัยความรู้ทางด้านเทคนิคพิเศษ (special techniques) ซึ่งทำให้เกิดความสำนึกว่าจะต้องสร้างจริยธรรมของวิชาชีพ (professional integrity) ดังนั้น คำถามสำคัญที่ แม็กซ์ เวเบอร์ ยกขึ้นมาก็คือว่า อาชีพนักการเมืองจะอาศัยจริยธรรมอะไรจึงจะทำให้เกิดการยอมรับในความชอบธรรม หรือจริยธรรมของนักการเมืองอยู่ที่ไหน

แม็กซ์ เวเบอร์ เห็นว่า จริยธรรมที่เกี่ยวข้องน่าจะมี 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก จริยธรรมว่าด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการ (ethics of principled conviction) และจริยธรรมว่าด้วยความรับผิดชอบ (ethics of responsibility) หลักจริยธรรมทั้งสองประการมีความเกี่ยวพันในลักษณะที่ว่า หากมีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการแต่ไม่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่เกิดจากความรูสึกเช่นนั้น คนที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการจะได้รับการเคารพ แต่จะไม่มีใครยอมให้เป็น “นักการเมือง” ถ้าไม่ยอมมีความรับผิดชอบต่อ เพราะอาจใช้ความรุนแรงจากการมีอำนาจที่ชอบธรรม โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะติดตามมา นักการเมืองที่มีลักษณะเช่นนี้ย่อมเป็นบุคคลที่อันตรายต่อประเทศชาติและประชาชนอย่างยิ่ง

ในทรรศนะของแม็กซ์ เวเบอร์ นักการเมืองจึงควรมีคุณสมบัติเด่น 3 ประการ คือ

1. มีอารมณ์ผูกพันแน่วแน่ จริงจังต่ออุดมการณ์ (passion) ซึ่งหมายความว่า นักการเมืองจะต้องรู้สึกห่วง กังวล เอาใจใส่ต่อสิ่งที่เขาต้องการจะต่อสู้ คำว่า passion ไม่ใช่อารมณ์ที่เกิดจากความตื่นเต้นที่ไร้ความหมาย (sterile excitement) หรือเป็นเพียงเจตคติภายใน (inner attitude) เท่านั้น แม้แต่การปฏิบัติที่ปราศจากความรับผิดชอบก็ไม่นับว่าเป็น passion

2. มีความรับผิดชอบ (responsibility) จริยธรรมของความรับผิดชอบต่อตัวที่จะชี้ให้เห็นชัดว่า นักการเมืองมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่ออุดมการณ์หรือไม่

3. มีวิจารณญาณ (judgement) ซึ่งหมายถึงความสามารถที่จะรักษาไว้ซึ่งความไม่หวั่นไหวและความสงบ แต่สนองตอบต่อสภาพความเป็นจริง หรืออีกนัยหนึ่งจะต้องพิจารณาสิ่งต่างๆ และคนจากระยะห่าง การขาดวิจารณญาณเป็นบาปหนักอย่างหนึ่งของนักการเมือง เป็นสิ่งที่ทำให้ไร้ประสิทธิภาพทางการเมือง

คุณสมบัติทั้งสามประการจะประกอบกันเป็นจริยธรรมของนักการเมืองเป็นพลังที่เสริมสร้างบุคลิกภาพของนักการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอันเป็นกิจกรรมของมนุษย์อย่างแท้จริง นักการเมืองจึงจำต้องมีอุดมการณ์มีความรับผิดชอบต่อและมีวิจารณญาณเป็นเครื่องกำกับ

ความหลงตัวเอง (vanity) เป็นสิ่งที่คุกคามอาชีพนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นกลาง ขาดความรับผิดชอบ และเป็นไปเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น

ดังนั้น แนวคิดว่าด้วยจริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อนและการคอร์รัปชันมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นทั้งในเชิงที่มาของแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติ โดยการกระทำที่ขัดต่อจริยธรรม ย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมของศีลธรรมและค่านิยมของคนในสังคม ส่วนการกระทำในลักษณะผลประโยชน์ทับซ้อน เริ่มมีการบัญญัติเป็นความผิดไว้ในกฎหมายที่มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น ส่วนการคอร์รัปชันอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกฎหมายบ้านเมืองมายาวนานพอสมควร พฤติกรรมทั้งสามประการนี้ล้วนเป็นสัญญาณบ่งบอกการพัฒนาการทางการเมือง และการพัฒนาของสังคมนั้นๆ ว่ามนุษย์ในฐานะสัตว์การเมืองและสัตว์สังคมในขณะเดียวกัน มีความแตกต่างจากสัตว์โลกทั้งหลายมากน้อยเพียงไร

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น

การเลือกตั้ง คือ สิทธิทางการเมืองขั้นมูลฐานของประชาชน เป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าการเลือกตั้งเป็นหัวใจของกระบวนการทางการเมืองตามครรลองของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

สำหรับประเทศไทยของเรา ณ ปัจจุบันจัดให้มีการเลือกตั้งสำคัญๆ อยู่ 3 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น โดยมีคณะกรรมการการเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเลือกตั้ง และตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ การเลือกตั้งจึงนับว่ามีความสำคัญอย่างมากตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ (กรมการปกครอง 2535 : 8-9)

3.1 การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง

ธนสวรรค์ เจริญเมือง (2542) การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงของประชาชนมิใช่เป็นเรื่องใหม่ของการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย ประเทศไทยได้มีการใช้ระบบให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2518 ในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบกรุงเทพมหานคร การกำหนดให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเป็นความพยายามที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับฝ่ายบริหาร ซึ่งประเด็นนี้ได้หยิบยกขึ้นมาถกเถียงกันบ้างแล้วในช่วง พ.ศ.2521-2522 แต่เรื่องก็เงียบหายไปและกระแสเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรงกลับมามากขึ้นอีกครั้งหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ต่อมาจนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ซึ่งได้บัญญัติไว้ในหมวด 11 มาตรา 230 บัญญัติว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งหรือการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และหมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 275 กำหนดว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น และให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรงจะทำให้ท้องถิ่นและสังคมไทยได้รับประโยชน์ แต่หลายคนยังมีความห่วงใยเกี่ยวกับอำนาจของนายกเทศมนตรี และข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างนายกฯ กับฝ่ายสภาเทศบาล เช่น กรณีว่านายกฯ จะมีอำนาจมากเกินไป หรืออาจมีข้อขัดแย้งกับฝ่ายสภาฯ จนทำงานไม่ได้ หรือเกรงไปว่าจะนำไปสู่การเลือกตั้งผู้ว่าฯ แต่บทเรียนจากหลายประเทศชี้ให้เห็นว่าการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง มิได้ทำลายสถาบันอื่นๆ ระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นจะเกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น เพราะผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญได้แก่ผู้บริหารท้องถิ่น เช่น นายกเทศมนตรี และสมาชิกสภาท้องถิ่น การเลือกตั้งจึงเป็นข้อบ่งบอกถึงการปกครองแบบกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่น ปกครองตนเอง เป็นกระบวนการสรรหาผู้ปกครองหรือผู้นำท้องถิ่นโดยสันติวิธี โดยการเลือกบุคคลในท้องถิ่นเข้ามาเป็นผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะต้องเป็นที่รู้จักและเข้าใจท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีอุดมการณ์ มีความเสียสละต่อส่วนรวมโดยการอุทิศตนเข้ารับใช้ประชาชนในการบริหารท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ จึงจะถือได้ว่าการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นบรรลุเป้าหมายที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

สรุปได้ว่าการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเป็นกระบวนการทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ที่ดำเนินการเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมือง หรือการสนับสนุนผู้แทนของตนให้เข้าไปใช้อำนาจในทางที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้แทนตน

4. ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

4.1 ประวัติความเป็นมา

เทศบาลตำบลบ่อทอง ตั้งอยู่เลขที่ 1111 ถนนหนองใหญ่-ปรกฟ้า ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ได้รับประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดตั้งสุขาภิบาล เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2522 และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 6 ลงวันที่ 15 มกราคม 2523 และต่อมาสุขาภิบาลบ่อทองได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลตาม พ.ร.บ.เปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตาม พ.ร.บ.เปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตาม ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 9 วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542

เทศบาลตำบลบ่อทอง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดชลบุรี ระยะทางห่างจากตัวจังหวัดชลบุรีประมาณ 60 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 126 กิโลเมตร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 8.176 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,110 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของบ้านอมพนม หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง และพื้นที่บางส่วนของบ้านคลองหลวง หมู่ที่ 6 ตำบลวัดสุวรรณ อำเภอบ่อทอง อาณาเขตของเทศบาลตำบลบ่อทอง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขต	องค์การบริหารส่วนตำบลวัดสุวรรณ
ทิศใต้	ติดต่อกับเขต	องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขต	องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขต	เทศบาลตำบลธาตุทอง, องค์การบริหารส่วนตำบลวัดสุวรรณ

4.2 ประชากร

ประชากรในเขตเทศบาลตำบลบ่อทอง มีจำนวน 1,618 ครัวเรือน ประชากรรวมมีจำนวน 3,912 คน ความหนาแน่น 478.5 คนต่อตารางกิโลเมตรโดยแยกเป็น

ชาย	จำนวน	1,910	คน
หญิง	จำนวน	2,002	คน

(ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2556)

4.3 รูปแบบการบริหารงาน

เทศบาลตำบลบ่อทอง เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่น มีพื้นที่ในการบริหาร 8.176 ตารางกิโลเมตร ชุมชนมีประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับอำเภอบ่อทอง เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกัน มีสถานที่ราชการหลายแห่ง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมควบคู่ไปกับการค้าขาย เป็นชุมชนที่มีขนาดเล็ก ในส่วนของการเมืองระดับท้องถิ่น ตั้งแต่มีการยกฐานะจากสุขาภิบาลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาลพุทธศักราช 2543 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับฎีกา เล่มที่ 116 ตอนที่ 9ก ลงวันที่ 24

กุมภาพันธ์ 2542 โดยใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 หลังจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาครบ 90 วัน จึงยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลบ่อทอง และในปี 2550 ได้จัดให้มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีที่มาจาก การเลือกตั้งโดยตรง ซึ่งนายไพบูรณ์ พันธุ์สนิท หัวหน้ากลุ่มพัฒนาบ่อทอง ได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี และในปี 2554 มีการเลือกตั้งผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง คือ นายไพบูรณ์ พันธุ์สนิท หัวหน้ากลุ่มพัฒนาบ่อทอง และเป็นการได้รับเลือกเข้ามาบริหารงานเทศบาลตำบลบ่อทองต่อเนื่องมาจากการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา และสมาชิกในกลุ่ม ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาเทศบาลทั้ง 12 คน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล 2 ครั้งที่ผ่านมา ปรากฏว่ากลุ่มพัฒนาบ่อทองสามารถนำทีมเข้าสู่สภาเทศบาลตำบลบ่อทองแบบยกทีม 12 คน และแต่งตั้งคณะผู้บริหาร เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 ประกอบด้วย

1. นายไพบูรณ์ พันธุ์สนิท	นายกเทศมนตรี
2. นายปิยะศักดิ์ อภิเชษฐ์รัตน์	รองนายกเทศมนตรี
3. นายสุวัฒน์ ตันศิริ	รองนายกเทศมนตรี
4. นายประโยชน์ ชัยยง	ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี
5. นางถนอมขวัญ พันธุ์สนิท	เลขานุการนายกเทศมนตรี

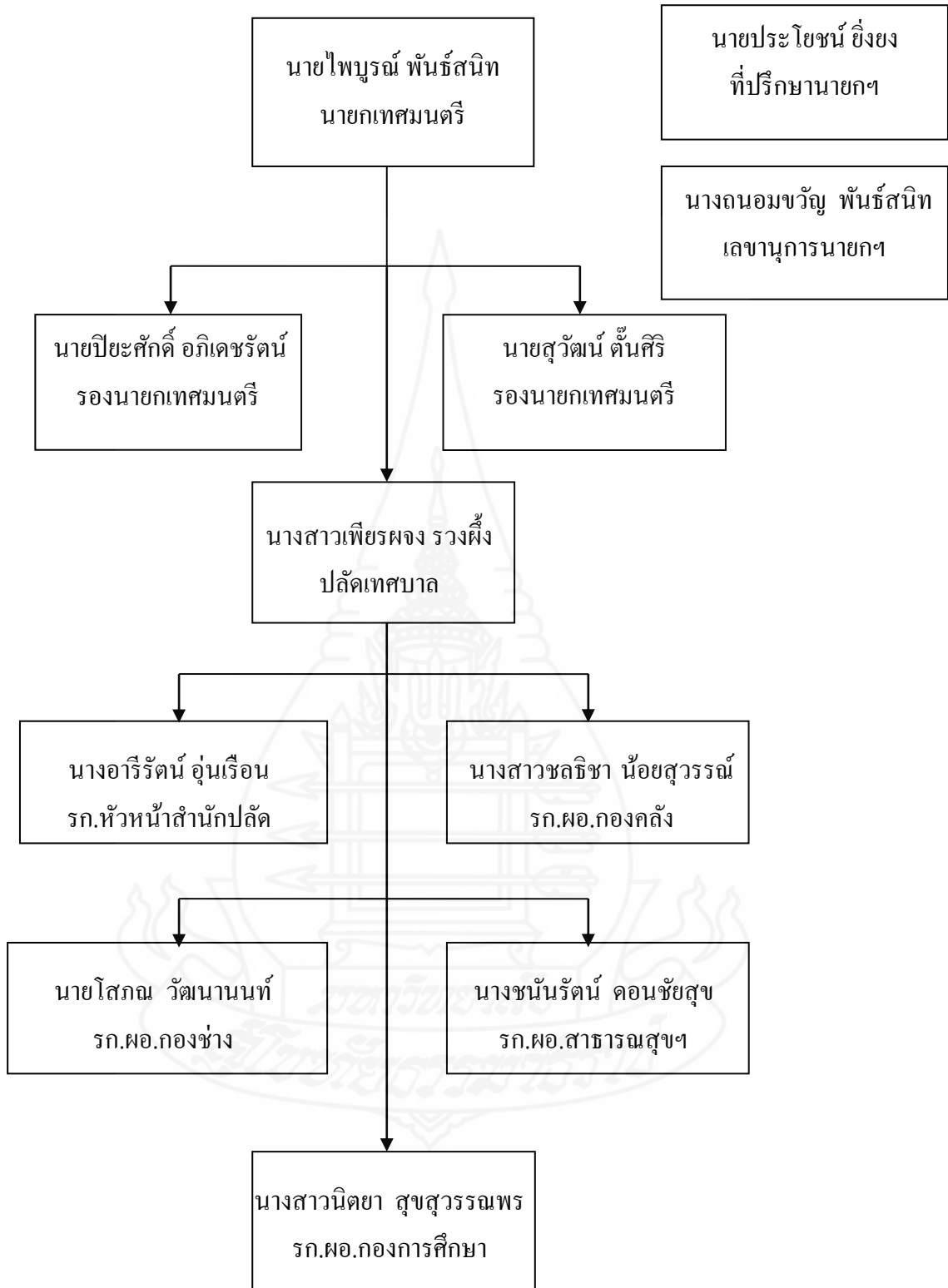
สมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ่อทอง เขต 1

1. นายนันท์รัชชัย จุติภัทร์ธนานนท์
2. นายไตรศักดิ์ วิบูลย์อรรถกร
3. นายจุมพล ทิราพงษ์
4. นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์
5. นางสาวสมศรี ทองแท่งใหญ่
6. นายณรัชศักดิ์ ผสมทรัพย์

สมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ่อทอง เขต 2

1. นายยศ เจริญศรี
2. นายประสิทธิ์ พันสนิท
3. นางวันเพ็ญ อธิงาม
4. นายสมพร โลกเพลาะ
5. นายเสริม บุญมาสูงทรง
6. นายสุนทร นงนุช

จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 2,827 คน มีผู้มาใช้สิทธิ 1,677 คน คิดเป็นร้อยละ 59.32 มีบัตรเสีย 185 ใบ คิดเป็นร้อยละ 11.03 บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน 115 ใบ คิดเป็นร้อยละ 6.85

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างการบริหารเทศบาลตำบลบ่อทอง (ปี พ.ศ.2554)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธนกร แก้วชนะ (2553) ทำการวิจัย เรื่อง “เครือข่ายระบบอุปถัมภ์ในองค์การบริหารส่วนตำบลควนพัง อำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า (1) เครือข่ายระบบอุปถัมภ์ในองค์การบริหารส่วนตำบลควนพัง มีระบบเครือข่าย ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง ระบบหัวคะแนน นักการเมืองท้องถิ่นระดับจังหวัด นักธุรกิจท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) โดยได้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองด้วยการลงคะแนนเสียง ช่วยหาเสียง ซื้อเสียง ใช้อำนาจ บารมี อิทธิพล เงิน ช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง (2) ผลกระทบด้านบวกเป็นการแสดงความมีน้ำใจของเครือข่ายพรรคพวกเพื่อนฝูง และการใช้ระบบอุปถัมภ์ควบคู่กับระบบคุณธรรม ผลกระทบด้านลบ ทำให้การปกครองระบบประชาธิปไตยไม่พัฒนา มีการซื้อเสียง ทูจรีต คอร์รัปชั่น ได้คณะผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่มีความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์การบริหารท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพ มีการตอบแทนทางการเมือง และแสวงหาผลประโยชน์ในท้องถิ่น (3) แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านลบของเครือข่ายระบบอุปถัมภ์ การป้องกัน กรรมการการเลือกตั้งท้องถิ่นต้องมีการป้องกันการซื้อเสียง บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด รณรงค์ให้ประชาชนต่อต้านการซื้อเสียงและรู้ถึงผลเสียของการซื้อเสียง การแก้ไขปัญหา คือ นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีอุดมการณ์ทำงานเพื่อส่วนรวม ไม่ซื้อเสียง ประชาชนต้องไม่ขายเสียง เลือกว่าแทนโดยใช้เหตุผลอุปถัมภ์ คนดี มีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ กระทรวงศึกษาธิการควรบรรจุเรื่องระบอบประชาธิปไตยลงในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ภาครัฐ พรรคการเมือง ควรให้ความรู้ ส่งเสริมการเมืองภาคประชาชนให้ความเข้มแข็ง พัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงอย่างยั่งยืน

สุมิตร เรื่องสวัสดิ์ (2552) ทำการวิจัยเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์กับการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นกับนักการเมืองระดับชาติ มีความเกี่ยวข้องและเกี่ยวพันกันและกัน ในทางการเมือง โดยนักการเมืองท้องถิ่นจะเป็นผู้ประสานงานและเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนในพื้นที่กับนักการเมืองระดับชาติ อาทิ เช่น การประสานพื้นที่ และการจัดเตรียมกิจกรรมเพื่อให้นักการเมืองระดับชาติได้ลงพื้นที่พบปะประชาชน รวมทั้งเป็นผู้ช่วยดูแลกิจกรรมต่างๆ ของ ส.ส. แม้ว่าการตัดสินใจเลือกนักการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่นี้จะไม่ขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือไม่ก็ตาม แต่การที่นักการเมืองท้องถิ่น ได้ลงพื้นที่หรือพบปะประชาชนกับ ส.ส. ก็เป็นการสร้างคะแนนเสียงให้กับตนเองอีกทางหนึ่ง ดังคำกล่าวที่ว่า เป็นคนใกล้ชิดกับ ส.ส. ก็เปรียบเสมือนเป็น ส.ส. ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัย (2552) ทำการวิจัยเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์กับการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น : ศึกษา

เฉพาะกรณี การเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านเสด็จ จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ผู้เลือกตั้งอยู่ในสังคมเกษตรกรรม ซึ่งสังคมเกษตรกรรมนั้นความเป็นเครือญาติ ความรู้จักสนิทสนมคุ้นเคย การพึ่งพาอาศัยกันย่อมสูงกว่าสังคมเมือง ส่วนมากยังใช้หลักเกณฑ์ของความเป็นเครือญาติและความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นหลักใหญ่ในการเลือกตั้งและใช้หลักเลือกตามผลงานและการเกื้อหนุนบุญคุณ หรือการซื้อเสียง การให้ผลประโยชน์และสิ่งตอบแทนอื่นมาประกอบ การที่มีผู้อุปถัมภ์อยู่เบื้องหลังการเลือกตั้ง ทำให้ได้ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบ ในการเลือกตั้ง เป็นการปลุกฝังค่านิยมไม่ดีแก่ประชาชน ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ควรเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความซื่อสัตย์ เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความเป็นผู้นำ ทราบปัญหาของท้องถิ่น ไม่เห็นแก่พวกพ้อง ไม่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ประชาชนต้องไม่ขายเสียง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และออกมาใช้สิทธิให้มากและ อดต.ต้องจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยความเป็นกลาง บริสุทธิ์ ยุติธรรม และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายโดยเคร่งครัด คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องจับและลงโทษผู้กระทำความผิดได้ และลงมาดูแลพื้นที่อย่างใกล้ชิด ผลจากการเสวนากลุ่ม สรุปได้ว่า ผู้บริหารที่ได้รับการเลือกตั้งต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการรายงานผลการดำเนินงานประเมินและติดตามผลแจ้งให้ประชาชนทราบ ใช้จ่ายงบประมาณอย่างคุ้มค่า ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย และเกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง และต้องยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานเป็นสำคัญ

พรางกูร วงศ์สื่อเกียรติ (2549) ทำการวิจัยเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์กับการก้าวสู่ตำแหน่งนายกเทศมนตรี กรณีศึกษาเทศบาลตำบล 3 แห่ง ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่” พบว่า (1) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีกับกลุ่มผู้ลงคะแนนเสียงในตำบล ได้แก่ การใช้ระบบหัวคะแนนหรือเครือข่ายความสัมพันธ์ (2) รูปแบบการให้ความช่วยเหลือด้วยวิธีการต่างๆ แก่ประชาชนของผู้สมัครนายกเทศมนตรี ในฐานะผู้ให้ ที่มีผลต่อการโน้มน้าวให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ ได้แก่ สัญญาว่าจะให้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย คือ นโยบายที่ใช้สำหรับการหาเสียง (3)รูปแบบการให้การสนับสนุนการลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี เพราะเคยได้รับประโยชน์จากผลงานทางการเมืองของผู้นั้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี เป็นการรวบรวมข้อมูล เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำรา จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และจากแหล่งทุติยภูมิ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดวิธีการศึกษาวิจัย 2 วิธี คือ

1. การวิจัยเอกสาร ซึ่งได้จากการรวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี ผลงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ตำรา หนังสือ งานวิจัย เอกสาร รายงานการประชุม สื่อสิ่งพิมพ์ กฎหมายระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2. การวิจัยภาคสนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสำรวจพื้นที่ ที่ทำการศึกษาร่วมด้วยวิธีการสัมภาษณ์

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ เลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลบ่อทอง เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในเรื่องการเมืองท้องถิ่นที่มีความน่าเชื่อถือโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

1.1 กลุ่มผู้นำชุมชน ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กระจายทั่วทุกพื้นที่ เลือกจากผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ในท้องถิ่น มาเป็นตัวอย่างการวิจัย

- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน
- ข้าราชการครู และตัวแทนรัฐวิสาหกิจ จำนวน 2 คน
- ประธานชุมชนย่อย จำนวน 3 คน

1.2 กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น

- รองนายกเทศมนตรี จำนวน 2 คน
- อธิบดีรองนายกเทศมนตรี จำนวน 2 คน
- สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 2 คน
- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย ดังนี้

2.1 ข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ตำรา หนังสือ งานวิจัย เอกสาร รายงานการประชุม กฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง สื่อสิ่งพิมพ์ ตลอดจนข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์ประชาชน และผู้นำชุมชนในท้องถิ่นเขตเทศบาล ตำบลบ่อทอง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการครู ประชาชนในพื้นที่ และนักการเมืองท้องถิ่น เช่น รองนายกเทศมนตรี อดีตรองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประธานชุมชนย่อยและประชาชนในพื้นที่

2.3 วิธีสร้างแบบสัมภาษณ์

1. ศึกษาทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแบบสัมภาษณ์
2. ร่างแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหัวข้อเพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นได้สะดวก และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลบ่อทอง
3. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการดำเนินการดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รวบรวมเอกสารทางวิชาการ จากแหล่งสำคัญต่างๆ โดยศึกษาเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบอุปถัมภ์ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเทศบาลตำบลนำมาสรุป วิเคราะห์ และทำการบันทึกเนื้อหาจากการศึกษาเอกสาร ตลอดจนตำรา หนังสือ งานวิจัย เอกสาร รายงานการประชุม กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง สื่อสิ่งพิมพ์ ตลอดจนข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

3.2 ข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน มีลำดับขั้นตอนเหมือนกันในการสัมภาษณ์ คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้คำตอบในแง่ต่างๆ ให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น เพื่อตอบโจทย์ในวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาต้องการ

ศึกษา โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจนครบตามจำนวนที่กำหนด ผู้วิจัยเป็นผู้จัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการพรรณนา การใช้ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นมาวิเคราะห์ บรรยาย พร้อมอธิบายเหตุผล การอ้างอิง โดยใช้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ได้เสนอไว้เป็นแนวทางวิเคราะห์ ดังมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบระหว่างบุคคล และจัดลำดับความสำคัญ และคุณลักษณะของข้อมูล

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญแล้วมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ทฤษฎี ระเบียบ ข้อกฎหมาย แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกันแล้วจึงเขียนเป็นรายงาน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่างๆ จะถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ตามข้อเท็จจริง ซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในรูปแบบเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหาไปสู่คำตอบในการศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูล เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำรา จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นแบบปลายเปิด เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กำนันตำบลบ่อทอง จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ข้าราชการครู จำนวน 1 คน ตัวแทนรัฐวิสาหกิจ จำนวน 1 คน ประธานชุมชนย่อย จำนวน 3 คน รองนายกเทศมนตรี จำนวน 2 คน อธิบดีรองนายกเทศมนตรี จำนวน 2 คน สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 2 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำนวน 1 คน รวมจำนวน 14 คน โดยเนื้อหาสาระของบทนี้เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งได้ดำเนินการวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

จากการศึกษา เรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี สามารถสรุปการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดังนี้

1.1 ปัจจัยของระบบอุปถัมภ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ระบบเครือญาตินี้มีความสำคัญมากในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น เครือญาติประกอบด้วยพ่อแม่ พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ลูกพี่ ลูกน้อง ญาติฝ่ายปู่ย่า ญาติฝ่ายตายาย รวมทั้งญาติที่มาจากการแต่งงาน เป็นการเพิ่มจำนวนเครือญาติให้มากขึ้น ซึ่งผู้ที่มีเครือญาติจำนวนมากจะมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งสูง เพราะเครือญาติแต่ละคนจะเป็นฐานคะแนนเสียงหลักในการลงคะแนนให้กับตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในหมู่บ้านแบบเกาะประตู่บ้าน เครือญาติแต่ละคนที่มีเพื่อนฝูงจะช่วยชี้นำชักชวนเพื่อนฝูงเหล่านั้นให้ลงคะแนนให้เป็นหัวคะแนน โดยให้ญาติช่วยลงพื้นที่เดินเชิญชวนหาเสียงบอกเพื่อนบ้านที่สนิทสนมกัน พูดคุยกับญาติสนิทที่อาวุโสให้ลงคะแนนเสียงให้ มีการหาเสียงเป็นทีมงาน มีการพบปะสังสรรค์ตามร้านกาแฟ วงสุรา โดยใช้วิธีพูดคุยกับชาวบ้านด้วยคำสุภาพไม่ถือตัวให้ความเป็นกันเอง ให้ความช่วยเหลืองานในชุมชนเกือบทุกงาน มีการเสียสละเงินทองเพื่อ

นำไปใช้ในกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน ช่วยประสานงานให้ความสะดวกสบายกับชาวบ้าน และสนับสนุนในเรื่องของกำลังกาย กำลังใจ เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นเครือญาติของตนให้ได้รับการเลือกตั้ง เพื่อหวังจะได้พึ่งพากันในอนาคตต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“การเลือกตั้งระบบเครือญาติมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ถ้าผู้สมัครเป็นญาติกับผู้ลงคะแนนจะมีผลอย่างมาก ยกเว้นผู้สมัครและผู้ลงคะแนนมีความขัดแย้งส่วนตัว” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“คะแนนเสียงของเครือญาติมีการเมืองมีมากพอในการสนับสนุนให้ได้รับการเลือกตั้ง เนื่องจากเครือญาติมีความสัมพันธ์ที่ยืนนาน และช่วยเหลือกันมาโดยตลอดทำให้ฐานในการเลือกตั้งเข้มแข็ง” (นายปรีชา พันสนธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“มีการลงพื้นที่โดยให้ญาติพี่น้องเป็นหัวคะแนนเดินเชิญชวนหาเสียง เพื่อขอโอกาสในการเข้าไปทำงานการเมืองท้องถิ่น โดยฝากฝังญาติของตนให้ชาวบ้านช่วยลงคะแนนให้ด้วย” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“ให้ญาติพี่น้องช่วยกันหาเสียงและบอกชาวบ้านที่สนิทสนมกันช่วยลงคะแนนให้” (นายขรรค์ชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“ญาติพี่น้องช่วยกันชี้หน้าคนใกล้ชิด เพื่อนฝูงของตนให้ลงคะแนนเสียงให้ ช่วยหาเสียงเป็นที่มงาน โดยมีการพบปะสังสรรค์ ตามร้านค้าแพ และวงสุรา ตามประสาชาวบ้านเพื่อขอคะแนนเสียง” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์ วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายคนเป็นญาติกับผู้นำชุมชน และประธานชุมชนย่อยมีญาติพี่น้องในเขตเทศบาลจำนวนมาก ซึ่งช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนกันมาโดยตลอดในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จึงทำให้ได้รับคะแนนเสียงจากญาติพี่น้องเป็นจำนวนมาก โดยไม่ต้องหาเสียง” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“ใช้การพูดคุยกับญาติสนิทที่อาวุโสและมีการฝากฝังให้ช่วยลงคะแนนให้ผู้สมัครที่ฝ่ายตนสนับสนุน” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ส่วนมากเครือญาติจะเลือกลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่เป็นญาติของตนไม่ว่าจะเป็นคนดีหรือไม่ โดยไม่ต้องร้องขอใดๆ” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“พื้นที่ชนบทแบบบ่อทอง ยังมีเครือญาติอาศัยอยู่ด้วยกัน และมีความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนม มีความเอื้ออาทรและเกื้อหนุนกัน การเลือกตั้งจึงไม่ต้องหนีภัยกับการหาเสียงเท่าไรนัก เพราะเครือญาติจะคอยช่วยเหลือกันและลงคะแนนให้อยู่แล้ว” (นายชนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“ญาติพี่น้องของผู้สมัครพูดคุยกับชาวบ้านด้วยคำสุภาพ ไม่ชวนทะเลาะไม่ถือตัว ให้ความเป็นกันเอง ไปร่วมแสดงความยินดีในงานวันเกิดบุคคลสำคัญในชุมชน เพื่อหวังให้ผู้สมัครได้รับคะแนนเสียงมากขึ้น” (นายยศ เจริญศรี อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ญาติของผู้สมัครให้การช่วยเหลืองานในชุมชนเกือบทุกงาน ที่ชาวบ้านขอความช่วยเหลือโดยอาจจะเป็นในรูปแบบปัจจัย (เงิน) หรือช่วยประสานงานให้ความสะดวกสบาย เป็นการสร้างฐานคะแนนให้กับญาติผู้สมัครของตนอีกวิธีหนึ่งด้วย” (นายสมพร โคนเพลา อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีการเสียดสละเงินทองร่วมกับผู้ลงสมัคร เพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมส่วนรวม เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชน เช่น ใช้ในการเยี่ยมผู้สูงอายุที่ป่วยและไร้ญาติ ใช้ในการซื้อพวงหรีดไปร่วมแสดงความเสียใจในงานศพ และใช้ในการซื้อกระเช้าดอกไม้ยินดีในโอกาสเปิดห้างร้าน” (นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ญาติพี่น้องของผู้สมัครเข้าไปในทุกๆ พื้นที่ภายในเขตเทศบาล เพื่อให้ทราบความเป็นอยู่ของประชาชน และร่วมการสังสรรค์ สร้างความสนิทสนม และสุดท้ายก็จะฝากฝังผู้ลงสมัครที่เป็นญาติของตนกับคนในชุมชนด้วย” (นางรัชฎาพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ยังมีระบบเครือญาติให้เห็นอยู่ เนื่องจากการเมืองไทยในปัจจุบัน ต้องใช้อิทธิพลและพวกพ้อง เครือญาติ จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมาผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจะเป็นผู้ที่มีญาติพี่น้องอยู่ในเขตการเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก” (นายจารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเลือกตั้ง เพราะใครมีพวกมากย่อมได้เปรียบทางการเมือง พรรคพวกเพื่อนฝูงส่วนมากจะเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน รุ่นพี่ รุ่นน้องที่เคยเรียนมาด้วยกัน เพื่อนฝูงต่างหมู่บ้านในตำบล ส่วนมากเป็นบุคคลที่มีน้ำใจชอบช่วยเหลือกันพรรคพวกเพื่อนฝูงเหล่านี้จะเข้ามาช่วยเหลือด้วยการลงคะแนนเสียงให้ ช่วยชักชวนคนใกล้ชิด เพื่อนฝูงของตนเองให้ลงคะแนนเสียงให้ ช่วยหาเสียง เป็นทีมงานช่วยวางแผนการหาเสียง เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นฐานเสียงในการช่วยหา

เสียง ขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านเดินแบบเคาะประตูบ้านพบเป็นรายบุคคลและช่วยชี้นำชักชวน พรรคพวก เพื่อนฝูงของตนเองให้ลงคะแนนเสียงให้ เป็นการช่วยเหลือ สนับสนุน ด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจไม่มีผลตอบแทน เพื่อให้พรรคพวกของตนได้รับการเลือกตั้ง ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เห็นและได้ยินการสร้างความสัมพันธ์ โดยผู้สมัครได้บอกกล่าวพรรคพวก เพื่อนฝูง และญาติพี่น้อง ให้เลือกตนเอง และมีการสัญญาว่าจะให้ถ้าได้รับการเลือกตั้ง” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“มีการตรวจสอบบัญชีรายชื่อเลือกตั้งว่าเป็นญาติพี่น้องของใครบ้าง ถ้าทำงานต่างจังหวัด ก็ให้ทางญาติพี่น้อง โทรแจ้งให้มาช่วยกันลงคะแนน” (นายปรีชา พันสนิท ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเลือกตั้งเนื่องจากปัจจุบันใครมีพวกมากย่อมได้เปรียบทางการเมือง ที่ผ่านมามีผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้กว้างขวางมีเพื่อนฝูงหลายวงการ ทำให้ได้เปรียบในการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ วิชาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“มีการชักชวนเพื่อนฝูง และญาติพี่น้องให้ช่วยหาเสียง และลงคะแนนให้ตนเอง เพื่อให้ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี” (นายบรรลัชชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“มีการแบ่งกลุ่มพื้นที่กันรับผิดชอบของญาติพี่น้องและพรรคพวกเพื่อนฝูงตามชุมชนต่างๆ เพื่อช่วยหาเสียงและขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์ วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“มีการฝากพรรคพวกเพื่อนฝูงและญาติพี่น้อง และพรรคพวกของเพื่อนฝูงและญาติพี่น้อง” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“มีการพบปะพูดคุยกันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับชาวบ้านในงานเลี้ยงสังสรรค์ และงานแต่ง งานบวช งานศพ และงานทำบุญบ้าน (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ผู้สมัครมีการสร้างความคุ้นเคยและพูดคุย ช่วยเหลือชาวบ้านทั้งก่อนการเลือกตั้ง และหลังการเลือกตั้งตลอดระยะเวลาโดยไม่ขาด เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่แนบแน่น เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“มีการระดมพลังเพื่อทำกิจกรรมภายในชุมชน เช่น ระดมกำลังทำความสะอาดถนนหนทางในหมู่บ้าน ตัดหญ้าสองข้างทาง ปลูกต้นไม้ ทำให้เกิดความผูกพัน มีความสนิทสนมกันมากขึ้น สามารถพูดคุยกันได้อย่างเป็นกันเอง เป็นผลดีต่อคะแนนเสียง” (นายชนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่มาก ทั้งก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง โดยต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และการทำธุรกิจ ผู้ได้รับประโยชน์ก็ตอบแทนโดยการลงคะแนนเสียงให้” (นายยศ เจริญศรี อธิการบดีรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“พรรคพวกเพื่อนฝูง เป็นคนที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันในหมู่บ้าน เคยเรียนหนังสือมาด้วยกัน กลุ่มคนเหล่านี้ช่วยลงคะแนนเสียงให้ ช่วยชักนำชักชวนคนใกล้ชิด เพื่อนฝูงของตนให้ลงคะแนนเสียงให้ ช่วยหาเสียงเป็นทีม” (นายสมพร โลกเพลาะ อธิการบดีรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นแล้ว จึงไม่ต้องสร้างความคุ้นเคยหรือร้องขออะไรมาก แค่แวะไปเยี่ยมเยียนสอบถามความเป็นอยู่และบอกวัตถุประสงค์ทุกคนก็ยินดีช่วยเหลือและลงคะแนนให้” (นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีการจดจำชื่อญาติพี่น้องและพรรคพวกเพื่อนฝูงให้ได้มากที่สุด ชวนคุยเรื่องที่เขาสนใจ เป็นผู้ฟังมากกว่าผู้รับ และให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน สร้างความเป็นกันเอง และฝากฝังผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีการชักนำญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงของตนเองลงคะแนนเสียงให้ และยังให้ช่วยขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้าน โดยการเดินพบปะแบบเคาะประตูบ้านชักนำ ชักชวนเครือญาติเพื่อนฝูงที่เคยอุปถัมภ์กันมาให้ช่วยลงคะแนนเสียงให้” (นายจารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

ระบบหัวคะแนน เนื่องจากระยะเวลาในการหาเสียงมีน้อยจึงต้องใช้หัวคะแนนเดินควบคู่กันไปกับผู้สมัครเพื่อช่วยคิดป้ายหาเสียง แจกโปสเตอร์ แจกบัตรใบเล็ก เป็นตัวแทนเข้าไปหาเสียงแทนผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยติดสนิทกับชาวบ้าน เนื่องจากในบางพื้นที่ผู้สมัครไม่เป็นที่รู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้านจะมีการใช้หัวคะแนนเป็นตัวกลางในการลงพื้นที่เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้าน เพราะหัวคะแนนมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และรับอุปถัมภ์มีลักษณะของผู้นำที่เป็นหัวคะแนนในชุมชน จึงสามารถสร้างศรัทธาให้คำแนะนำและชักนำชาวบ้านให้เกิดความมั่นใจในการลงคะแนนเสียงของชาวบ้าน หัวคะแนนที่ใช้กันมากในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นจะเลือก

บุคคลที่ประกอบอาชีพสุจริต มีฐานะดี ชาวบ้านให้ความเคารพรัก นับถือ เกรงใจ มีเครือข่ายดี พรรคพวกเพื่อนฝูง ที่สามารถชี้แนะ พุดคุย และชักชวนให้ชาวบ้านลงคะแนนเสียงให้ได้ หัวคะแนนจะมีเป็นจุกๆ ในชุมชน ซึ่งแต่ละคนจะแบ่งความรับผิดชอบจำนวนคะแนนเสียง แต่จากการเลือกตั้งครั้งนี้ที่ผ่านมาของเทศบาลตำบลบ่อทองชาวบ้านกับผู้สมัครส่วนใหญ่จะรู้จักกัน ระบบหัวคะแนนจึงมีความสำคัญน้อยลงไป ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ระบบหัวคะแนนส่วนใหญ่จะมาช่วยติดป้าย แจกโปสเตอร์ แจกบัตรใบปลิวเสียงและประชาสัมพันธ์หมายเลขให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“เป็นตัวแทนเข้าไปหาเสียงแทนผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยติดสนิทกับชาวบ้าน และบอกหมายเลขของผู้สมัครที่ตนสนับสนุนให้ช่วยกันลงคะแนน แต่ยังไม่ถึงขั้นซื้อเสียง” (นายปรีชา พันสนิท ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“ในบางพื้นที่ที่ผู้สมัครไม่เป็นที่รู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้าน จะมีการใช้หัวคะแนนเป็นตัวกลางในการลงพื้นที่ เพื่อสร้างความศรัทธาให้คำแนะนำและชี้แนะเพื่อสร้างความมั่นใจให้ชาวบ้านในการลงคะแนนเสียง ชาวบ้านบางคนที่ไม่ได้สนิทสนมกับผู้สมัครคนใดเป็นพิเศษ ก็จะลงคะแนนให้ตามที่หัวคะแนนชี้แนะ” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“ให้หัวคะแนนช่วยเดินบอกชาวบ้านตามหมู่บ้านในเขตเทศบาลให้ออกมาเลือกตั้ง โดยใช้รถยนต์ไปรับผู้ที่ไม่มารถมาลงคะแนน” (นายขรรค์ชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“หัวคะแนนส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีคนให้ความเคารพนับถือ และเกรงใจ มีญาติ พี่น้องและเพื่อนฝูง ที่สามารถชี้แนะและชักชวนให้ลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนเองให้การสนับสนุน” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“ในเทศบาลมีพื้นที่ค่อนข้างเล็กไม่มีระบบหัวคะแนน เป็นเพียงการช่วยเหลือกันของญาติๆ และพรรคพวกเพื่อนฝูงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“ไม่ปรากฏว่ามีการใช้ระบบหัวคะแนน มีเพียงผู้สมัครเดินพบปะกับชาวบ้าน และไปร่วมงานกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน เช่น งานวันเกิด งานทำบุญบ้าน งานแต่ง งานบวช และงานศพ นอกจากนี้ผู้สมัครจะใส่ใจถามสารทุกข์สุกดิบ และช่วยแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ถ้าเห็นอ่อนกว่าแรง จะติดต่อหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบให้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ปัญหาคลี่คลายเร็ว

ขึ้น เช่น กรณีน้ำท่วมขังถนนตอนช่วงฝนตก กลิ่นขยะรบกวนจากเพื่อนบ้าน” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ห้วคะแนนส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้อง และพรรคพวกเพื่อนฝูง รวมทั้งคนสนิทของผู้สมัคร ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากนัก นอกจากร่วมเดินหาเสียง ช่วยคิดป้าย แจกโปสเตอร์และบัตรใบเล็กของผู้สมัคร” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“เน้นให้ผู้สมัครพบปะชาวบ้านมากกว่าการให้ความสำคัญกับห้วคะแนน สร้างความสนิทสนมกับชาวบ้านเพื่อขอให้ช่วยเหลือและให้คะแนนเสียง” (นายชนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“การเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทอง เป็นการเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่มากนัก การหาเสียงก็มีพรรคพวกเพื่อนฝูง และญาติๆ มาช่วย ไม่แน่ใจว่าจะเรียกว่าเป็นห้วคะแนนได้หรือไม่ แต่ที่ช่วยเหลือในการหาเสียงก็เป็นเรื่องทั่วไป คือ แวะเยี่ยมเยียนสอบถามความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างทั่วถึง ” (นายยศ เจริญศรี อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“การเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทองเนื่องจากเป็นพื้นที่ไม่กว้างนัก ประชาชนกับผู้สมัครมักจะรู้จักกัน แม้ผู้สมัครจะต่างกลุ่มต่างทีมก็รู้จักกัน บางคนก็เป็นเพื่อนกัน ผู้สมัครจึงใช้วิธีการเดินหาเสียงเน้นพบปะชาวบ้านให้มากที่สุด และครบทุกพื้นที่ ระบบห้วคะแนนอาจจะมีความสำคัญน้อยลงไป” (นายสมพร โศกเพลาะ อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“เป็นทีมงานช่วยวางแผนในการหาเสียง ขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาล เป็นการช่วยเหลือด้วยความจริงใจ บริสุทธิ์ใจไม่มีผลตอบแทน เพื่อให้ญาติของตนได้รับการเลือกตั้ง (นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ช่วยระดมเสียงในกลุ่มคนที่ห้วคะแนนคุ้นเคย โดยการพบปะพูดคุยตามร้านอาหาร ร้านค้าในชุมชน และชักชวนให้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนสนับสนุนอยู่” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“เนื่องจากระยะเวลาในการหาเสียงมีน้อย จึงจำเป็นต้องใช้ห้วคะแนนเดินควบคู่กันไป ห้วคะแนนเป็นตัวแทนในการสนับสนุนจากประชาชน เพราะมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และรับอุปถัมภ์ ซึ่งลักษณะของผู้ที่เป็นห้วคะแนนในชุมชนนั้น มักจะมีลักษณะเป็นที่เคารพรัก นับถือของบุคคลทั่วไป ประกอบอาชีพสุจริต และเป็นผู้มีฐานะดี มักมีอาชีพ มีตำแหน่งทางราชการ เช่น

ครู ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรืออาจจะเป็นคณะกรรมการต่างๆในหมู่บ้าน” (นายจรรุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

ระบบเครือข่ายดี พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน มีการช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยการทำกิจกรรมทางการเมือง เริ่มจากการวางแผนการทำงานของห้วคะแนน ซึ่งจะมีการทำงานกันเป็นทีมมีการประเมินสถานการณ์ แก้มเกม แก้วข้าว และปล่อยข้าว บางครั้งก็มีเรื่องของบารมี ความกว้างขวางของผู้สมัครที่ต้องใช้ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูงเข้ามาเกี่ยวข้อง มีการนำรถยนต์ส่วนตัวไปรับคนที่อยู่ห่างไกลไม่มีพาหนะมาลงคะแนน มีการช่วยรายงานข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งซึ่งสามารถสร้างความได้เปรียบให้กับผู้สมัคร หรือช่วยแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาทางกฎหมาย รวมไปถึงแนะนำการสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นที่เคารพ นับถือของประชาชน เพื่อสร้างความไว้วางใจในการจูงใจให้ประชาชนคล้อยตามในการลงคะแนนเสียงให้ นอกจากนี้ห้วคะแนนและเครือข่ายดีมีความผูกพันกับผู้สมัครมากมีส่วนช่วยเหลือผู้สมัครในการหาเสียงทุกรูปแบบ เป็นฐานเสียงโดยจะเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ พบปะ พูดคุย แบบเป็นกันเองตามร้านค้าร้านอาหารในชุมชน ประสานงานและแก้ไขสถานการณ์เมื่อมีความจำเป็น ระหว่างญาติพี่น้อง พรรคพวกเพื่อนฝูง ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหาเสียงภายในเขตเทศบาล รายงานความเคลื่อนไหวของคู่แข่งให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนทราบ และจะเฝ้าดูสถานการณ์ในช่วงก่อนวันเลือกตั้งอย่างใกล้ชิด โดยการสร้างคะแนนนิยมในพื้นที่รวมทั้งลงพื้นที่ช่วยเหลือสนับสนุนกิจการงานต่างๆ ของชาวบ้านในพื้นที่ที่มุ่งห้วคะแนนเสียง

นอกจากนี้ยังมีการไปทำงานให้กับส่วนรวมและงานส่วนตัวของชาวบ้าน เช่น ประสานการทำงานระหว่างเทศบาลกับชุมชนสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน สนับสนุนการจัดอาหารการกิน การจัดงานเลี้ยงฉลอง เช่น การแข่งขันกีฬาโดยให้งบประมาณสนับสนุนด้านเงินรางวัล ให้ทุนการศึกษาเด็กยากจน ให้ความช่วยเหลือทางสังคมกับผู้ยากไร้ ไปร่วมงานพิธีต่างๆ เช่น งานบวช งานแต่ง งานทำบุญบ้าน และงานศพ เพื่อสร้างความศรัทธาในการหาคะแนนเสียงร่วมงานประเพณีต่างๆ ของเทศบาล เช่น งานประเพณีวิ่งควาย งานวันลอยกระทง งานวันเข้าพรรษา งานวันผู้สูงอายุ และงานกิจกรรมออกหน่วยเทศบาลเคลื่อนที่ และประชุมชุมชนย่อยเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้าน อีกทั้งยังเดินเป็นตัวแทนของผู้สมัครเพื่อพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน ให้กำลังใจ พร้อมกับไปเยี่ยมเยียนถามสารทุกข์สุกดิบอย่างสม่ำเสมอ ดูแลเรื่องสาธารณูปโภคต่างๆ เสนอตัวเข้าไปช่วยเหลือโดยการให้ทรัพยากรของเทศบาลเข้าไปดูแล รับฟังปัญหาความคิดเห็นและเน้นงานให้เห็นเป็นรูปธรรม เปิดช่องทางในการเข้าถึงให้กับประชาชนในการปรึกษาหารือหรือแสดงความคิดเห็นต่างๆ ได้โดยสะดวกกับประชาชนทั้งระดับรากหญ้า ระดับกลาง และระดับสูง นำผลงานที่ผู้สมัครปฏิบัติตลอดมานำเสนอต่อสาธารณชน ผ่านสื่อต่างๆ เช่น รถหาเสียง ป้าย

ประชาสัมพันธ์ บัตรใบเล็ก และขยันลงพื้นที่ มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้านมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นประเพณีงานบุญ งานบวช งานมงคลสมรส งานประเพณีต่างๆ จนเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ได้มีการช่วยเหลือโดยการบอกปากต่อปากว่าผู้สมัครคืออะไร ทำประโยชน์ให้เทศบาลอย่างไร” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“ช่วยในเรื่องการหาเสียง ซึ่งต้องมีเรื่องของบารมีเข้ามาเกี่ยวข้อง ความกว้างขวางของผู้สมัครที่ต้องใช้ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง เพื่อให้มาเป็นฐานเสียง และการช่วยเหลือในการขอคะแนนเสียง” (นายปรีชา พันสนิท ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“มีการประชุมวางแผนการทำงานของหัวหน้าคะแนน การหาเสียง ซึ่งพบว่าหัวหน้าคะแนนมีรูปแบบการทำงานเป็นทีม มีการประเมินสถานการณ์ แก้มเกม แก้ง้าว และปล่อยง้าว เพื่อชี้้นำให้ประชาชนสนับสนุนผู้สมัครของตน” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“นำรถยนต์ส่วนตัวไปปรับคนที่อยู่ห่างไกลไม่มีพาหนะมาลงคะแนน และแนะนำวิธีลงคะแนนไม่ให้บัตรเสีย พร้อมทั้งฝากฝังให้เลือกเบอร์ที่เป็นพรรคพวกของตนเอง” (นายบรรลักษ์ กิ่งลิ้นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“ช่วยเหลือสนับสนุน เป็นฐานเสียง ลงคะแนนเสียง และช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์ วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“มีการช่วยรายงานข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งซึ่งสามารถสร้างความได้เปรียบให้กับผู้สมัคร หรือช่วยแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาทางกฎหมาย รวมไปถึงแนะนำการสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นที่เคารพนับถือของประชาชน เพื่อสร้างความไว้วางใจในการจูงใจให้ประชาชนคล้อยตามในการลงคะแนนเสียงให้” (นายสุวัฒน์ ต้นศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“จะเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากในท้องถิ่นผู้คนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและเป็นเครือญาติหรือมิตรสหายกัน การเข้าไปช่วยงานซึ่งแฝงไปพร้อมกับการชักจูง โน้มน้าวใจให้เลือกผู้สมัคร จะปรากฏในชีวิตประจำวันทำให้สามารถขอคะแนนเสียงได้มาก” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“เครือข่ายติ พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน ส่วนใหญ่เข้าถึงผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้มากกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง บุคคลทั้ง 3 กลุ่มนี้จึงมีบทบาทที่สำคัญในการช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการจูงใจให้ชาวบ้านลงคะแนนเสียงให้พรรคพวกของตน (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนช่อขยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“ห้วคะแนนและเครือข่ายมีความผูกพันกับผู้สมัครมาก และมีส่วนช่วยเหลือผู้สมัครในการหาเสียงทุกรูปแบบ ความผูกพันดังกล่าวมีผลให้ห้วคะแนนในกลุ่มนี้มีความซื่อสัตย์ต่อผู้สมัคร สายสัมพันธ์ความเป็นเครือข่ายส่งผลให้ห้วคะแนนที่มีสายสัมพันธ์ดังกล่าวได้รับความไว้วางใจได้รับมอบหมายหน้าที่สำคัญในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครแต่ละคน หากผู้สมัครรายใดมีเครือข่ายจำนวนมากก็ย่อมมีโอกาสได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งสูง” (นายชนกฤษ พันธุ์สนธิ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“มีการวางแผนรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประสานงานและแก้ไขสถานการณ์เมื่อมีความจำเป็น โดยญาติพี่น้อง พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนนจะร่วมลงพื้นที่กับผู้สมัครเมื่อมีการปราศรัยหาเสียง” (นายศ เจริญศรี อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีการพบปะ พูดคุย แบบเป็นกันเองตามร้านค้า ร้านอาหารในชุมชน หรืออาจมีการจัดประชุมโดยเรียกฐานเสียงมาพูดคุยโดยผู้สมัครจะสนับสนุนค่าใช้จ่าย ในปัจจุบันยังมีการใช้รถหาเสียงและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่นเดียวกับการเลือกตั้งระดับชาติ” (นายสมพร โคนพะละ อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหาเสียงภายในเขตเทศบาล มีการหาเสียงทั้งในงานสังคมและงานประเพณี ยกย่องสรรเสริญผู้สมัครที่ตนสนับสนุน เสนอปัญหาและความต้องการของประชาชนไปยังผู้สมัคร การให้บริการสาธารณะประ โยชน์ การช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปลงคะแนนเสียง และรายงานความเคลื่อนไหวของกลุ่มแข่งให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนทราบ” (นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“จะช่วยกันเฝ้าดูสถานการณ์ในช่วงก่อนวันเลือกตั้งอย่างใกล้ชิด โดยการสร้างคะแนนนิยมในพื้นที่ และหากมีจังหวะหรือโอกาส ก็จะมีการทำให้คู่แข่งขันสูญเสียคะแนนนิยม” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีการลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อชักชวนผู้มีสิทธิลงคะแนนให้ลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนสนับสนุนอยู่ โดยจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนกิจการงานต่างๆ ของชาวบ้านในพื้นที่ที่มุ่งห้วคะแนนเสียง รูปแบบการช่วยงานจะเกิดขึ้นในงานประเพณีต่างๆ” (นาย

จารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

1.2 ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

1) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเมืองการบริหาร

ระบบอุปถัมภ์เติบโตอย่างฝังรากลึกในสังคมไทย เราเคยชินกับระบบลูกน้องเจ้านาย พรรคพวกเพื่อนฝูง การใช้กฎหมายก็เป็นการใช้เพื่อเอื้อประโยชน์ หรือใช้ให้รับกับระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่เดิมในสังคมไทยนั่นเอง ผู้ได้รับการอุปถัมภ์หรือผู้น้อยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ เริ่มจากพยายามเข้าหาผู้ใหญ่ที่มีความสามารถ มีอิทธิพล และมีบารมีไว้สนับสนุนคุ้มครอง โดยหาช่องทางเข้าไปฝากเนื้อฝากตัว และเกาะติดผู้ใหญ่ไว้เพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต อันเป็นลักษณะของการหวังพึ่งใบบุญหรือบารมี การไม่เข้าเป็นพวกเดียวกันกับผู้ใหญ่ อาจถูกมองว่าเป็นศัตรูหรือฝ่ายตรงข้าม แต่เมื่อเข้าไปเป็นพวกพ้องก็ยิ่งทำให้ระบบพวกพ้องมั่นคงและเข้มแข็งมากขึ้น นอกจากนี้ลูกน้องต้องคอยคิดสอยห้อยตาม รวมทั้งต้องคอยเคารพยกย่อง สรรเสริญเยินยอผู้ใหญ่ และมีมือไม้อ่อนตลอดเวลา ดังนั้น การที่ผู้น้อยคอยห้อมล้อมยกย่องสรรเสริญ และเอาอกเอาใจผู้ใหญ่เหล่านี้ มีส่วนทำให้ผู้น้อยได้รับการแต่งตั้งปูนบำเหน็จรางวัล โดยไม่คำนึงถึงความสามารถหรือผลงานในการปฏิบัติหน้าที่ ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของผู้น้อยจึงมิได้อยู่ที่ผลงานแต่เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การเป็นพวกเดียวกับผู้ใหญ่ ดังคำกล่าวที่ว่า ค่าของคนไม่ได้อยู่ที่ผลของงาน แต่อยู่ที่คนของใคร

ในโลกแห่งความเป็นจริงไม่มีสังคมใดอยู่ได้โดยไม่มีพวกพ้องหรือไม่พึ่งพาอาศัยกัน แต่ลักษณะอุปนิสัยของคนไทยที่ยึดถือระบบอุปถัมภ์แบบนี้ เป็นไปในลักษณะที่มากเกินไปจนเกินกว่าความจำเป็นหรือมากเกินไปเหตุ จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศทั้งในแง่ของผู้ใหญ่และผู้น้อย กล่าวคือ ในแง่ของผู้ใหญ่จะทำให้ล้มตัว รวบอำนาจและใช้อำนาจในทางมิชอบได้ง่าย สนใจและปูนบำเหน็จรางวัลให้เฉพาะคนใกล้ชิด ไม่มีโอกาสใช้คนที่มีความรู้ความสามารถ คนที่มีความสามารถแต่ไม่มีเส้นมีสายจะก้าวหน้าได้ยาก และยังเป็นการสนับสนุนให้ผู้น้อยกระทำความคิดอีกด้วย เพราะผู้น้อยคิดว่าถึงอย่างไรก็มีผู้ใหญ่คอยช่วย มีเส้นสายมีเกราะคุ้มกัน

2) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์สำหรับผู้บริหาร

ผู้อำนวยการเทศมนตรี ใช้ระบบอุปถัมภ์ในการแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี การบริหารงานของรองนายกเทศมนตรีจะเกรงใจนายกเทศมนตรี หรือคอยรับฟังคำสั่งหรือคำปรึกษา นายกเทศมนตรี งานจะไม่ก้าวหน้า รองนายกเทศมนตรีไม่กล้าตัดสินใจหรือคิดสร้างสรรค์ในงาน และนโยบายใดๆ เท่าที่ควร นายกเทศมนตรีจะเป็นผู้กุมอำนาจในการบริหารเกือบจะเบ็ดเสร็จ

ทั้งหมดกลายเป็นการบริหารแบบเผด็จการ กรณีนายกเทศมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี ในระบบเทศบาลปัจจุบัน รองนายกเทศมนตรีก็จะทำงานแบบเอาใจแต่นายกเทศมนตรี อาจปฏิบัติงานในสิ่งที่สร้างความเสียหายได้ เพียงเพื่อให้ถูกใจผู้อุปถัมภ์ ไม่มีการคัดค้าน ขาดการทัดทาน ในที่สุดท้องถิ่นจะเสียหาย คณะผู้บริหารจะไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ถ้าประชาชนรู้ทันหรือสามารถตรวจสอบได้ แต่ถ้าได้นายกเทศมนตรีที่ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังคำปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งในสภาเทศบาล การบริหารท้องถิ่นก็จะเป็ประโยชน์ต่อท้องถิ่นและประชาชนอย่างเต็มที่

3) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์สำหรับสมาชิกสภาเทศบาล

ถ้าสมาชิกสภาเทศบาลได้รับการเลือกตั้งเข้ามาด้วยความสามารถ ความศรัทธา และความไว้วางใจของประชาชน ก็จะเข้ามาทำหน้าที่ในสภาเทศบาลได้อย่างเต็มที่ เพราะมีความเป็นอิสระในความคิดและการตัดสินใจรู้ว่าอะไรควรสนับสนุน อะไรควรชี้แนะ สิ่งใดควรตรวจสอบ สิ่งใดควรทำหรือไม่ แต่ถ้าสมาชิกสภาเทศบาลเข้ามาโดยระบบอุปถัมภ์ของกลุ่ม เมื่อเปิดประชุมสภาเทศบาลก็จะไม่มีกระทู้ถาม ไม่มีการอภิปราย ไม่มีการซักถาม ต้องปฏิบัติตามมติหรือแนวทางของกลุ่มที่กำหนดให้ปฏิบัติก่อนเข้าประชุมสภาเทศบาล ความคิดจึงไม่เป็นอิสระ อาจเกิดผลเสียในการปฏิบัติงานสภาเทศบาลขึ้นได้ง่าย ซึ่งแม้จะมีผลดี คือ การประชุมไม่เยิ่นเย้อรวดเร็ว และไม่มีปัญหาในการอภิปราย ไม่มีการตั้งกระทู้ถาม เป็นต้น ไม่เป็นเหตุรำคาญของผู้บริหาร แต่ถ้าเปรียบเทียบกับแล้วการเป็นสมาชิกสภาเทศบาลแบบมีความคิดและตัวตนมีความเป็นอิสระ แม้จะมีอำนาจน้อยในสภาเทศบาลจะเกิดผลดีมากกว่า สามารถเป็นปากเสียงของท้องถิ่นได้ สามารถชี้แนะ อภิปรายผลและสะท้อนความคิดต่างๆ ให้แก่นายกเทศมนตรีได้

4) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์สำหรับพนักงานเทศบาล

(1) ทำให้ท้องถิ่นอ่อนแอ ไม่ก้าวหน้า เพราะการปฏิบัติราชการของผู้ได้รับการอุปถัมภ์จะไม่แข็งแกร่งเด็ดขาด คอยรับแต่การช่วยเหลือมากกว่าที่จะทำงานด้วยความรู้ความสามารถ และความคิดเห็นของตัวเอง

(2) กรณีมีการอุปถัมภ์ตั้งแต่การสอบแข่งขันเข้ารับราชการ จะทำให้ไม่ได้คนเก่ง และคนที่มีความรู้ความสามารถจริงๆ เข้าทำงาน ระบบราชการจะอ่อนแอ ถ้าซ้ำ และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

(3) กรณีอุปถัมภ์ในการเลื่อนขั้นเงินเดือน ค่าจ้าง คนได้รับความอุปถัมภ์จะเกียจคร้านและขาดความวิริยะบากบั่นในการปฏิบัติราชการ เพราะคิดว่าทำอย่างไรก็จะได้ดี เนื่องจากมีคนอุปถัมภ์ ส่วนผู้ที่ทำงานดีรักความก้าวหน้า เป็นประโยชน์ส่วนรวมกลับไม่ได้ดีเท่าที่ควร เมื่อทำดีไม่ได้ดีนานๆ หรือหลายครั้งก็จะเกิดความท้อแท้ ความตั้งใจ และความเสียสละ

ในการปฏิบัติเพื่อราชการจะลดน้อยลง และจะขาดความเชื่อถือต่อผู้บริหาร ผู้มีอำนาจ ผู้บังคับบัญชา องค์กรจะปฏิบัติงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร เกิดผลกระทบต่อประชาชนผู้รับบริการ การให้ความร่วมมือ ความสามัคคีในการบริหารก็จะลดลง

5) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการบริหารงานบุคคล

ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นกับท้องถิ่นมาตั้งแต่การจัดตั้งเทศบาลครั้งแรกของประเทศไทย โดยวิธีการแต่งตั้งนายกเทศมนตรีเข้ามาบริหารราชการ เป็นการอุปถัมภ์ผู้บริหารเข้ามาบริหารท้องถิ่น ส่วนผู้ปฏิบัติก็ได้รับความอุปถัมภ์เข้ารับราชการ โดยนำคนของผู้บริหารมาเป็นพนักงานเทศบาล เข้ามาเป็นลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง ส่วนพนักงานเทศบาลก็อาจจะได้รับการอุปถัมภ์ในการสอบแข่งขันเข้ารับราชการ (ในระบบเด็กฝาก เด็กของนาย) แม้จะตราพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล หรือตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่น หรือจะแก้ไขพระราชบัญญัติเทศบาลให้นายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรง แต่ระบบอุปถัมภ์ทั้งด้านการเมืองและข้าราชการประจำฝังรากลึกมานาน มีการดำเนินการอย่างไม่เคยเปลี่ยนแปลงและน่าจะมีการอุปถัมภ์มากยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันอำนาจในการปกครองบังคับบัญชาการบริหาร การโอนย้ายขึ้นอยู่กับตัวนายกเทศมนตรี (กฎหมายได้ตราให้อำนาจขึ้นอยู่กับตัวนายกเทศมนตรี)

1.3 แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์พบว่า ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมานาน การที่จะทำให้ระบบอุปถัมภ์หมดสิ้นไปจากสังคมไทยคงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมแบบเกื้อกูลกันตลอดเวลา ผูกพันด้วยการพึ่งพิงและการตอบแทน โดยผู้อุปถัมภ์จะเป็นที่พึ่งพิงของผู้ถูกอุปถัมภ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนตัวหรือตำแหน่งหน้าที่ของตน ภายใต้การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ดังกล่าว ยังมีระบบเครือญาติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในหลายๆ พื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่คนในเครือญาติอยู่ร่วมกันมีความผูกพันใกล้ชิดฉันเครือญาติ มีความเอื้ออาทรกัน รวมถึงช่วยเหลือกันและกัน อันเป็นระบบที่เกื้อหนุนต่อระบบอุปถัมภ์อีกทางหนึ่ง การแก้ปัญหาของระบบอุปถัมภ์ ควรแก้ที่สาเหตุคือเปลี่ยนแปลง โครงสร้างศักดินาปรับเปลี่ยนค่านิยมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้วยการเริ่มต้นที่การสร้างจิตสำนึกและความเท่าเทียมกันให้กับเด็กตั้งแต่เริ่มต้นคือสถาบันครอบครัว เพราะเป็นสถาบันหลักที่จะช่วยหล่อหลอมสร้างจิตสำนึกให้กับเด็ก ให้คำแนะนำปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง และรองลงมาคือสถาบันการศึกษาที่จะช่วยอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีของสังคม สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีระเบียบวินัย ซึ่งถ้าทุกคนสามารถ

ยกระดับจิตใจให้มีคุณภาพ ก็น่าจะเป็นสัญญาณที่ดีว่าระบบอุปถัมภ์จะค่อยๆ ลดลงได้ในระดับหนึ่ง ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ต้องมีเวทีที่เบตกัน และมีพิธีกรที่เป็นกลางให้ผู้สมัครมาตอบข้อซักถาม แลกเปลี่ยน และจัดอบรมให้ความรู้ประชาธิปไตย ชาวบ้านมีสิทธิมีเสียงอย่างไร การตรวจสอบภาคประชาชนทำได้อย่างไรบ้าง เห็นความสำคัญกับการต่อต้านทุจริตคอร์รัปชัน ถ้าพรรคพวกของตนเองโกง ก็ไม่ต้องเลือก” (นายพงษ์วิทย์ ชาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“ต้องมีการให้ความรู้กับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การใช้สิทธิ ข้อเสียของการซื้อเสียง ที่ผ่านมามีการณรงค์น้อยและชาวบ้านจะเชื่อตามๆ กัน ไม่ได้ใช้ความคิดเป็นของตัวเองเท่าที่ควร” (นายปรีชา พันสนิท ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“ผมคิดว่าการป้องกันแก้ไขปัญหาหารบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น ควรมีระบบหรือหน่วยงานที่ทำการตรวจสอบการเลือกตั้งอย่างแท้จริง เพราะปัจจุบันการเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นอำนาจของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และทางสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดก็จะมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการแทน ผลกระทบที่ตามมาคือข้าราชการส่วนท้องถิ่น พนักงานลูกจ้าง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับนักการเมือง ย่อมที่จะเอื้อประโยชน์ให้ผู้สมัครรายเดิม ดังนั้น ควรมีหน่วยงานกลางที่มีให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ในการเลือกตั้ง และบุคคลที่ร่วมเป็นกรรมการต้องไม่มีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับนักการเมืองท้องถิ่น มาทำหน้าที่แทนน่าจะลดปัญหาหารบบอุปถัมภ์ได้” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“ควรสร้างระบบคุณธรรมแทนระบบอุปถัมภ์ โดยต้องสร้างความเข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเริ่มจากการปลูกฝังคนในครอบครัว ชุมชน และสังคมก่อน” (นายขรรค์ชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“ต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการป้องกัน โดยไม่ใช่ระบบอุปถัมภ์ไปในทางที่ผิด ซึ่งต้องเกิดจากการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีของทุกคน ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“ควรเริ่มต้นที่การพัฒนาเด็ก ด้วยการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเด็ก โดยให้สถาบันครอบครัวช่วยสร้างจิตสำนึกให้กับเด็ก ให้คำแนะนำปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง และโรงเรียนก็ควรที่

จะช่วยอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีของสังคม สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีระเบียบวินัย ที่ดี ก็น่าจะเป็นสัญญาณที่ดีว่าระบบอุปถัมภ์จะค่อยๆ ลดไปได้ในระดับหนึ่ง” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาล ควรดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว เพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจในการบริหาร ซึ่งจะนำไปสู่การทุจริต คอร์รัปชัน” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“ต้องเริ่มต้นที่นักการเมืองท้องถิ่นอย่าให้หวงอำนาจ มองการเมืองเป็นเพียงธุรกิจที่จะเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ เพื่อตนเองและพวกพ้อง ไม่สืบทอดตำแหน่งและอำนาจทางการเมืองของคนเพียงตระกูลเดียว โดยต้องให้ประชาชนได้รู้ถึงข้อมูล ข้อเท็จจริงทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ” (นายชนกฤษ พันธ์สุนิทร รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางประชาธิปไตยให้เกิดแก่ประชาชน และปลูกฝังความเป็นเจ้าของในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดแก่ประชาชนด้วย” (นายศ เจริญศรี อดีต รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ปฏิรูประบบการเมืองเพื่อให้มีระบบการเลือกตั้งที่ดี และให้ภาคราชการนำระบบคุณธรรม จริยธรรมและหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง” (นายสมพร โคนกเพลาะ อดีตรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของคนไทย ในเรื่องการยกย่องคนดี มีหลักเกณฑ์ของรัฐที่ชัดเจน ในการให้ความคุ้มครองหรือป้องกันไม่ให้เกิดระบบอุปถัมภ์ รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชนโดยเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม” (นายสุเนตร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ควรปฏิวัติวัฒนธรรมในชาติ ให้สอดคล้องกับประชาธิปไตย ปรับเปลี่ยนเจตคติ และค่านิยมของคนในสังคม ให้อยกย่องคนดี คนทำงานซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา ไม่ช่วยยกย่องคนรวย” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ในการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ควรกำชับให้ถือปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ไม่ควรให้ผู้บริหารเข้ามาใช้ดุลยพินิจมากเกินไป เพราะจะก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ได้ง่าย ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนราชการในภายหลัง” (นายจารวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

นอกจากนี้ ระบบอุปถัมภ์มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาล เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะการให้คนในท้องถิ่นเลือกตัวแทนของตนเองเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารงาน ทั้งในฐานะของผู้บริหาร คือนายกเทศมนตรี และในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติคือสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งโดยปกติผู้สมัครผู้บริหารหรือสมาชิกสภาเทศบาล จะมีความสนิทสนมคุ้นเคยมีความเป็นเครือญาติกับประชาชนในท้องถิ่นอยู่แล้ว จึงไม่อาจที่จะทำลาย หรือแยกระบบอุปถัมภ์ออกจากการเลือกตั้งท้องถิ่นได้ง่าย เพราะเป็นความเคยชินในสังคมชนบทที่ถือปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลานาน จากสรุปผลการศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ควรเริ่มต้นที่การพัฒนาเด็ก ด้วยการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเด็ก โดยให้สถาบันครอบครัวช่วยสร้างจิตสำนึกให้กับเด็ก ให้คำแนะนำปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง และโรงเรียนก็ควรที่จะช่วยอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีของสังคม สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีระเบียบวินัยที่ดี

2) ปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของคนไทย ในเรื่องการยกย่องคนดี มีหลักเกณฑ์ของรัฐที่ชัดเจน ในการให้ความคุ้มครองหรือป้องกันไม่ให้เกิดระบบอุปถัมภ์ รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชนโดยเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม

3) ควรปฏิวัติวัฒนธรรมในชาติ ให้สอดคล้องกับประชาธิปไตย ปรับเปลี่ยนเจตคติและค่านิยมของคนในสังคม ให้ยกย่องคนดี คนทำงานซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา ไม่ใช่ยกย่องคนรวย

4) ในการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ควรกำชับให้ถือปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ไม่ควรให้ผู้บริหารเข้ามาใช้ดุลยพินิจมากเกินไป เพราะจะก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ได้ง่าย ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนราชการในภายหลัง

5) ภาครัฐควรสร้างจิตสำนึกทางประชาธิปไตยให้ประชาชน เพื่อให้ตระหนักว่าตัวแทนที่เขาเลือกตั้งเข้าไปนั้นต้องทำหน้าที่เพื่อส่วนรวมไม่ใช่เพื่อพวกพ้อง หรือเครือญาติกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหลักเกณฑ์ที่จะเลือกต้องพิจารณาจากความรู้ ความสามารถ ความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อส่วนรวม ไม่ใช่เลือกเพราะความเป็นเครือญาติ ความสนิทสนมคุ้นเคย

6) การใช้ระบบคุณธรรมแทนที่ระบบอุปถัมภ์จะทำให้หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตลอดจนการบริหารงานมีประสิทธิภาพได้คนดี มีความรู้ ป้องกันการแทรกแซงทางการเมือง ทำให้คนปฏิบัติงานเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน

7) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งควรรู้ระบบอุปถัมภ์ควบคู่ไปกับระบบคุณธรรม เป็นการช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมให้โอกาสคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ ซื่อสัตย์สุจริต เข้ามาบริหารท้องถิ่น ปลุกจิตสำนึกให้นักการเมืองท้องถิ่นทำงานเพื่อส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ตนเอง

8) การแก้ไขระบบอุปถัมภ์ส่วนหนึ่งต้องทำโดยการปฏิรูปเศรษฐกิจ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่ให้โอกาสคนส่วนใหญ่มากขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพิงระบบอุปถัมภ์ และประชาชน ต้องเปลี่ยนพฤติกรรมโดยต้องเคารพกฎหมาย และมีธรรมาภิบาล

9) ปรับเปลี่ยนโครงสร้างศักดินา ปรับเปลี่ยนค่านิยม สร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย และความเท่าเทียมกัน มุ่งประโยชน์ของคนหมู่มาก ปลุกฝังให้เยาวชนเคารพหลักประชาธิปไตย และมีหลักสูตรหน้าที่พลเมืองในหลักสูตรตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ตลอดจนอบรมอย่างต่อเนื่องเรื่องหน้าที่พลเมืองให้กับประชาชน

10) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้งจะต้องดำเนินการทั้งมาตรการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งอย่างเด็ดขาด รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ เพราะจะเป็นการตัดวงจรทุจริตการเลือกตั้งได้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี” สามารถสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาปัจจัยของระบบอุปถัมภ์ที่มีอิทธิพลต่อการการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

1.1.2 เพื่อศึกษาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

1.1.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น

1.2 ผลการวิจัย

จากการศึกษาระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1.2.1 ปัจจัยของระบบอุปถัมภ์ที่มีอิทธิพลต่อการการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ระบบเครือญาตินั้นมีความสำคัญมากในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น เครือญาติประกอบด้วยพ่อแม่ พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ลูกพี่ ลูกน้อง ญาติฝ่ายปู่ย่า ญาติฝ่ายตายาย รวมทั้งญาติที่มาจากการแต่งงาน เป็นการเพิ่มจำนวนเครือญาติให้มากขึ้น ซึ่งผู้ที่มีเครือญาติจำนวนมากจะมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งสูง เพราะเครือญาติแต่ละคนจะเป็นฐานคะแนนเสียงหลักในการลงคะแนนให้กับตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในหมู่บ้านแบบเคาะประตูบ้าน เครือญาติแต่ละคนที่มีเพื่อนฝูงจะช่วยชักนำชักชวนเพื่อนฝูงเหล่านั้นให้ลงคะแนนให้ เป็นหัวคะแนน โดยให้ญาติช่วยลงพื้นที่เดินเชิญชวนหาเสียงบอกเพื่อนบ้านที่สนิทสนมกัน พุดคุยกับญาติสนิทที่อาวุโสให้ลงคะแนนเสียงให้ มี

การหาเสียงเป็นทีมงาน มีการพบปะสังสรรค์ตามร้านกาแฟ วงสุรา โดยใช้วิธีพูดคุยกับชาวบ้านด้วย คำสุภาพไม่ถือตัวให้ความเป็นกันเอง ให้ความช่วยเหลืองานในชุมชนเกือบทุกงาน มีการเสียสละเงินทองเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน ช่วยประสานงานให้ความสะดวกสบายกับชาวบ้าน และสนับสนุนในเรื่องของกำลังกาย กำลังใจ เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นเครือญาติของตนให้ได้รับการเลือกตั้ง เพื่อหวังจะได้พึ่งพากันในอนาคตต่อไป

ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเลือกตั้ง เพราะใครมีพวกมากย่อมได้เปรียบทางการเมือง พรรคพวกเพื่อนฝูงส่วนมากจะเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน รุ่นพี่ รุ่นน้องที่เคยเรียนมาด้วยกัน เพื่อนฝูงต่างหมู่บ้านในตำบล ส่วนมากเป็นบุคคลที่มีน้ำใจชอบช่วยเหลือกันพรรคพวกเพื่อนฝูงเหล่านี้จะเข้ามาช่วยเหลือด้วยการลงคะแนนเสียงให้ ช่วยชักชวนคนใกล้ชิด เพื่อนฝูงของตนเองให้ลงคะแนนเสียงให้ ช่วยหาเสียง เป็นทีมงานช่วยวางแผนการหาเสียง เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นฐานเสียงในการช่วยหาเสียง ขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านเดินแบบเคาะประตูบ้านพบเป็นรายบุคคลและช่วยชักชวน พรรคพวก เพื่อนฝูงของตนเองให้ลงคะแนนเสียงให้ เป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจไม่มีผลตอบแทน เพื่อให้พรรคพวกของตนได้รับการเลือกตั้ง

ระบบหัวคะแนน เนื่องจากระยะเวลาในการหาเสียงมีน้อยจึงต้องใช้หัวคะแนนเดินควบคู่กันไปกับผู้สมัครเพื่อช่วยติดป้ายหาเสียง แจกโปสเตอร์ แจกบัตรใบเล็ก เป็นตัวแทนเข้าไปหาเสียงแทนผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยติดสนิทกับชาวบ้าน เนื่องจากในบางพื้นที่ผู้สมัครไม่เป็นที่รู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้านจะมีการใช้หัวคะแนนเป็นตัวกลางในการลงพื้นที่เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้าน เพราะหัวคะแนนมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และรับอุปถัมภ์มีลักษณะของผู้นำที่เป็นหัวคะแนนในชุมชน จึงสามารถสร้างศรัทธาให้คำแนะนำและชักนำชาวบ้านให้เกิดความมั่นใจในการลงคะแนนเสียงของชาวบ้าน หัวคะแนนที่ใช้กันมากในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นจะเลือกบุคคลที่ประกอบอาชีพสุจริต มีฐานะดี ชาวบ้านให้ความเคารพรัก นับถือ เกรงใจ มีเครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง ที่สามารถชักนำ พுகุย และชักชวนให้ชาวบ้านลงคะแนนเสียงให้ได้ หัวคะแนนจะมีเป็นจุกๆ ในชุมชน ซึ่งแต่ละคนจะแบ่งความรับผิดชอบจำนวนคะแนนเสียง แต่จากการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาของเทศบาลตำบลบ่อทองชาวบ้านกับผู้สมัครส่วนใหญ่จะรู้จักกัน ระบบหัวคะแนนจึงมีความสำคัญน้อยลงไป

1.2.2 ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

1) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเมืองการบริหาร

ระบบอุปถัมภ์เติบโตอย่างฝังรากลึกในสังคมไทย เราเคยชินกับระบบ ลูกน้อง เจ้านาย พรรคพวกเพื่อนฝูง การใช้กฎหมายก็เป็นการใช้เพื่อเอื้อประโยชน์ หรือใช้ให้รับกับ ระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่เดิมในสังคมไทยนั่นเอง ผู้ได้รับการอุปถัมภ์หรือผู้น้อยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อ ผู้ใหญ่ เริ่มจากพยายามเข้าหาผู้ใหญ่ที่มีความสามารถ มีอิทธิพล และมีบารมีไว้สนับสนุนคุ้มครอง โดยหาช่องทางเข้าไปฝากเนื้อฝากตัว และเกาะติดผู้ใหญ่ไว้เพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต อันเป็น ลักษณะของการหวังพึ่งใบบุญหรือบารมี การไม่เข้าเป็นพวกเดียวกันกับผู้ใหญ่ อาจถูกมองว่าเป็น ศัตรูหรือฝ่ายตรงข้าม แต่เมื่อเข้าไปเป็นพวกพ้องก็ยิ่งทำให้ระบบพวกพ้องมั่นคงและเข้มแข็งมากขึ้น นอกจากนี้ลูกน้องต้องคอยคิดสอยห้อยตาม รวมทั้งต้องคอยเคารพยกย่อง สรรเสริญเยินยอผู้ใหญ่ และมีมือไม้อ่อนตลอดเวลา ดังนั้น การที่ผู้น้อยคอยห้อมล้อมยกย่องสรรเสริญ และเอาอกเอาใจผู้ใหญ่ เหล่านี้ มีส่วนทำให้ผู้น้อยได้รับการแต่งตั้งปูนบำเหน็จรางวัล โดยไม่คำนึงถึงความสามารถหรือ ผลงานในการปฏิบัติหน้าที่ ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของผู้น้อยจึงมิได้อยู่ที่ผลงานแต่เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การเป็นพวกเดียวกับผู้ใหญ่ ดังคำกล่าวที่ว่า ค่าของคนไม่ได้อยู่ที่ผลของงาน แต่อยู่ที่ คนของใคร

ในโลกแห่งความเป็นจริงไม่มีสังคมใดอยู่ได้โดยไม่มีพวกพ้องหรือไม่ พึ่งพาอาศัยกัน แต่ลักษณะอุปนิสัยของคนไทยที่ยึดถือระบบอุปถัมภ์แบบนี้ เป็นไปในลักษณะที่มากเกินไปในลักษณะที่มากเกินไปเกินกว่าความจำเป็นหรือมากเกินไปเหตุ จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศทั้งในแง่ของผู้ใหญ่ และผู้น้อย กล่าวคือ ในแง่ของผู้ใหญ่จะทำให้ล้มตัว รวบอำนาจและใช้อำนาจในทางมิชอบได้ง่าย สนใจและปูนบำเหน็จรางวัลให้เฉพาะคนใกล้ชิด ไม่มีโอกาสใช้คนที่มีความรู้ความสามารถ คนดีมีความสามารถแต่ไม่มีเส้นมีสายจะก้าวหน้าได้ยาก และยังเป็นการสนับสนุนให้ผู้น้อยกระทำความผิดอีกด้วย เพราะผู้น้อยคิดว่าถึงอย่างไรก็มีผู้ใหญ่คอยช่วย มีเส้นสายมีเกราะคุ้มกัน

2) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์สำหรับผู้บริหาร

ถ้านายกเทศมนตรี ใช้ระบบอุปถัมภ์ในการแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี การบริหารงานของรองนายกเทศมนตรีจะเกรงใจนายกเทศมนตรี หรือคอยรับฟังคำสั่งหรือ คำปรึกษานายกเทศมนตรี งานจะไม่ก้าวหน้า รองนายกเทศมนตรีไม่กล้าตัดสินใจหรือคิด สร้างสรรค์ในงานและนโยบายใดๆ เท่าที่ควร นายกเทศมนตรีจะเป็นผู้กุมอำนาจในการบริหาร เกือบจะเบ็ดเสร็จทั้งหมดกลายเป็นการบริหารแบบเผด็จการกรณีนายกเทศมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งรอง นายกเทศมนตรี ในระบบเทศบาลปัจจุบัน รองนายกเทศมนตรีก็จะทำงานแบบเอาใจแต่ นายกเทศมนตรี อาจปฏิบัติงานในสิ่งที่สร้างความเสียหายได้ เพียงเพื่อให้ถูกใจผู้อุปถัมภ์ ไม่มีการ คัดค้าน ขาดการทัดทาน ในที่สุดท้องถิ่นจะเสียหาย คณะผู้บริหารจะไม่ได้รับความไว้วางใจจาก ประชาชน ถ้าประชาชนรู้ทันหรือสามารถตรวจสอบได้ แต่ถ้าได้นายกเทศมนตรีที่ทำงานเพื่อ

ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังคำปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งในสภาเทศบาล การบริหารท้องถิ่นก็จะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและประชาชนอย่างเต็มที่

3) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์สำหรับสมาชิกสภาเทศบาล

ถ้าสมาชิกสภาเทศบาลได้รับการเลือกตั้งเข้ามาด้วยความสามารถ ความศรัทธาและความไว้วางใจของประชาชน ก็จะเข้ามาทำหน้าที่ในสภาเทศบาลได้อย่างเต็มที่ เพราะมีความเป็นอิสระในความคิดและการตัดสินใจว่าจะอะไรควรสนับสนุน อะไรควรชี้แนะ สิ่งใดควรตรวจสอบ สิ่งใดควรทำหรือไม่ แต่ถ้าสมาชิกสภาเทศบาลเข้ามาโดยระบบอุปถัมภ์ของกลุ่ม เมื่อเปิดประชุมสภาเทศบาลก็จะไม่มีกระทู้ถาม ไม่มีการอภิปราย ไม่มีการซักถาม ต้องปฏิบัติตามมติหรือแนวทางของกลุ่มที่กำหนดให้ปฏิบัติก่อนเข้าประชุมสภาเทศบาล ความคิดจึงไม่เป็นอิสระ อาจเกิดผลเสียในการปฏิบัติงานสภาเทศบาลขึ้นได้ง่าย ซึ่งแม้จะมีผลดี คือ การประชุมไม่เยิ่นเย้อรวดเร็ว และไม่มีปัญหาในการอภิปราย ไม่มีการตั้งกระทู้ถาม เป็นต้น ไม่เป็นเหตุรำคาญของผู้บริหาร แต่ถ้าเปรียบเทียบกันแล้วการเป็นสมาชิกสภาเทศบาลแบบมีความคิดและตัวตนมีความเป็นอิสระ แม้จะมีอำนาจน้อยในสภาเทศบาลจะเกิดผลดีมากกว่า สามารถเป็นปากเสียงของท้องถิ่นได้ สามารถชี้แนะ อภิปรายผลและสะท้อนความคิดต่างๆ ให้แก่นายกเทศมนตรีได้

4) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์สำหรับพนักงานเทศบาล

(1) ทำให้ท้องถิ่นอ่อนแอไม่ก้าวหน้า เพราะการปฏิบัติราชการของผู้ได้รับการอุปถัมภ์จะไม่แข็งแกร่งเด็ดขาด คอยรับแต่การช่วยเหลือมากกว่าที่จะทำงานด้วยความรู้ความสามารถ และความคิดเห็นของตัวเอง

(2) กรณีมีการอุปถัมภ์ตั้งแต่การสอบแข่งขันเข้ารับราชการ จะทำให้ไม่ได้คนเก่งและคนที่มีความรู้ความสามารถจริงๆ เข้าทำงาน ระบบราชการจะอ่อนแอ ลำช้า และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

(3) กรณีอุปถัมภ์ในการเลื่อนขั้นเงินเดือน ค่าจ้าง คนได้รับความอุปถัมภ์จะเกียจคร้านและขาดความวิริยะพากษ์ในการปฏิบัติราชการ เพราะคิดว่าทำอะไรก็ได้ดี เนื่องจากมีคนอุปถัมภ์ ส่วนผู้ที่ทำงานดีรักความก้าวหน้า เป็นประโยชน์ส่วนรวมกลับไม่ได้ดีเท่าที่ควร เมื่อทำดีไม่ได้ดีนานๆ หรือหลายครั้งก็จะเกิดความท้อแท้ ความตั้งใจ และความเสียสละในการปฏิบัติเพื่อราชการจะลดน้อยลง และจะขาดความเชื่อถือต่อผู้บริหาร ผู้มีอำนาจผู้บังคับบัญชา องค์กรจะปฏิบัติงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร เกิดผลกระทบต่อประชาชนผู้รับบริการ การให้ความร่วมมือ ความสามัคคีในการบริหารก็จะลดลง

5) ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการบริหารงานบุคคล

ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นกับท้องถิ่นมาตั้งแต่การจัดตั้งเทศบาลครั้งแรกของประเทศไทย โดยวิธีการแต่งตั้งนายกเทศมนตรีเข้ามาบริหารราชการ เป็นการอุปถัมภ์ผู้บริหารเข้ามาบริหารท้องถิ่น ส่วนผู้ปฏิบัติก็ได้รับความอุปถัมภ์เข้ารับราชการ โดยนำคนของผู้บริหารมาเป็นพนักงานเทศบาล เข้ามาเป็นลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง ส่วนพนักงานเทศบาลก็อาจจะได้รับการอุปถัมภ์ในการสอบแข่งขันเข้ารับราชการ (ในระบบเด็กฝาก เด็กของนาย) แม้จะตราพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล หรือตรา พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่น หรือจะแก้ไขพระราชบัญญัติเทศบาลให้นายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรง แต่ระบบอุปถัมภ์ทั้งด้านการเมืองและข้าราชการประจำฝังรากลึกมานาน มีการดำเนินการอย่างไม่เคยเปลี่ยนแปลงและน่าจะมีการอุปถัมภ์มากยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันอำนาจในการปกครองบังคับบัญชาการบริหาร การโอนย้ายขึ้นอยู่กับตัวนายกเทศมนตรี (กฎหมายได้ตราให้อำนาจขึ้นอยู่กับตัวนายกเทศมนตรี)

1.2.3 แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น

ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาช้านาน การที่จะทำให้ระบบอุปถัมภ์หมดสิ้นไปจากสังคมไทยคงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมแบบเกื้อกูลกันตลอดเวลา ผูกพันด้วยการพึ่งพิงและการตอบแทน โดยผู้อุปถัมภ์จะเป็นที่พึ่งพิงของผู้ถูกอุปถัมภ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนตัวหรือตำแหน่งหน้าที่ของตน ภายใต้การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ดังกล่าว ยังมีระบบเครือญาติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในหลายๆ พื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่คนในเครือญาติอยู่ร่วมกันมีความผูกพันใกล้ชิดฉันเครือญาติ มีความเอื้ออาทรกัน รวมถึงช่วยเหลือกันและกัน อันเป็นระบบที่เกื้อหนุนต่อระบบอุปถัมภ์อีกทางหนึ่ง การแก้ปัญหาของระบบอุปถัมภ์ ควรแก้ที่สาเหตุคือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศักดินาปรับเปลี่ยนค่านิยม สร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้วยการเริ่มต้นที่การสร้างจิตสำนึกและความเท่าเทียมกันให้กับเด็กตั้งแต่เริ่มต้นคือสถาบันครอบครัว เพราะเป็นสถาบันหลักที่จะช่วยเหลือหล่อหลอมสร้างจิตสำนึกให้กับเด็ก ให้คำแนะนำปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง และรองลงมาคือสถาบันการศึกษาที่จะช่วยอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีของสังคม สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีระเบียบวินัย ซึ่งถ้าทุกคนสามารถยกระดับจิตใจให้มีคุณภาพ ก็น่าจะเป็นสัญญาณที่ดีว่าระบบอุปถัมภ์จะค่อยๆ ลดลงได้ในระดับหนึ่ง

นอกจากนี้ ระบบอุปถัมภ์มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาล เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะการให้คนในท้องถิ่นเลือกตัวแทนของตนเองเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารงานทั้งในฐานะของผู้บริหาร คือ นายกเทศมนตรี และในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติคือสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่ง

โดยปกติผู้สมัครผู้บริหารหรือสมาชิกสภาเทศบาล จะมีความสนิทสนมคุ้นเคยมีความเป็นเครือญาติกับประชาชนในท้องถิ่นอยู่แล้ว จึงไม่อาจที่จะทำลาย หรือแยกระบบอุปถัมภ์ออกจาก การเลือกตั้งท้องถิ่นได้ง่าย เพราะเป็นความเคยชินในสังคมชนบทที่ถือปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลานาน จากสรุปผลการศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(1) การปกครองท้องถิ่นถือเป็นพื้นฐานทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่จะฝึกฝนและสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น หากประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็จะทำให้การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ภาครัฐ ควรสร้างจิตสำนึกทางประชาธิปไตยให้เกิดแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนตระหนักว่า ตัวแทนที่เขาเลือกตั้งเข้าไปนั้นจะต้องทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม ไม่ใช่เพื่อพวกพ้องหรือเครือญาติกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หลักเกณฑ์ที่เลือกจะต้องพิจารณาหลักความรู้ ความสามารถ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ เพื่อส่วนรวม มิใช่เลือกเพราะความเป็นเครือญาติ ความสนิทสนมคุ้นเคย หรือเพราะการซื้อเสียงผลประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่น

(2) นอกจากจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางประชาธิปไตยให้เกิดแก่ประชาชนในท้องถิ่นแล้ว จะต้องสร้างความเป็นเจ้าของในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดแก่ประชาชนด้วย โดยทำให้ประชาชนเกิดความรัก ความหวงแหน ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของประชาชน เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่จะต้องจัดบริการสาธารณะอันมีประโยชน์และคุณค่าเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้เกิดแก่ประชาชนในท้องถิ่นตามหลักของการกระจายอำนาจ

(3) ต้องสร้างความตระหนักแก่ประชาชนว่าสิทธิโดยชอบของประชาชนไม่ได้สิ้นสุดลงหลังการเลือกตั้ง ถึงแม้ประชาชนจะได้เลือกผู้บริหารหรือสมาชิกสภาเทศบาลเข้าไปทำหน้าที่บริหารงานในเทศบาลแทนตนเองแล้ว ประชาชนยังมีสิทธิที่จะติดตาม ตรวจสอบแผนงาน โครงการ โดยการขอตรวจดูผลการปฏิบัติงานหรือสถานะทางการคลังตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ มีสิทธิเข้าฟังการประชุมสภา มีสิทธิร้องขอความเป็นธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก้ไขปัญหา ให้มีสิทธิเสนอเทศบาลัญญัติที่ประชาชนเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ตลอดจนเข้าชื่อถอดถอนผู้บริหาร หรือสมาชิกสภาเทศบาล เมื่อเห็นว่าการกระทำไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(4) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาล จะต้องดำเนินการทั้งมาตรการส่งเสริมให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และมาตรการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งอย่างเด็ดขาดรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ เพราะจะเป็นการตัดวงจรการทุจริตการเลือกตั้งได้

(5) การบริหารงานของเทศบาลจะต้องยึดหลักการบริหารราชการสมัยใหม่ โดยกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนา การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา การกำหนดกลยุทธ์ กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน การกำหนดตัวชี้วัด ในการติดตามการประเมินผล คำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ โดยเปิดเผยกว้างขวางด้วย

2. อภิปรายผล

ผู้ศึกษาได้อภิปรายผลการศึกษาแยกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

2.1 ประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยของระบบอุปถัมภ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลปอทอง อำเภอปอทอง จังหวัดชลบุรี

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ได้รับการเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาล มีระบบเครือข่าย ระบบพรรคพวก เพื่อนฝูง เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุน สอดคล้องกับแนวคิดของ อิริค อาร์ วูลฟ์ (ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ 2543 : 353) ได้เสนอว่าภายใต้ความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ของญาติ ครอบครัว และเพื่อนยังคงอยู่และซับซ้อนยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือทำให้สังคมสมัยใหม่อยู่ได้ในเรื่องระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ของระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง และญาติพี่น้องเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเลือกตั้ง เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ลงคะแนนเสียง ในลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือข่าย และพรรคพวกเพื่อนฝูง ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการใช้เครือข่าย และพรรคพวกเพื่อนฝูงทำหน้าที่เป็นหัวคะแนนสำหรับช่วยในการหาเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมสูงและค่อนข้างได้ผลดี เป็นไปตามแนวทางที่ ลูเซียน เอ็ม แสงค์ (ชญาดา ศิริภิรมย์ 2543 : 185-195) เชื่อว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่สานเข้าด้วยกัน โดยระบบอุปถัมภ์ตั้งแต่กรรมกร ชาวไร่ ชาวนา ไปจนถึงสังคมในระดับประเทศ ทุกคนในสังคมไทยต่างเป็นผู้อุปถัมภ์ วิเคราะห์ตามแนวทางที่ ปธาน สุวรรณมงคล (2554 : 63-64) อธิบายว่า ระบบอุปถัมภ์ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่พึงพิงอย่างแนบแน่นระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ถูกอุปถัมภ์ (patron-client relationship) ในสังคมของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ ผูกพันด้วย “การพึ่งพิง” และ “การตอบแทน” โดยผู้อุปถัมภ์จะเป็นที่พึ่งพิงของผู้ถูกอุปถัมภ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนตัว และหรือตำแหน่งหน้าที่ของตน นอกจากระบบอุปถัมภ์แล้ว ยังมีระบบเครือข่ายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในหลายๆ พื้นที่โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่คนในเครือญาติยังอาศัยอยู่ร่วมกัน และมีความผูกพันใกล้ชิดกัน เครือญาติ สังคมแบบนี้มักจะมีความเอื้ออาทร

กัน รวมถึงช่วยเหลือกันและกัน อันเป็นระบบที่เกื้อหนุนต่อระบบอุปถัมภ์อีกทางหนึ่ง ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (2543 : 245) อธิบายว่า ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มักจะแฝงไว้ด้วยลักษณะของความสัมพันธ์ทางเครือญาติโดยอาศัยแนวคิดของฟอร์เตส (Fortes) ในเรื่อง “หลักความจริงแห่งมิตรภาพ” นั่นคือ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นความสัมพันธ์ที่ยืนนานที่การแลกเปลี่ยนไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าของสิ่งที่แลกเปลี่ยนว่าจะต้องเท่ากันในระยะเวลาจำกัด สอดคล้องกับการวิจัยของ ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัย (2552) ที่พบว่า ผู้เลือกตั้งอยู่ในสังคมเกษตรกรรม ซึ่งสังคมเกษตรกรรมนั้นความเป็นเครือญาติ ความรู้จักสนิทสนมคุ้นเคย การพึ่งพาอาศัยกันข้อมสูงกว่าสังคมเมือง ส่วนมากยังใช้หลักเกณฑ์ของความเป็นเครือญาติและความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นหลักใหญ่ในการเลือกตั้งและใช้หลักเลือกตามผลงานและเกื้อหนุนบุญคุณ

ระบบเครือญาติในการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง ผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นบุคคลที่มีเครือญาติจำนวนมาก ซึ่งเครือญาติของแต่ละคนมาจาก ปู่ ย่า ตา ยาย พี่น้องในครอบครัว และลูกพี่ลูกน้อง ทำให้ได้ญาติเพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นที่นิยมกันในทางการเมือง เครือญาติเหล่านี้จะอยู่ในทุกชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบ่อทอง และมีการช่วยเหลือกันทุกอย่างเป็นการอุปถัมภ์ที่ไม่มีผลตอบแทนในเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่หวังจะได้พึ่งพากันในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกร แก้วชนะ (2553) วิจัย เรื่อง “เครือข่ายระบบอุปถัมภ์ในองค์การบริหารส่วนตำบลควนพัง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า เครือข่ายระบบอุปถัมภ์ในองค์การบริหารส่วนตำบลควนพัง มีระบบเครือญาติ ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง ระบบห้วกะแนน นักการเมืองท้องถิ่น ระดับจังหวัด นักธุรกิจท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) โดยได้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองด้วยการลงคะแนน ช่วยหาเสียง ใช้อำนาจ บารมี อิทธิพล เงินช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง และสอดคล้องกับแนวทาง ปธาน สุวรรณมงคล (2554 : 63-64) ระบบอุปถัมภ์ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่พึ่งพิงกันอย่างแนบแน่นระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้ถูกอุปถัมภ์ ในสังคมของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการผูกพันด้วยการพึ่งพิง บุญคุณ และการตอบแทน และเป็นไปตามงานวิจัยของ พรางกูร วงศ์ลือเกียรติ (2549) ทำการวิจัยเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์กับการก้าวสู่ตำแหน่งนายกเทศมนตรี กรณีศึกษาเทศบาลตำบล 3 แห่งในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่” พบว่า รูปแบบการให้การสนับสนุนการลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี เพราะเคยได้รับประโยชน์จากผลงานทางการเมืองของผู้นั้น

ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง และญาติพี่น้อง ในการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง ผู้ที่สมัครเป็นคนที่มีพรรคพวกเพื่อนฝูงมาก เป็นคนใจกว้าง พรรคพวกเพื่อนฝูงเหล่านี้จะมาช่วยในการสนับสนุน ลงคะแนนเสียงช่วยหาเสียง ขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้าน ช่วยชี้นำพรรคพวกเพื่อนฝูงให้ลงคะแนนให้ ระบบอุปถัมภ์รูปแบบนี้ใครมีพวกมากข้อม

ได้เปรียบ เพราะมีการแบ่งพื้นที่กันรับผิดชอบตามชุมชน ช่วยหาเสียงและขอคะแนนเสียงมีการพบปะพูดคุยกันระหว่างผู้สมัครกับชาวบ้านในงานเลี้ยงสังสรรค์ งานแต่ง งานบวช และงานศพ เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้าน ระดมพลังเพื่อจัดกิจกรรมภายในชุมชน เช่น ระดมกำลังทำความสะอาดถนนหนทางภายในหมู่บ้าน ตัดหญ้าสองข้างทาง ทำให้เกิดความผูกพัน มีความสนิทสนมกัน เป็นผลดีต่อคะแนนเสียง นอกจากนี้ พรรคพวกเพื่อนฝูงเป็นคนที่มียุร่นราวคราวเดียวกันกับผู้สมัครรับเลือกตั้งในหมู่บ้าน เคยเรียนหนังสือมาด้วยกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น

ระบบห้วคะแนนในการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง มีการใช้ห้วคะแนนช่วยในการหาเสียงบ้าง เนื่องจากระยะเวลาในการหาเสียงมีน้อย จึงใช้ห้วคะแนนเดินควบคู่กันไปกับผู้สมัครเพื่อช่วยคิดป้าย แจกโปสเตอร์ เป็นตัวแทนเข้าไปหาเสียง เพราะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้านเป็นตัวกลางในการลงพื้นที่เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้าน เพราะห้วคะแนนมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และรับอุปถัมภ์มีลักษณะของผู้นำ จึงสามารถสร้างความศรัทธาให้ชาวบ้านเกิดความมั่นใจในการลงคะแนนเสียงให้ แต่เทศบาลตำบลบ่อทองเป็นเทศบาล ที่มีพื้นที่ไม่กว้างนัก ผู้สมัครส่วนใหญ่จะรู้จักและสนิทสนมกับชาวบ้านระบบห้วคะแนนจึงมีความสำคัญลดน้อยลงไป

2.2 ประเด็นการศึกษาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ผลการศึกษาพบว่า การเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทอง ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาส่วนใหญ่มิญาติ พี่น้อง พรรคพวกเพื่อนฝูงจำนวนมาก ให้การช่วยเหลือในการลงคะแนนเสียงให้ และบางคนได้เข้ามาโดยระบบอุปถัมภ์ของกลุ่ม รองนายกเทศมนตรีที่เข้ามาทำหน้าที่ก็ได้รับการแต่งตั้งจากนายกเทศมนตรี การบริหารงานในรูปแบบของสภาท้องถิ่นนั้นจึงไม่เคยมีปัญหาความขัดแย้งเนื่องจากสมาชิกสภาเทศบาลและรองนายกเทศมนตรีมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันตามรูปแบบการบริหารงานของนายกเทศมนตรี จึงไม่มีฝ่ายค้านในสภาเทศบาล การประชุมทุกครั้งจึงดำเนินไปด้วยความราบรื่น ไม่มีการคัดค้าน ทักท้วง ในนโยบายของคณะผู้บริหารสามารถบริหารงานได้รวดเร็ว เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์มาก ผู้บริหารที่มีอำนาจสามารถสั่งการอย่างไรก็ได้สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ตลอด เกิดความขัดแย้งในองค์กรน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นพวกเดียวกัน เป็นเพื่อน ญาติ พี่น้อง หรือจบมาจากโรงเรียนเดียวกัน จึงมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีผลเสียอยู่บ้างคือ รองนายกเทศมนตรีไม่กล้าตัดสินใจในการบริหารงาน เนื่องจากต้องรอฟังนโยบายจากนายกเทศมนตรีเกือบทุกครั้ง และสมาชิกสภาเทศบาล ก็ไม่มีแนวคิดในการบริหารงานใหม่ๆ มานำเสนอ ผลกระทบในเรื่องนี้จึงทำให้ท้องถิ่นอ่อนแอไม่มีความก้าวหน้า เพราะการบริหารงานในระบบอุปถัมภ์มักจะมีการความเกรงใจกัน เนื่องจากมีแต่พวกพ้องของตน

และบางคนจะทำงานมุ่งรับใช้ตัวคนมากกว่าหน่วยงาน คนที่มีความรู้มักจะไม่ค่อยได้แสดงความสามารถ การบริหารงานในองค์กรก็ทำให้พนักงานไม่มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน เนื่องจากการเลื่อนขั้นเงินเดือน ค่าจ้าง คนที่ได้รับจะเป็นคนในระบบอุปถัมภ์ ส่วนผู้ที่ทำงานดีรักความก้าวหน้ากลับไม่ได้ดีเท่าที่ควร เมื่อทำดีไม่ได้ดีนานๆ ไปก็เกิดความท้อแท้ ความตั้งใจ และเสียดสีในการทำงานก็จะลดลง องค์กรพัฒนายากและจะทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับ ปรีชา คุวินทร์พันธ์ (2543 : 25-28) ได้อธิบายว่า ระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นหรือที่มีอยู่ในองค์กรไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนมักจะถูกมองในแง่ลบ ระบบอุปถัมภ์ทำให้เกิดการบริหารขาดประสิทธิภาพ ซึ่งมีส่วนจริงอยู่ไม่น้อย ถ้าระบบนั้นดำเนินการโดยปราศจากคุณธรรมโดยสิ้นเชิง เป็นการเล่นพวกเล่นพ้อง โดยไม่คำนึงถึงความรู้ความสามารถ ซึ่งความจริงแล้วยากที่จะทำได้ในการดำเนินงานปัจจุบัน ยิ่งในหน่วยงานของราชการแล้วยิ่งยากขึ้นไปอีก เพราะมีกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการบรรจุ แต่งตั้ง การเลื่อนขั้น การเลื่อนตำแหน่ง การออกจากราชการและรัฐวิสาหกิจไว้แน่นอนตายตัว การช่วยเหลือพวกพ้องหรือญาติมิตร จึงอาจเป็นไปได้ด้วยโดยวิธีการเลี้ยงกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ และสอดคล้องแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมือง (ศิริภัทร์ เสรีรังสรรค์ 2553 : 16-18) จะแบ่งนักการเมืองออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้ที่มีชีวิตเพื่อการเมือง และผู้ที่อาศัยและหากินจากการเมือง และชี้ให้เห็นว่าอาชีพนักการเมืองมีความแตกต่างจากอาชีพอื่นๆ เพราะเป็นอาชีพที่ไม่ต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝนพัฒนาความสำนึกในเรื่องเกียรติยศของวิชาชีพ นักการเมืองจึงต้องมีคุณสมบัติเด่น 3 ประการ คือ มีอารมณ์ผูกพันแน่วแน่ จริงจังต่ออุดมการณ์ มีความรับผิดชอบ และมีวิจรรณญาณ คุณสมบัติทั้งสามประการจะประกอบกันเป็นจริยธรรมของนักการเมืองเป็นพลังที่จะเสริมสร้างบุคลิกภาพของนักการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอันเป็นกิจกรรมของมนุษย์อย่างแท้จริง นักการเมืองจึงต้องมีอุดมการณ์ มีความรับผิดชอบและมีวิจรรณญาณเป็นเครื่องกำกับความหลงตัวเอง เป็นสิ่งที่คุกคามอาชีพนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นกลาง ขาดความรับผิดชอบ และเป็นไปเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น และยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของสุมิตร เรื่องสวัสดิ์ (2552 : 19-21) ที่อธิบายถึงผลดี-ผลเสียของระบบอุปถัมภ์

1. ผลดีของระบบอุปถัมภ์

- 1) สามารถบริหารงานได้รวดเร็ว เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์มาก ผู้บริหารที่มีอำนาจสามารถสั่งการอย่างไรก็ได้
- 2) สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้สะดวก เนื่องจากเกณฑ์ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่มีการระเบียบมาก ทำให้สามารถแก้ไขได้ถ้าเห็นว่ากฎระเบียบเดิมไม่สามารถใช้ได้ในปัจจุบัน

3) เกิดความขัดแย้งในองค์กรน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นพวกเดียวกัน เป็นเพื่อน ญาติ พี่น้องที่มาจากจังหวัดเดียวกัน จบการศึกษาที่เดียวกัน จึงมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

4) เหมาะสมกับบางตำแหน่ง เนื่องจากบางตำแหน่งต้องอาศัยความไว้วางใจเป็นหลัก เช่น ตำแหน่งทางด้านการเงิน ตำแหน่งที่ต้องรักษาความลับขององค์กร เป็นต้น การใช้พรรคพวกที่เชื่อใจและสนิทใจจะช่วยให้การทำงานมีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

5) สอดคล้องกับการปกครองที่มีระบบพรรคการเมือง พรรคการเมืองใดหากไม่อาศัยระบบอุปถัมภ์นั้นยากที่จะไปถึงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง เพราะในทุกประเทศพรรคการเมืองต่างต้องการอำนาจรัฐเพื่อเข้ามาเป็นรัฐบาลแทบทั้งสิ้น

2. ผลเสียของระบบอุปถัมภ์

ไม่มีหลักประกันใ่ว่าจะได้คนมีความรู้ความสามารถมาทำงาน เนื่องจากการคัดเลือกคนยึดหลักความพึงพอใจมากกว่าการเลือกสรรผู้มีความรู้ความสามารถ

1) มุ่งรับใช้บุคคลมากกว่าหน่วยงาน มุ่งประจบประแจงผู้มีอำนาจมากกว่าคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร ทำให้องค์กรไม่พัฒนา

2) ผู้ปฏิบัติขาดความมั่นคงและไม่มีหลักประกันเรื่องความก้าวหน้าในตำแหน่ง เพราะไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัดในการรับคนหรือการให้ทำทุกอย่างตามความพอใจ วันใดที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ได้เป็นคนโปรดของผู้มีอำนาจอีกต่อไป ตำแหน่งอาจถูกยกให้คนโปรดคนใหม่

3) การเมืองเข้ามาแทรกแซงได้ง่าย เพราะบุคคลจะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องอาศัยผู้ช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การให้เงินช่วยเหลือ การเป็นห้วคะแนนให้

4) องค์กรพัฒนายาก ระบบอุปถัมภ์ไม่ได้คำนึงถึงพื้นฐานการทำงานและการศึกษา ทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ช้าและยาก

5) เนื่องจากระบบอุปถัมภ์มีลักษณะที่ตรงข้ามกับระบบคุณวุฒิหรือระบบคุณธรรม การนำเอาระบบนี้มาใช้หรือปล่อยให้แทรกซึมเข้าไปในหน่วยงานใดแล้วจะทำให้เกิดลักษณะที่เรียกว่าอาณาจักรแห่งอิทธิพล ซึ่งมีผลในทางเสื่อมของระบบคุณวุฒิหรือระบบคุณธรรม การพิจารณาการเลือกสรรคนเข้าทำงาน รวมทั้งการเลื่อนขั้น การเลื่อนตำแหน่ง มักจะไม่คำนึงถึงหลักคุณวุฒิและความรู้ ความสามารถเป็นเกณฑ์ บุคคลทำงานไม่ตรงกับความสามารถของตนเอง ผู้ที่มีความสามารถไม่ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ก่อให้เกิดการเสียขวัญกำลังใจในการทำงาน

6) การใช้ระบบอุปถัมภ์เกินขอบเขตมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของงาน เช่น การแต่งตั้งระบบอุปถัมภ์ในหลักการที่มุ่งตัวคนอันเหมาะสมที่จะให้มาช่วยงานเป็นการแต่งตั้งบุคคลเพราะความเชื่อถือ ไว้วางใจ เชื่อใจ หากความเชื่อถือนั้นอยู่ในกลุ่มคนเฉพาะที่มีจำนวนจำกัด ทำ

ให้ต้องทำงานหรือคุมงานหลายตำแหน่งหน้าที่ จนมองข้ามความสามารถฐานะบุุชชนคนธรรมดาที่ พึ่งทำงานหรือคุมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็ยอมทำให้เกิดความเสื่อมเสียได้

7) การนำระบบอุปถัมภ์ไปใช้นอกเวลายอมทำให้ศรัทธาเชื่อถือของประชาชน เสื่อมคลายและจะเป็นบ่อเกิดของการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นอันตรายต่อการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย

8) การนำเอาระบบอุปถัมภ์มาใช้ในหน่วยงานยิ่งมากเท่าไรจะยิ่งทำให้ขวัญ และกำลังใจของบุคลากรในหน่วยงานนั้นลดต่ำลงตามเปอร์เซ็นต์ที่นำเอาระบบอุปถัมภ์มาใช้ส่งผล ให้ประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานลดลง เพราะบุคคลเหล่านั้นคิดว่าไม่ได้รับความไว้วางใจ และความยุติธรรม จึงขาดความพอใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน ในขณะที่บุคลากรบางกลุ่มบาง คนมุ่งที่จะทำงานเพื่อเอาใจผู้มีอำนาจมากกว่าการปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

ในการบริหารงานขององค์กรควรจะยึดหลักระบบคุณธรรมในการบริหารงาน บนพื้นฐานของความยุติธรรมและเสมอภาคในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจให้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานและเพิ่มประสิทธิภาพแก่องค์กร แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่ายังมีการนำระบบ อุปถัมภ์หรือการให้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเข้ามามีบทบาทในการบริหารของหลายๆ องค์กร ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์จึงเป็นระบบที่ได้แทรกซึมและเข้ามามีบทบาทในการทำงานและอาจจะเป็น วัฒนธรรมภายในองค์กรในการบริหารงานในหลายด้านและระบบอุปถัมภ์นั้นมีทั้งผลดีและผลเสีย ขึ้นอยู่กับการนำมาใช้และเหมาะสมกับองค์กร

2.3 ประเด็นการเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของ ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น

มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

1) ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ให้แก่ประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจให้ประชาชนทราบถึงการเมืองท้องถิ่น การปกครองท้องถิ่น การกระจายอำนาจ และความสำคัญของการบริหารท้องถิ่น รวมทั้งทำให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของ ประชาธิปไตยได้ทราบเกี่ยวกับบทบาทหรือการวางตนอย่างไรที่เป็นประโยชน์ในการเลือกตั้ง ท้องถิ่น

2) ควรกำหนดให้มีการบังคับใช้กฎหมายเลือกตั้งอย่างเข้มงวด ทำการสอบสวน ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่ร้องเรียน และกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงกว่าในปัจจุบัน

3) การผสมผสานแนวทางป้องกันด้านอื่นๆ เกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้ง ที่อาจใช้ ได้ผล คือ มิติด้านวัฒนธรรม โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้งและกรม ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น นำผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี หรือผู้สมัครสมาชิกสภา

เทศบาลไปพบปะชุมชนวัด ศาสนสถาน หรือแหล่งที่ชุมชนมีความเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ปกป้องอยู่ พร้อมให้มีการกล่าวปฏิญาณตนในการไม่ซื้อสิทธิขายเสียง หรือจะไม่เป็นผู้กระทำหรือร่วมกระทำ ความผิดต่อกฎหมายเลือกตั้ง โดยเชิญชวนประชาชนในท้องถิ่นมาร่วมเป็นสักขีพยาน

4) คณะกรรมการการเลือกตั้งควรร่วมมือกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดแนวทางการประสานงานเพื่อสร้างกลไกทางสังคม คือ การสร้างความร่วมมือของประชาชน ในแต่ละท้องถิ่นให้เป็นเครือข่ายผู้หาข่าวสารเกี่ยวกับการซื้อสิทธิขายเสียงหรือการกระทำความผิด ต่อกฎหมายเลือกตั้งในพื้นที่ที่มีการเลือกตั้ง และร่วมกันส่งข่าวสารดังกล่าวไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อหาทางป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียงหรือการกระทำอื่นๆ ที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิด กฎหมายเลือกตั้งอย่างเร่งด่วน

5) ปลุกฝังเยาวชนให้มีแนวคิดที่รังเกียจและต่อต้านการเอาเปรียบหรือการสร้างค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่สังคม ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะทำให้ปัญหาระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยลดลง

6) ให้การศึกษาเกี่ยวกับการเมืองให้แก่ประชาชน โดยทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เกิดสำนึกและความสำคัญคุ้นเคยกับการใช้สิทธิทางการเมือง หน้าที่พลเมืองอันจะนำไปสู่ความศรัทธาและความเลื่อมใสให้ระบอบประชาธิปไตย

แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น มีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัย (2552) วิจัย เรื่อง “ระบบอุปถัมภ์กับการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี การเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโลกสำราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ควรเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถมีความซื่อสัตย์ เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความเป็นผู้นำ ทราบปัญหาของท้องถิ่น ไม่เห็นแก่พวกพ้อง ไม่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ประชาชนต้องไม่ขายเสียง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และออกมาใช้สิทธิให้มากและอบต.ต้องจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยความเป็นกลาง บริสุทธิ์ ยุติธรรม และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายโดยเคร่งครัด คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องจับและลงโทษผู้กระทำผิดได้ และลงมาดูแลพื้นที่อย่างใกล้ชิด ผู้บริหารที่ได้รับการเลือกตั้ง ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการรายงานผลการดำเนินงาน ประเมินและติดตามผลแจ้งให้ประชาชนทราบ ใช้จ่ายงบประมาณอย่างคุ้มค่าถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย และเกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง และต้องยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานเป็นสำคัญ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 เทศบาลตำบลบ่อทอง และเทศบาลตำบลใกล้เคียง ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาเพื่อจะได้ทราบว่า ระบบอุปถัมภ์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเทศบาลตำบล มีปัจจัยใดบ้างของระบบอุปถัมภ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคน

3.1.2 เทศบาลตำบลบ่อทองและเทศบาลตำบลใกล้เคียง ได้ทราบผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ่อทอง จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

3.1.3 เทศบาลตำบลบ่อทองและเทศบาลตำบลใกล้เคียง นำแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น เพื่อให้การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นมีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม โปร่งใส ไม่มีการซื้อเสียง ไม่มีการทุจริตการเลือกตั้ง เป็นการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ถึงระดับชาติ เพราะถ้าระบอบประชาธิปไตยได้รับการส่งเสริมตั้งแต่ระดับครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด จนถึงระดับชาติ ทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ การปกครองระบอบประชาธิปไตย จะเป็นการช่วยพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการปกครองส่วนท้องถิ่นให้เจริญรุ่งเรืองในอนาคตต่อไป

3.1.4 ผู้วิจัยคิดว่าระบบอุปถัมภ์เป็นระบบที่มีความสำคัญต่อสังคมไทย และมีประโยชน์ต่อสภาพการณ์ปัจจุบัน ถ้ามีการปรับปรุงหรือขจัดเกล้าใช้ไปในทิศทางที่ถูกต้อง จะเกิดประโยชน์มีประสิทธิผล แก่ผู้ที่รู้จักตั้งเอาระบบนี้มาใช้

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลในเรื่องที่แตกต่างกัน เพื่อจะได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.2.2 ควรทำการศึกษาวิจัย เรื่องระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้ง : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง โดยผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน เพื่อที่จะสามารถเก็บตัวอย่างได้ครั้งละหลายๆ และทั่วถึงกว่าเชิงคุณภาพในเวลาที่กำหนด เพื่อให้ได้การวิจัยที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

3.2.3 ควรทำการศึกษาวิจัย เรื่องระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น : กรณีศึกษา ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ที่มีการบริหารงานที่ดี มีคุณภาพอย่างเทศบาลเมือง เทศบาลนคร เพื่อใช้เป็นตัวอย่างให้ประชาชนเป็นแนวทางในการเลือกตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงาม. (2550). *มติใหม่การปกครองท้องถิ่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักงานพิมพ์สมาธรรม.
- ชนกร แก้วชนะ. (2553). *เครือข่ายระบบอุปถัมภ์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลควนพัง อำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (ค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2553). *นักการเมืองไทย : จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). *การกระจายอำนาจแนวคิดประสบการณ์จากเอเชีย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2554). *การเมืองท้องถิ่น : การเมืองของใคร โดยใคร เพื่อใคร*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์จุดพร ดีไซน์.
- ปัทมา ตูปลำปึง. (2552). *ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองไทย*. จดหมายข่าวสถาบันพระปกเกล้า เดือนมิถุนายน 2552 สืบค้นจาก http://kpi.ac.th/media/pdf/M9_50.pdf
- พรานกฐร วงศ์ถือเกียรติ. (2549). *ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลนครเชียงใหม่*. (ค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วิทยากร เชียงกูล (2556). *ระบบอุปถัมภ์ ทำให้สังคมไทย ล้าหลังจริงหรือ*. สืบค้นจาก <http://www.nidambell.net>
- ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัย. (2552). *ระบบอุปถัมภ์กับการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โคกสำราญ*. (ค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- สุมิตร เรื่องสวัสดิ์. (2552). *ระบบอุปถัมภ์กับการเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอ พุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. (ค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (2543). *ระบบอุปถัมภ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สกลนคร

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....

1.วิธีการหาเสียงของผู้สมัครนายกเทศมนตรีในคราวเลือกตั้งที่ผ่านมามีอะไรที่น่าสนใจบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2.ในคราวเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ท่านเห็นหรือได้ยินการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเรื่องต่อไปนี้อย่างไรบ้าง

2.1 การใช้ระบบเครือข่าย

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 การใช้ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง และญาติพี่น้อง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 การใช้ระบบหัวคะแนน

.....

.....

.....

.....

3. เครื่องญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง และหัวคะแนน ของผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลบ่อทอง ได้มีวิธีการช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. การทำกิจกรรมทางการเมืองของเครือข่ายดี พรอคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน ในการเลือกตั้ง
ครั้งที่ผ่านมามีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

5. เครือข่ายดี พรอคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน ของผู้ลงสมัครมีการสัญญาว่าจะให้หรือไม่อย่างไร
ตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

6. เครือข่ายดี พรอคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน ของผู้ลงสมัครมีการโน้มน้าวให้ผู้ลงคะแนนเสียง
ไปชักชวนคนอื่น ไปลงคะแนนให้หรือไม่ อย่างไร ตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านคิดว่ากรณีที่มีเครือข่ายดี พรอคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน มาช่วยในการหาเสียงเลือกตั้งมีผลต่อคะแนนเสียงของผู้สมัครหรือไม่ อย่างไร ตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

8. ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

9. อื่นๆ

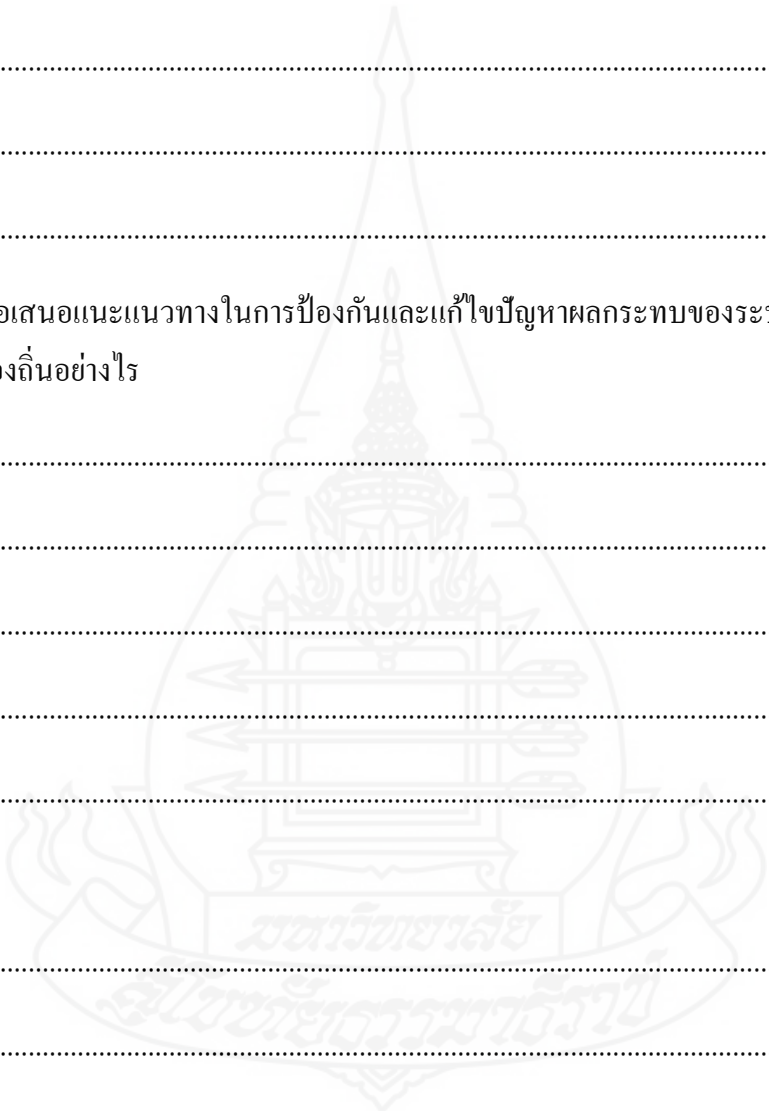
.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
คำสัมภาษณ์

คำสัมภาษณ์

1. วิธีการหาเสียงของผู้สมัครนายกเทศมนตรีในคราวเลือกตั้งที่ผ่านมามีอะไรที่น่าสนใจบ้าง

“การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีมีผู้สมัครรับเลือกตั้ง จำนวน 1 คน ซึ่งก็เป็นอดีตนายกเทศมนตรี ส่วนวิธีการหาเสียงไม่มีอะไรน่าสนใจ มีการคิดป้ายโฆษณาหาเสียง มีรถวิ่งประชาสัมพันธ์ทั่วไปก่อนถึงวันลงคะแนน 1 อาทิตย์ ผู้สมัครนายกเทศมนตรี มีการลงพื้นที่หาเสียง โดยมีทีมงานผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลร่วมด้วย” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“เป็นการเลือกตั้งที่มีการใช้นโยบายประชานิยมที่น่าสนใจ แต่ที่ผ่านมาก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเห็นผลชัดเจนนัก แต่ก็ถือได้ว่าเทศบาลฯ ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้าเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอย่างมาก” (นายปรีชา พันสนธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“มีการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ไฟฟ้า น้ำประปา การปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชน และยังมีนโยบายเชิงประชานิยม เช่น การก่อตั้งธนาคารชุมชน กู้ยืมโดยเสียดอกเบี้ยต่ำ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการลงคะแนน” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“มีการเดินลงพื้นที่หาเสียงครบทุกครัวเรือน การจัดทำป้ายหาเสียงมีความชัดเจน นโยบายในการพัฒนาเทศบาลชัดเจน และมีการรับฟังปัญหาจากชาวบ้านในการลงพื้นที่หาเสียง” (นายชรรค์ชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“การเลือกตั้งในอดีตเป็นการเลือกตั้งที่ใครมีพรรคมีพวกที่น่องมาก ก็สามารถที่จะชนะการเลือกตั้งได้ การเลือกตั้งในปัจจุบันก็ยิ่งเหมือนกับในอดีตคือต้องมีญาติที่น่องมาก มีพรรคพวกเพื่อนฝูงจึงจะสามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“การเลือกตั้งครั้งนี้ มีผู้สมัครชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเพียงคนเดียว แต่สมาชิกสภาเทศบาล มีผู้สมัครอิสระ จำนวน 2 คน ทำให้มีการตื่นตัวในการหาเสียงของผู้สมัคร แต่ไม่ทำให้เกิดการแตกแยก เพราะผู้สมัครอิสระยังเดินหาเสียงในกลุ่มเดียวกันกับผู้สมัครที่ลงกันเป็นทีม” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“ถึงแม้จะมีผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเพียงคนเดียว แต่ประชาชนมีความตื่นตัวในการเลือกตั้งมากขึ้น เนื่องจากสังคมในปัจจุบันประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมี

การตื่นตัวทางการเมืองมาก เห็นได้จากการมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางการเมืองในการชุมนุมต่างๆ” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ผู้สมัครขยับลงพื้นที่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้าน มาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ งานบวช งานแต่งงาน งานประจำปิงของหมู่บ้าน จึงทำให้มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น จนเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“มีการพยายามแข่งขันกันบ้าง โดยเฉพาะในช่วงก่อนหมดวาระของสภาเทศบาลและช่วงก่อนการเลือกตั้งท้องถิ่น ก็จะคอยดูแลช่วยเหลือประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน และเข้าไปในทุกๆ จุดเพื่อให้ทราบปัญหาและความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อสร้างคะแนนเสียงให้กับทีมของตน” (นายธนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่เป็นคนเดิม จึงมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับประชาชนในพื้นที่ ทำให้การหาเสียงไม่ใช่ประเด็นสำคัญเท่าไรนัก เพราะฐานเสียงเดิมคืออยู่แล้ว” (นายยศ เจริญศรี อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีการหาเสียงโดยการไปคลุกคลีกับชาวบ้าน พูดคุยถึงสารทุกข์สุกดิบ ถามถึงปัญหาความต้องการ และสัญญาว่าจะดำเนินการให้ตามที่ร้องขอถ้าได้รับการเลือกตั้ง รวมทั้งไปร่วมงานต่างๆ ที่ชาวบ้านจัดขึ้น เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ เพื่อสร้างความสนิทสนม และเป็นการให้ความสำคัญกับชาวบ้าน ซึ่งจะเป็นที่มาของคะแนนเสียง” (นายสมพร โภกเพลาะ อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ก่อนหมดวาระจะดำเนินการในสิ่งที่ได้สัญญาไว้กับชาวบ้าน เช่น ทำถนน ติดไฟทาง รวมทั้งสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่พอจะเป็นคะแนนเสียงได้ก็จะดำเนินการทันที เช่น ถางป่าข้างทาง พัฒนาตัดต้นไม้ในชุมชน จัดหาถังขยะไปวางในจุดที่ร้องขอ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านเลือกเพื่อกลับมาทำหน้าที่รับใช้ชาวบ้านอีกครั้ง” (นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีการแบ่งทีมงานกันเดินออกหาเสียง โดยแยกเป็นเขตการเลือกตั้งซึ่งจะเดินหาเสียงจนครบทุกครัวเรือน ถามถึงปัญหาความต้องการ สร้างแรงจูงใจ ด้วยนโยบายที่ชาวบ้านร้องขอ เช่น จัดลานเดินแอโรบิก มีรถไถให้ชาวบ้านมายืมไปไถไร่ไถสวน เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำสวน ทำไร่” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“สร้างความสัมพันธ์กับทางประธานชุมชนย่อย กลุ่ม อสม. และทั้งผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล เพื่อประสานงานในการหาเสียง เนื่องจากทางชาวบ้านจะมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้น

และเป็นมิตรกับบุคคลเหล่านี้ ซึ่งสามารถเป็นแรงจูงใจในการลงคะแนนเสียงได้อย่างแน่นอน (นาย จารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

2. ในคราวเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ท่านเห็นหรือได้ยินการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเรื่องต่อไปนี้อย่างไรบ้าง

2.1 การใช้ระบบเครือข่าย

“การเลือกตั้งระบบเครือข่ายมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ถ้าผู้สมัครเป็นญาติกับผู้ลงคะแนนจะมีผลอย่างมาก ยกเว้นผู้สมัครและผู้ลงคะแนนมีความขัดแย้งส่วนตัว” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“คะแนนเสียงของเครือญาติในการเมืองมีมากพอในการสนับสนุนให้ได้รับการเลือกตั้ง เนื่องจากเครือญาติมีความสัมพันธ์ที่ยืนนาน และช่วยเหลือกันมาโดยตลอดทำให้ฐานในการเลือกตั้งเข้มแข็ง” (นายปรีชา พันสนธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“มีการลงพื้นที่โดยให้ญาติพี่น้องเป็นหัวคะแนนเดินเชิญชวนหาเสียง เพื่อขอโอกาสในการเข้าไปทำงานการเมืองท้องถิ่น โดยฝากฝังญาติของตนให้ชาวบ้านช่วยลงคะแนนให้ด้วย” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“ให้ญาติพี่น้องช่วยกันหาเสียงและบอกชาวบ้านที่สนิทสนมกันช่วยลงคะแนนให้” (นายขรรค์ชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“ญาติพี่น้องช่วยกันชี้นำคนใกล้ชิด เพื่อนฝูงของตนให้ลงคะแนนเสียงให้ ช่วยหาเสียงเป็นที่มงาน โดยมีการพบปะสังสรรค์ ตามร้านกาแฟ และวงสุรา ตามประสาชาวบ้านเพื่อขอคะแนนเสียง” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์ วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายคนเป็นญาติกับผู้นำชุมชน และประธานชุมชนย่อยมีญาติพี่น้องในเขตเทศบาลจำนวนมาก ซึ่งช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนกันมาโดยตลอดในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จึงทำให้ได้รับคะแนนเสียงจากญาติพี่น้องเป็นจำนวนมาก โดยไม่ต้องหาเสียง” (นาย สุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“ใช้การพูดคุยกับญาติสนิทที่อาวุโสและมีการฝากฝังให้ช่วยลงคะแนนให้ผู้สมัครที่ฝ่ายตนสนับสนุน” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ส่วนมากเครือข่ายจะเลือกลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่เป็นญาติของตนไม่ว่าจะเป็นคนดีหรือไม่ โดยไม่ต้องร้องขอใดๆ” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“พื้นที่ชนบทแบบบ่อทอง ยังมีเครือข่ายอาศัยอยู่ด้วยกัน และมีความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนม มีความเอื้ออาทรและเกื้อหนุนกัน การเลือกตั้งจึงไม่ต้องเหนี่ยวกับการหาเสียงเท่าไรนัก เพราะเครือข่ายจะคอยช่วยเหลือกันและลงคะแนนให้อยู่แล้ว” (นายชนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“ญาติพี่น้องของผู้สมัครพูดคุยกับชาวบ้านด้วยคำสุภาพ ไม่ชวนทะเลาะไม่ถือตัวให้ความเป็นกันเอง ไปร่วมแสดงความยินดีในงานวันเกิดบุคคลสำคัญในชุมชน เพื่อหวังให้ผู้สมัครได้รับคะแนนเสียงมากขึ้น” (นายยศ เจริญศรี อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ญาติของผู้สมัครให้การช่วยเหลืองานในชุมชนเกือบทุกงาน ที่ชาวบ้านขอความช่วยเหลือโดยอาจจะเป็นในรูปแบบปัจจัย (เงิน) หรือช่วยประสานงานให้ความสะดวกสบาย เป็นการสร้างฐานคะแนนให้กับญาติผู้สมัครของคนอีกวิธีหนึ่งด้วย” (นายสมพร โลกเพลาะ อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีการเสียดสละเงินทองร่วมกับผู้ลงสมัคร เพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมส่วนรวม เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชน เช่น ใช้ในการเยี่ยมผู้สูงอายุที่ป่วยและไร้ญาติ ใช้ในการซื้อของขวัญไปร่วมแสดงความเสียใจในงานศพ และใช้ในการซื้อกระเช้าดอกไม้ยินดีในโอกาสเปิดห้างร้าน” (นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ญาติพี่น้องของผู้สมัครเข้าไปในทุกๆ พื้นที่ภายในเขตเทศบาล เพื่อให้ทราบความเป็นอยู่ของประชาชน และร่วมการสังสรรค์ สร้างความสนิทสนม และสุดท้ายก็จะฝากฝังผู้ลงสมัครที่เป็นญาติของตนกับคนในชุมชนด้วย” (นางรัชฎาพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ยังมีระบบเครือข่ายให้เห็นอยู่ เนื่องจากการเมืองไทยในปัจจุบัน ต้องใช้อิทธิพลและพวกพ้อง เครือญาติ จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมามีผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจะเป็นผู้ที่มีญาติพี่น้องอยู่ในเขต การเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก” (นายจารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

2.2 การใช้ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง และญาติพี่น้อง

“เห็นและได้ยินการสร้างความสัมพันธ์ โดยผู้สมัครได้ออกกล่าวพรรคพวก เพื่อนฝูง และญาติพี่น้อง ให้เลือกตนเอง และมีการสัญญาว่าจะให้ถ้าได้รับการเลือกตั้ง” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

มีการตรวจสอบบัญชีรายชื่อเลือกตั้งว่าเป็นญาติพี่น้องของใครบ้าง ถ้าทำงานต่างจังหวัด ก็ให้ทางญาติพี่น้องโทรแจ้งให้มาช่วยกันลงคะแนน” (นายปรีชา พันสนธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเลือกตั้งเนื่องจากปัจจุบันใครมีพวกมากย่อมได้เปรียบทางการเมือง ที่ผ่านมาผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้กว้างขวางมีเพื่อนฝูงหลายวงการ ทำให้ได้เปรียบในการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“มีการชักชวนเพื่อนฝูง และญาติพี่น้องให้ช่วยหาเสียง และลงคะแนนให้ตนเอง เพื่อให้ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี” (นายบรรลักษ์ กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“มีการแบ่งกลุ่มพื้นที่กันรับผิดชอบของญาติพี่น้องและพรรคพวกเพื่อนฝูงตามชุมชนต่างๆ เพื่อช่วยหาเสียงและขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง” (นายสำราญ แคล้วกลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์ วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“มีการฝากพรรคพวกเพื่อนฝูงและญาติพี่น้อง และพรรคพวกของเพื่อนฝูงและญาติพี่น้อง” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“มีการพบปะพูดคุยกันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับชาวบ้านในงานเลี้ยงสังสรรค์ และงานแต่ง งานบวช งานศพ และงานทำบุญบ้าน (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ผู้สมัครมีการสร้างความคุ้นเคยและพูดคุย ช่วยเหลือชาวบ้านทั้งก่อนการเลือกตั้ง และหลังการเลือกตั้งตลอดระยะเวลาโดยไม่ขาด เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่แนบแน่น เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“มีการระดมพลังเพื่อทำกิจกรรมภายในชุมชน เช่น ระดมกำลังทำความสะอาดถนนหนทางในหมู่บ้าน ตัดหญ้าสองข้างทาง ปลูกต้นไม้ ทำให้เกิดความผูกพัน มีความสนิทสนมกันมากขึ้น สามารถพูดคุยกันได้อย่างเป็นกันเอง เป็นผลดีต่อคะแนนเสียง” (นายธนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่มาก ทั้งก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง โดยต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และการทำธุรกิจ ผู้ได้รับประโยชน์ก็ตอบแทนโดยการลงคะแนนเสียงให้” (นายศ เจริญศรี อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“พรรคพวกเพื่อนฝูง เป็นคนที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันในหมู่บ้าน เคยเรียนหนังสือมาด้วยกัน กลุ่มคนเหล่านี้ช่วยลงคะแนนเสียงให้ ช่วยชักนำชักชวนคนใกล้ชิด เพื่อนฝูงของตนให้ลงคะแนนเสียงให้ ช่วยหาเสียงเป็นทีม” (นายสมพร โภกเพลาะ อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นแล้ว จึงไม่ต้องสร้างความคุ้นเคยหรือร้องขออะไรมาก แค่แวะไปเยี่ยมเยียนสอบถามความเป็นอยู่และบอกวัตถุประสงค์ทุกคนก็ยินดีช่วยเหลือและลงคะแนนให้” (นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีการจดจำชื่อญาติพี่น้องและพรรคพวกเพื่อนฝูงให้ได้มากที่สุด ชวนคุยเรื่องที่เขาสนใจ เป็นผู้ฟังมากกว่าผู้รับ และให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน สร้างความเป็นกันเอง และฝากฝังผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีการชักนำญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงของตนเองลงคะแนนเสียงให้ และยังให้ช่วยขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้าน โดยการเดินพบปะแบบเคาะประตูบ้านชักนำ ชักชวนเครือญาติเพื่อนฝูงที่เคยอุปถัมภ์กันมาให้ช่วยลงคะแนนเสียงให้” (นายจารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

2.3 การใช้ระบบหัวคะแนน

“ระบบหัวคะแนนส่วนใหญ่จะมาช่วยติดป้าย แจกโปสเตอร์ แจกบัตรใบเล็กลงเสียงและประชาสัมพันธ์หมายเลขให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“เป็นตัวแทนเข้าไปหาเสียงแทนผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยติดสนิทกับชาวบ้าน และบอกหมายเลขของผู้สมัครที่ตนสนับสนุนให้ช่วยกันลงคะแนน แต่ยังไม่ถึงขั้นซื้อเสียง” (นายปรีชา พันสนธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“ในบางพื้นที่ที่ผู้สมัครไม่เป็นที่รู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้าน จะมีการใช้หัวคะแนนเป็นตัวกลางในการลงพื้นที่ เพื่อสร้างความศรัทธาให้คำแนะนำและชักนำเพื่อสร้างความมั่นใจให้ชาวบ้านในการลงคะแนนเสียง ชาวบ้านบางคนที่ไม่ได้สนิทสนมกับผู้สมัครคนใดเป็น

พิเศษ ก็จะลงคะแนนให้ตามที่หัวคะแนนชี้แนะ” (นายสัมพันธ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“ให้หัวคะแนนช่วยเดินบอกชาวบ้านตามหมู่บ้านในเขตเทศบาลให้ออกมาเลือกตั้ง โดยใช้รถยนต์ไปรับผู้ที่ไม่มารถมาลงคะแนน” (นายขรรค์ชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“หัวคะแนนส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีความเคารพนับถือ และเกรงใจ มีญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง ที่สามารถชี้แนะและชักชวนให้ลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนเองให้การสนับสนุน” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์ วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“ในเทศบาลมีพื้นที่ค่อนข้างเล็กไม่มีระบบหัวคะแนน เป็นเพียงการช่วยเหลือกันของญาติๆ และพรรคพวกเพื่อนฝูงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“ไม่ปรากฏว่ามีการใช้ระบบหัวคะแนน มีเพียงผู้สมัครเดินพบปะกับชาวบ้าน และไปร่วมงานกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน เช่น งานวันเกิด งานทำบุญบ้าน งานแต่ง งานบวช และงานศพ นอกจากนี้ผู้สมัครจะใส่ใจถามสารทุกข์สุกดิบ และช่วยแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ถ้าเห็นว่ากว่าแรง จะติดต่อหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบให้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ปัญหาคลี่คลายเร็วขึ้น เช่น กรณีน้ำท่วมขังถนนตอนช่วงฝนตก กลิ่นขยะรบกวนจากเพื่อนบ้าน” (นางสมกิต เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“หัวคะแนนส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้อง และพรรคพวกเพื่อนฝูง รวมทั้งคนสนิทของผู้สมัคร ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากนัก นอกจากร่วมเดินหาเสียง ช่วยคิดป้าย แจกโปสเตอร์และบัตรใบเล็กของผู้สมัคร” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“เน้นให้ผู้สมัครพบปะชาวบ้านมากกว่าการให้ความสำคัญกับหัวคะแนน สร้างความสนิทสนมกับชาวบ้านเพื่อขอให้ช่วยเหลือและให้คะแนนเสียง” (นายธนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“การเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทอง เป็นการเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งจำนวนไม่มากนัก การหาเสียงก็มีพรรคพวกเพื่อนฝูง และญาติๆ มาช่วย ไม่แน่ว่าอาจจะเรียกว่าเป็นหัวคะแนนได้หรือไม่แต่ที่ช่วยเหลือในการหาเสียงก็เป็นเรื่องทั่วไป คือ แวะเยี่ยมเยียนสอบถามความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างทั่วถึง” (นายยศ เจริญศรี อดีตรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“การเลือกตั้งของเทศบาลตำบลบ่อทองเนื่องจากเป็นพื้นที่ไม่กว้างนัก ประชาชนกับผู้สมัครมักจะรู้จักกัน แม้ผู้สมัครจะต่างกลุ่มต่างทีมก็รู้จักกัน บางคนก็เป็นเพื่อนกัน ผู้สมัครจึงใช้วิธีการเดินหาเสียงเน้นพบปะชาวบ้านให้มากที่สุด และครบทุกพื้นที่ ระบบห้วคะแนนอาจจะมีความสำคัญน้อยลงไป” (นายสมพร โภกเพลาะ อดีตรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“เป็นทีมงานช่วยวางแผนในการหาเสียง ขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาล เป็นการช่วยเหลือด้วยความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ ไม่มีผลตอบแทน เพื่อให้ญาติของตนได้รับการเลือกตั้ง(นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ช่วยระดมเสียงในกลุ่มคนที่ห้วคะแนนคุ้นเคย โดยการพบปะพูดคุยตามร้านอาหารร้านค้าในชุมชน และชักชวนให้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนสนับสนุนอยู่” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“เนื่องจากระยะเวลาในการหาเสียงมีน้อย จึงจำเป็นต้องใช้ห้วคะแนนเดินควบคู่กันไป ห้วคะแนนเป็นตัวแทนในการสนับสนุนจากประชาชน เพราะมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และรับอุปถัมภ์ซึ่งลักษณะของผู้ที่เป็นห้วคะแนนในชุมชนนั้น มักจะมีลักษณะเป็นที่เคารพรัก นับถือของบุคคลทั่วไป ประกอบอาชีพสุจริต และเป็นผู้มีฐานะดี มักมีอาชีพ มีตำแหน่งทางราชการ เช่น ครู ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรืออาจจะเป็นคณะกรรมการต่างๆในหมู่บ้าน” (นายจรรุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

3. เครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน ของผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลบ่อทองได้มี

วิธีการช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาอย่างไร

“ได้มีการช่วยเหลือโดยการบอกปากต่อปากว่าผู้สมัครคืออะไร ทำประโยชน์ให้เทศบาลอย่างไร” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“ช่วยในเรื่องการหาเสียง ซึ่งต้องมีเรื่องของบารมีเข้ามาเกี่ยวข้อง ความกว้างขวางของผู้สมัครที่ต้องใช้ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง เพื่อให้มาเป็นฐานเสียง และการช่วยเหลือในการขอคะแนนเสียง” (นายปรีชา พันสนิต ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“มีการประชุมวางแผนการทำงานของห้วคะแนน การหาเสียง ซึ่งพบว่า ห้วคะแนนมีรูปแบบการทำงานเป็นทีม มีการประเมินสถานการณ์ แก้มเกม แก้วขาว และปล่อยข่าว เพื่อชี้้นำให้

ประชาชนสนับสนุนผู้สมัครของตน” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยาลัยนานาชาติ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดบุรีรัมย์ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“นำรถยนต์ส่วนตัวไปปรับคนที่อยู่ห่างไกลไม่มีพาหนะมาลงคะแนน และแนะนำวิธีลงคะแนนไม่ให้บัตรเสีย พร้อมทั้งฝากฝังให้เลือกเบอร์ที่เป็นพรรคพวกของตนเอง” (นายชรรค์ชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“ช่วยเหลือสนับสนุน เป็นฐานเสียง ลงคะแนนเสียง และช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนชื่อย่อนองแก สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“มีการช่วยรายงานข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งซึ่งสามารถสร้างความได้เปรียบให้กับผู้สมัคร หรือช่วยแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาทางกฎหมาย รวมไปถึงแนะนำการสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นที่เคารพนับถือของประชาชน เพื่อสร้างความไว้วางใจในการลงคะแนนเสียงให้ประชาชนคล้อยตามในการลงคะแนนเสียงให้” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“จะเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากในท้องถิ่นผู้คนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและเป็นเครือญาติหรือมิตรสหายกัน การเข้าไปช่วยงานซึ่งแฝงไปพร้อมกับการชักจูง โน้มน้าวใจให้เลือกผู้สมัคร จะปรากฏในชีวิตประจำวันทำให้สามารถขอคะแนนเสียงได้มาก” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนชื่อย่อย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“เครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง และหัวหน้าส่วน ส่วนใหญ่เข้าถึงผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้มากกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง บุคคลทั้ง 3 กลุ่มนี้จึงมีบทบาทที่สำคัญในการช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการจูงใจให้ชาวบ้านลงคะแนนเสียงให้พรรคพวกของตน (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนชื่อย่อนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“หัวหน้าและเครือญาติมีความผูกพันกับผู้สมัครมาก และมีส่วนช่วยเหลือผู้สมัครในการหาเสียงทุกรูปแบบ ความผูกพันดังกล่าวมีผลให้หัวหน้าและเครือญาติมีความซื่อสัตย์ต่อผู้สมัครสายสัมพันธ์ความเป็นเครือญาติส่งผลให้หัวหน้าและเครือญาติที่มีความซื่อสัตย์ดังกล่าวได้รับความไว้วางใจได้รับมอบหมายหน้าที่สำคัญในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครแต่ละคน หากผู้สมัครรายใดมีเครือญาติจำนวนมากก็ย่อมมีโอกาสได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งสูง” (นายธนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“มีการวางแผนรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประสานงานและแก้ไขสถานการณ์เมื่อมีความจำเป็น โดยญาติพี่น้อง พรรคพวกเพื่อนฝูง และหัวหน้าจะร่วมลงพื้นที่กับผู้สมัครเมื่อมีการปราศรัยหาเสียง” (นายยศ เจริญศรี อธิการบดีโรงเรียนเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีการพบปะ พูดคุย แบบเป็นกันเองตามร้านค้า ร้านอาหารในชุมชน หรืออาจมีการจัดประชุมโดยเรียกฐานเสียงมาพูดคุย โดยผู้สมัครจะสนับสนุนค่าใช้จ่าย ในปัจจุบันยังมีการใช้รหาเสียงและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่นเดียวกับการเลือกตั้งระดับชาติ” (นายสมพร โคนเพลาะ อธิการบดีเทศบาลนคร สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหาเสียงภายในเขตเทศบาล มีการหาเสียงทั้งในงานสังคมและงานประเพณี ยกย่องสรรเสริญผู้สมัครที่ตนสนับสนุน เสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน ไปยังผู้สมัคร การให้บริการสาธารณะประโยชน์ การช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปลงคะแนนเสียงและรายงานความเคลื่อนไหวของคู่แข่งให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนทราบ” (นายสุเนตร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“จะช่วยกันเฝ้าดูสถานการณ์ในช่วงก่อนวันเลือกตั้งอย่างใกล้ชิด โดยการสร้างคะแนนนิยมในพื้นที่ และหากมีจังหวะหรือโอกาส ก็จะมีการทำให้คู่แข่งชั้นสูญเสียคะแนนนิยม” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีการลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อชักชวนผู้มีสิทธิลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนสนับสนุนอยู่ โดยจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนกิจการงานต่างๆ ของชาวบ้านในพื้นที่ที่มุ่งหวังคะแนนเสียง รูปแบบการช่วยงานจะเกิดขึ้นในงานประเพณีต่างๆ” (นายจารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

4. การทำกิจกรรมทางการเมืองของเครือข่ายดี พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน ในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมามีลักษณะอย่างไร

“สนับสนุนการจัดอาหารการกิน การจัดงานเลี้ยงฉลอง การให้ความช่วยเหลือทางสังคมเช่น ช่วยเหลืองานแต่ง งานบวช งานทำบุญบ้าน และงานศพ เพื่อหวังคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่เป็นพรรคพวกของตน” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“ทำงานให้กับส่วนรวมและส่วนตัว เช่น ประสานการทำงานระหว่างเทศบาลกับชุมชน สนับสนุนกิจกรรมของชุมชน เช่น การแข่งขันกีฬา ให้งบประมาณสนับสนุนด้านรางวัล และให้ทุนการศึกษาเด็กยากจน ตลอดจนการให้ความจริงใจกับประชาชน โดยรักษาคำพูด และทำงานให้ประชาชนเห็นผลงาน ซึ่งจะมีผลต่อคะแนนเสียงของผู้สมัครฝ่ายตน” (นายปรีชา พันสนิท ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“มีการไปร่วมงานพิธีต่างๆ เช่น งานมงคลสมรส งานบวช งานศพ และช่วยเหลือเงินทองให้กับผู้ยากไร้ เพื่อสร้างความศรัทธา และหาคะแนนเสียงให้กับพรรคพวกเพื่อนฝูงของตน ” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครูวิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“ชักชวนชาวบ้านให้มาลงคะแนนเลือกตั้ง เดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยชักชวนให้เลือกพรรคพวกของตนเอง” (นายชรรค์ชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“มาร่วมงานประเพณีวันวิ่งควาย งานวันลอยกระทง งานวันเข้าพรรษา งานวันสงกรานต์งานวันผู้สูงอายุ และงานกิจกรรมของเทศบาลฯ รวมทั้งเข้าร่วมประชุมชุมชนย่อย และออกหน่วยเทศบาลเคลื่อนที่ เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้าน เพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้ง” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“เดินเป็นตัวแทนของผู้สมัครเพื่อพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน ให้กำลังใจ พร้อมกับไปเยี่ยมเยือนถามสารทุกข์สุกดิบเขาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเวลาที่มีการเลือกตั้งชาวบ้านก็จะจำได้และลงคะแนนเสียงให้โดยไม่จำเป็นต้องขอร้องเลย” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“ช่วยประสานงานกับหน่วยงานของเทศบาล เช่น คูแผลเรื่องสาธารณูปโภคต่างๆ รวมทั้งการช่วยเหลือส่วนตัว เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ งานวันเกิด และงานเปิดกิจการห้างร้านต่างๆ” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ให้การช่วยเหลือโดยการให้ทรัพยากรของเทศบาลเข้าไปดูแล โดยการติดต่อประสานงานให้ความสะดวกต่างๆ การรับฟังปัญหา ข้อคิดเห็น และเน้นงานให้เห็นเป็นรูปธรรม ตลอดจนให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“เสนอตัวช่วยเหลือ รับฟังปัญหา สนับสนุนกิจกรรมชุมชน ในรูปแบบต่างๆ เช่น เข้าร่วมงาน สนับสนุนงบประมาณตามกำลัง ประสานงานเทศบาลหน่วยงานต่างๆ เพื่อช่วยเหลือกิจกรรมและความเดือดร้อนของชาวบ้านในรูปแบบต่างๆ ให้ความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมาย และเทศบัญญัติ เป็นต้น” (นายชนกฤษ พันธ์สุนิธ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของทุกชุมชนให้มากที่สุด เพื่อรับฟังปัญหาของส่วนรวม แล้วพยายามแก้ปัญหาให้บรรลุผลสำเร็จ เช่น นำเสนอโครงการเพื่อการพัฒนาจากเทศบาลลงสู่ชุมชนตลอดจนการเป็นที่ปรึกษาปัญหาอื่นๆ และหาแนวทางแก้ไขตามความเหมาะสม” (นายยศ เจริญศรี อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“นำผลงานที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งปฏิบัติตลอดมานำเสนอต่อสาธารณชน ผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ รถหาเสียง และบัตรใบเล็ก ออกพบปะพูดคุย ถามสารทุกข์สุกดิบ และเข้าไปช่วยแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนในเขตเทศบาล” (นายสมพร โศกเพลาะ อธิบดีรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“เดินพบปะประชาชนร่วมกับผู้หาเสียง แนะนำตัว และเข้าไปมีส่วนร่วมกับประชาชน ในชุมชน ทั้งระดับรากหญ้า ระดับกลาง และระดับสูง การเสนอแนวนโยบายให้ชุมชน และกลุ่มของชุมชนให้ทราบในนามกลุ่มการเมืองที่สังกัด” (นายสุเนตร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“เปิดช่องทางในการเข้าถึงให้กับประชาชน ในการที่ประชาชนสามารถที่จะแจ้งความต้องการ สามารถที่จะปรึกษาหารือหรือแสดงความคิดเห็นต่างๆ ได้โดยสะดวก” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ผู้สมัครพร้อมทีมงานต่างก็ขยันลงพื้นที่ มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้านมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นประเพณีงานบุญ งานบวช งานมงคลสมรส งานประจำปีต่างๆ จึงทำให้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของประชาชน” (นายจารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

5. เครื่องญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน ของผู้ลงสมัครมีการสัญญาว่าจะให้หรือไม่อย่างไร ตัวอย่าง

“ได้มีการสัญญาว่าจะให้บ้าง เช่น หากผู้ลงสมัครที่ตนสนับสนุนได้รับการเลือกตั้งแล้ว จะช่วยผลักดันสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างถนน คสล.ให้ ตามที่ชาวบ้านร้องขอ (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“ในการหาเสียงที่ผ่านมา มีการหาเสียงโดยใช้นโยบายเชิงประชานิยม อาจจะไม่ถึงขนาดสัญญา แต่เป็นการให้ความช่วยเหลือกันในภายหลัง อาจจะเป็นในรูปแบบของการเอื้อผลประโยชน์ และอำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจที่มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง” (นายปรีชา พันสนธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“มีการสัญญาว่าจะให้สิ่งตอบแทนในรูปแบบต่างๆ ถ้าผู้สมัครที่ตนสนับสนุนได้รับการเลือกตั้งอาทิเช่น งบประมาณที่จะลงไปชุมชนและหมู่บ้านของผู้ที่ให้การสนับสนุนลงคะแนนเสียงให้” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“มีการให้สัญญาว่าถ้าญาติของตนได้กลับมาบริหารงานอีกครั้ง จะมีการนำงบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญขึ้น ช่วยเหลือให้ได้รับสิทธิพิเศษก่อนหมู่บ้านอื่นๆ เช่น สนับสนุนโครงการสร้างอาชีพให้คนในชุมชน ทำถนนหนทาง ท่อระบายน้ำให้ก่อนหมู่บ้านอื่น” (นายจรรงค์ ชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“มีการกลับมาตอบแทนกันในรูปแบบของผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ เช่น รับลูกหลานเข้ามาทำงานในเทศบาล เพื่อเป็นการตอบแทนในการช่วยเหลือกันตอนหาเสียงและลงคะแนนจนได้รับการเลือกตั้ง” (นายตำรวจ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์ วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“ไม่มีสัญญาใดๆ มีเพียงการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกกัน ในเวลาที่ต้องมาติดต่อกับหน่วยงานราชการ และเมื่อมีการแจกจ่ายสิ่งของ บุคคลที่เป็นผู้สนับสนุนจะได้รับการพิจารณาก่อนเสมอ” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“ไม่ได้ให้คำมั่นสัญญาใดๆ แต่จะช่วยเหลือกันเป็นพิเศษไม่ว่าจะเป็นเรื่องผลประโยชน์ที่จะได้รับ หรือการคัดเลือกในการได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น ร่วมทัศนศึกษาดูงาน ร่วมรับถุงยังชีพ แจกแว่นตา พิจารณาการได้รับเงินกู้ของธนาคารชุมชน ฯลฯ (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“หวัะแนนไม่ได้ให้คำมั่นสัญญาใดๆ มีเพียงผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ให้สัญญาว่าถ้าได้รับการเลือกตั้งจะพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญ โดยการขยายเขตไฟฟ้า ติดไฟทางเข้าหมู่บ้าน ขยายเขตน้ำประปาจนครบทุกครัวเรือน” (นายวิชชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“ส่วนใหญ่คนที่ให้สัญญาจะเป็นผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง เรื่องที่ให้สัญญาจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงสร้างพื้นฐานของคนในชุมชน” (นายชนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“บางครั้งจะมีการให้สัญญาจากเครือข่ายดี พรอคพวกเพื่อนฝูง และหวัะแนนว่าถ้าผู้สมัครที่ตนสนับสนุนได้รับการเลือกตั้งจะช่วยเหลือในการทำถนนหนทางเข้าหมู่บ้าน ทำไฟทาง วางท่อระบายน้ำ ทำฟุตบอลใหม่ และให้มีสิทธิพิเศษในการร่วมไปทัศนศึกษาดูงานกับทางเทศบาลฯ ด้วย” (นายยศ เจริญศรี อธิการบดีรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ไม่มีการสัญญาใดๆ แต่เป็นที่รู้กันว่า เมื่อผู้สมัครสามารถชนะการเลือกตั้งแล้ว จะนำงบประมาณของเทศบาลสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มหรือชุมชนที่ให้การสนับสนุนในการเลือกตั้ง

หรือการพาไปศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการตอบแทนกลุ่มหรือชุมชนที่ให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ” (นายสมพร โลกเพลาะ อดีตรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ไม่พบว่าพรรคพวกเพื่อนฝูง เครือญาติ และห้วคะแนนมีการให้สัญญาใดๆ กับชาวบ้านมีเพียงผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเท่านั้นที่รับปากกับชาวบ้านว่า ถ้าได้รับการเลือกตั้งจะช่วยเหลือชาวบ้านให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จะดูแลช่วยเหลือชาวบ้านเต็มกำลังความสามารถตามที่ได้รับการร้องขอ” (นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ส่วนมากจะเป็นผู้สมัครที่ให้คำมั่นสัญญากับชาวบ้าน ว่าถ้าได้รับการเลือกตั้งและกลับเข้ามาทำงานอีกครั้งหนึ่ง จะช่วยเหลือชาวบ้านในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเรื่องเล็ก เรื่องใหญ่ ถ้าไม่สามารถดำเนินการเองได้ ก็จะประสานงานติดต่อกับหน่วยงานหรือบุคคลอื่น เพื่อให้การช่วยเหลือชาวบ้านเป็นไปด้วยความเรียบร้อย” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีการช่วยเหลือกันโดยไม่ต้องมีการให้สัญญา เช่น ทูมงบประมาณในการก่อสร้างถนนหนทาง และงบประมาณในการจัดโครงการประกอบอาชีพเสริมให้กับทางชุมชนที่ให้การสนับสนุน” นายจารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

6. เครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน ของผู้ลงสมัครมีการโน้มน้าวให้ผู้ลงคะแนนเสียงไปชักชวนคนอื่นไปลงคะแนนให้หรือไม่ อย่างไร ตัวอย่าง

“มีการโน้มน้าวให้ผู้ลงคะแนนเสียงไปชักชวนคนอื่นไปลงคะแนน เช่น หากไม่ลงคะแนนให้ผู้สมัคร ชาวบ้านจะเสียผลประโยชน์ เพราะผู้สมัครอีกฝ่ายหากได้รับการเลือกตั้งแล้ว จะอยู่อีกข้างการเมืองหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถผลักดันงบประมาณมาให้กับหมู่บ้านได้” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“มีการโน้มน้าวให้ไปลงคะแนนให้พรรคพวกของตนเองอยู่แล้ว ซึ่งบางครั้งอาจจะยื่นข้อเสนอในการให้สิทธิพิเศษในเรื่องต่างๆ เป็นการแลกเปลี่ยน เช่น การติดต่องานราชการ หรือการของบประมาณต่างๆ” (นายปรีชา พันสนธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“มีการโน้มน้าวจิตใจของคนในชุมชน ให้ทราบถึงคุณงามความดี ความเสียสละของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการอุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการลงคะแนนเสียงให้” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“มีการโน้มน้าวให้ผู้ลงคะแนนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะถ้าไม่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะเสียสิทธิทางการเมือง และพรรคพวกของตนจะไม่ได้รับการเลือกตั้ง” (นายชรรค์ชัย

กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“มีการโน้มน้าวให้ผู้ลงคะแนนเสียงไปชักชวนคนอื่นให้ไปลงคะแนนให้ เช่น การให้ญาติพี่น้องแนะนำหรือชวนเพื่อนๆ มาลงคะแนน” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนช้อยหนองแก สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“ส่วนมากจะเป็นการพูดโน้มน้าวจากปากต่อปากของคนที่สนิทสนมกัน และฝากให้ช่วยลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“ไม่มีการพูดโน้มน้าวแต่เป็นการบอกฝากให้ช่วยลงคะแนนให้ผู้สมัครที่เป็นเครือญาติพรรคพวก เพื่อนฝูงของตนมากกว่า” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนช้อยชอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“มีการช่วยเหลือกันในหมู่เครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคะแนน ในการพูดจาโน้มน้าวจิตใจชาวบ้านในการลงคะแนนเสียง โดยการลงพื้นที่ตามชุมชน ร้านค้า เพื่อขอคะแนนเสียง รวมทั้งแสดงนโยบายและอุดมการณ์ให้ชาวบ้านได้ทราบ เพื่อเป็นการโน้มน้าวและจูงใจในการช่วยลงคะแนนเสียงให้” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนช้อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“มีการโน้มน้าวโดยเดินเคาะประตูบ้าน เพื่อแนะนำตัวผู้สมัคร พร้อมแจกบัตรเล็ก ให้ชาวบ้านจดจำเบอร์ผู้ลงสมัคร และพูดจูงใจให้ประชาชนออกไปลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่ตนสนับสนุน” (นายชนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“มีการโน้มน้าวโดยหาเสียงเป็นเครือข่ายมีการบอกกันปากต่อปาก เช่น ญาติพี่น้องที่รู้จักกันมีการแนะนำบอกกล่าวชักชวนให้เลือก” (นายยศ เจริญศรี อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีการโน้มน้าวในการเลือกตั้ง เพราะฐานเสียงเป็นเครือญาติ และห้วคะแนน จะเป็นผู้กว้างขวางมีคนรู้จักค่อนข้างเยอะ” (นายสมพร โภกเพลาะ อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีการโน้มน้าวโดยการใช้กลยุทธ์ต่างๆ มาดึงดูดใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนเสียงให้ เช่น การแสดงคุณสมบัติของผู้สมัครว่ามีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการบริหารท้องถิ่น เป็นที่พึงพาให้กับชาวบ้านได้” (นายสุนทร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีการโน้มน้าวจิตใจให้ชาวบ้านมาใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยเน้นย้ำถึงผลประโยชน์และสิทธิต่างๆ ที่จะได้รับเมื่อผู้สมัครฝ่ายตนได้รับการเลือกตั้งและกลับเข้ามาบริหารงาน” (นางรัชฎาภรณ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“เครือข่าย พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคณะเนนยังมีส่วนในการชักจูงผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ด้วยปัจจุบันนี้ การเมืองในสังคมไทย เป็นเรื่องของตัวประชาชนมากขึ้น ใกล้ชิดกับท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งเกี่ยวพันกับเรื่องการทำมาหากิน ความเป็นอยู่ และสภาพสังคมที่มีความรู้มากขึ้น ทำให้มีมุมมองในด้านความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ทำให้วัฒนธรรมหรือปัจจัยดังกล่าวมีผลบ้าง แต่ไม่ใช่ทุกอย่าง ซึ่งความรู้ ความสามารถของบุคคลก็มาเป็นอันดับต้นๆ ด้วยเช่นกัน เช่น ลักษณะของเงินไม่มา กาไม่เป็น ก็มีน้อยลง เพราะประชาชนทุกคนยอมเข้าใจในสิทธิ และหน้าที่ อีกทั้งยังมีกฎหมายในการบังคับผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีต้องไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง” (นายจรรุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

7. ท่านคิดว่ากรณีที่มีเครือข่าย พรรคพวกเพื่อนฝูง และห้วคณะเนน มาช่วยในการหาเสียงเลือกตั้งมีผลต่อคะแนนเสียงของผู้สมัครหรือไม่ อย่างไร ตัวอย่าง

“มีผลอย่างมาก ถ้าผู้สมัครหาเสียงคนเดียวก็ห้วเดี่ยวกระเทียมเลียบ เช่น ผู้สมัครจบปริญญาโทไม่มีพรรคพวกเพื่อนฝูง ย่อมเสียเปรียบผู้สมัครที่จบเพียง ม.ปลาย ที่เคยดำรงตำแหน่งมาก่อน ซึ่งมีพรรคพวกเพื่อนฝูงมากและเคยช่วยเหลือชาวบ้านมาก่อน” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“มีผลเป็นอย่างมาก เพราะพรรคพวกเพื่อนฝูงและญาติพี่น้องว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการที่จะได้รับการเลือกตั้ง” (นายปรีชา พันสนธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“ผมคิดว่ามีผลต่อคะแนนเสียงของผู้สมัครอย่างแน่นอน อาทิ หากผู้สมัครรายใดมีญาติพี่น้องมากกว่าผู้สมัครรายอื่น โอกาสในการเข้าไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่นย่อมมีมาก เพราะระบบญาติพี่น้องย่อมมีความใกล้ชิดกว่าระบบการเมืองประชาธิปไตยที่แท้จริง ถึงแม้นโยบายคู่แข่งทางการเมืองของผู้สมัครนั้นดี แต่ก็ได้รับการตอบรับน้อยเพราะไม่มีความใกล้ชิดเหมือนระบบเครือญาติ” (นายสัมพันธ์ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“มีผล เพราะผู้สมัครไม่สามารถลงไปหาเสียงได้ครบทุกครัวเรือน ต้องให้ญาติพี่น้องพรรคพวก เพื่อนฝูง ห้วคณะเนน ลงพื้นที่แทน เพื่อไปชักชวนชาวบ้านให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้” (นายบรรณชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“มีความสำคัญมาก เพราะเครือข่ายแต่ละคนจะเป็นฐานคะแนนเสียง ในการลงคะแนนให้กับตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งและเป็นทีมงานช่วยหาเสียงขอคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้าน โดยการเดินพบปะแบบเคาะประตูบ้าน เครือข่ายแต่ละคนที่มีเพื่อนฝูงจะช่วยชี้แนะชักชวนเพื่อนฝูงเหล่านั้นให้ลงคะแนนให้” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์ วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“มีผลเป็นอย่างมาก เพราะว่าเครือข่าย พรรคพวกเพื่อนฝูงมาก ผู้สมัครจะได้รับการเลือกตั้งโดยไม่ต้องหาเสียงมาก” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“มีผล เนื่องจากบ่อทองเป็นพื้นที่เล็กๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การลงคะแนนเสียงให้กับเครือข่ายจึงเป็นเรื่องปกติ” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อยชอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“มีผล เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความผูกพันกับบุคคลที่เป็นเครือข่าย พรรคพวกเพื่อนฝูง และหัวหน้าของผู้ลงสมัคร ซึ่งเป็นที่มาในการโน้มน้าว ชักจูง ชี้แนะ และบังคับให้ช่วยลงคะแนนเสียงให้” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“มีผลโดยตรง เนื่องจากเครือข่าย พรรคพวกเพื่อนฝูง และหัวหน้าถือว่ามีส่วนได้เสียในอนาคต หากผู้สมัครของฝ่ายตนได้รับการเลือกตั้งผลประโยชน์ต่างๆ ก็จะตกอยู่กับฝ่ายสนับสนุน ดังนั้นทั้งเครือข่าย พรรคพวกเพื่อนฝูง และหัวหน้าจึงช่วยกันทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้ผู้สมัครของตนได้รับการเลือกตั้ง” (นายธนกฤษ พันธุ์สนิท รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“มีผลต่อคะแนนเสียง เพราะบางคนเกรงใจคนที่มาช่วยหาเสียง ส่วนใหญ่ผู้สมัครจะเลือกคนที่สนิทสนมกับคนในชุมชนมาช่วยหาเสียงให้” (นายยศ เจริญศรี อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีผลเป็นอย่างมาก เพราะการที่มีหัวหน้าและมีเครือข่ายจำนวนมากทำให้การหาเสียงมีเป้าหมายมากขึ้นทำให้มีผลต่อคะแนนเสียงในการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก” (นายสมพร โลกเพลาะ อธิการนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนมาก เพราะชาวบ้านรู้จักกับคนที่ป็นหัวหน้าและญาติๆ ของผู้สมัครถ้าเดือรื้อนก็ยังสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้” (นายสุเนตร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีผลต่อการลงคะแนนเสียง เพราะหากผู้ลงคะแนนเสียงเชื่อในตัวแทนของผู้สมัครก็จะลงคะแนนให้” (นางรัชฎุญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“มีผล เพราะเป็นการสร้างกลุ่มประชาชนให้เห็นสอดคล้องไปในแนวเดียวกัน เป็นการสร้างฐานเสียงอย่างหนึ่ง เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจให้ผู้ลงคะแนนเสียงมาลงคะแนนเสียงให้กับพรรคพวก ฝ่ายของตน เช่น ในคืนหมาหอน ก็เป็นการสร้างสิ่งกระตุ้นที่ผิดกฎหมายในการเลือกตั้ง เพื่อให้แต่ละพื้นที่มีฐานเสียงของตนในการจูงใจผู้อื่นให้เห็นคล้ายตามกัน” (นายจรรูวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

8. ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่นอย่างไร

“ต้องมีเวทีที่เปิดเผย และมีพิธีกรที่เป็นกลางให้ผู้สมัครมาตอบข้อซักถามแลกเปลี่ยน และจัดอบรมให้ความรู้ประชาธิปไตย ชาวบ้านมีสิทธิมีเสียงอย่างไร การตรวจสอบภาคประชาชน ทำได้อย่างไรบ้าง เห็นความสำคัญกับการต่อต้านทุจริตคอร์รัปชัน ถ้าพรรคพวกของตนเองโกง ก็ไม่ต้องเลือก” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“ต้องมีการให้ความรู้กับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การใช้สิทธิ ข้อเสียของการซื้อเสียง ที่ผ่านมามีการณรงค์น้อยและชาวบ้านจะเชื่อตามๆ กัน ไม่ได้ใช้ความคิดเป็นของตัวเองเท่าที่ควร” (นายปรีชา พันสนธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“ผมคิดว่าการป้องกันแก้ไขปัญหา ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น ควรจะมีระบบหรือหน่วยงานที่ทำการตรวจสอบการเลือกตั้งอย่างแท้จริง เพราะปัจจุบันการเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นอำนาจของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และทางสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดก็จะมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการแทน ผลกระทบที่ตามมาคือข้าราชการส่วนท้องถิ่น พนักงานลูกจ้าง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับนักการเมือง ย่อมที่จะเอื้อประโยชน์ให้ผู้สมัครรายเดิม ดังนั้น ควรจะมีหน่วยงานกลางที่มีใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ในการเลือกตั้ง และบุคคลที่ร่วมเป็นกรรมการต้องไม่มีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับนักการเมืองท้องถิ่น มาทำหน้าที่แทนน่าจะลดปัญหา ระบบอุปถัมภ์ได้” (นายสัมพันธ พรวิวัฒน์ธาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“ควรสร้างระบบคุณธรรมแทนระบบอุปถัมภ์ โดยต้องสร้างความเข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเริ่มจากการปลูกฝังคนในครอบครัว ชุมชน และสังคมก่อน” (นายชรรค์ชัย

กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาปอทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“ต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการป้องกัน โดยไม่ใช่ระบบอุปถัมภ์ไปในทางที่ผิด ซึ่งต้องเกิดจากการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีของทุกคน ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“ควรเริ่มต้นที่การพัฒนาเด็ก ด้วยการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเด็ก โดยให้สถาบันครอบครัวช่วยสร้างจิตสำนึกให้กับเด็ก ให้คำแนะนำปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง และโรงเรียนก็ควรที่จะช่วยอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีของสังคม สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีระเบียบวินัยที่ดี ก็น่าจะเป็นสัญญาณที่ดีว่าระบบอุปถัมภ์จะค่อยๆ ลดไปได้ในระดับหนึ่ง” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อยชอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาล ควรดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว เพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจในการบริหาร ซึ่งจะนำไปสู่การทุจริต คอร์รัปชัน” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“ต้องเริ่มต้นที่นักการเมืองท้องถิ่นอย่าให้หวังอำนาจ มองการเมืองเป็นเพียงธุรกิจที่จะเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ เพื่อตนเองและพวกพ้อง ไม่สืบทอดตำแหน่งและอำนาจทางการเมืองของคนเพียงตระกูลเดียว โดยต้องให้ประชาชนได้รู้ถึงข้อมูล ข้อเท็จจริงทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ” (นายชนกฤษ พันธุ์สนธิ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางประชาธิปไตยให้เกิดแก่ประชาชน และปลูกฝังความเป็นเจ้าของในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดแก่ประชาชนด้วย” (นายยศ เจริญศรี อธิการบดี นายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ปฏิรูประบบการเมืองเพื่อให้มีระบบการเลือกตั้งที่ดี และให้ภาคราชการนำระบบคุณธรรม จริยธรรมและหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง” (นายสมพร โศกเพลา อธิการบดีนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“ปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของคนไทย ในเรื่องการยกย่องคนดี มีหลักเกณฑ์ของรัฐที่ชัดเจน ในการให้ความคุ้มครองหรือป้องกันไม่ให้เกิดระบบอุปถัมภ์ รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชน โดยเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม” (นายสุเนตร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ควรปฏิวัติวัฒนธรรมในชาติ ให้สอดคล้องกับประชาธิปไตย ปรับเปลี่ยนเจตคติและค่านิยมของคนในสังคม ให้ยกย่องคนดี คนทำงานซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา ไม่ใช่ยกย่องคนรวย” (นางรัชฎญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ในการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ควรกำชับให้ถือปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ไม่ควรให้ผู้บริหารเข้ามาใช้ดุลยพินิจมากเกินไป เพราะจะก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ได้ง่าย ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนราชการในภายหลัง” (นายจารุวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

9. อื่นๆ

“ปัจจุบันสถานการณ์การเมืองระดับประเทศ เห็นได้ชัดว่าเกิดความขัดแย้งในสังคมก็เนื่องจากมีฐานรากจากการเลือกตั้งที่มีระบบทั้ง 3 ที่กล่าวมาคือ การใช้ระบบเครือข่าย การใช้ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูง และการใช้ห้วคะแนน ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในปัจจุบัน จึงควรมีการปรับปรุงการเลือกตั้งให้มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้กับประชาชน การเพิ่มบทลงโทษแก่ผู้สมัครให้ได้รับโทษที่รุนแรงขึ้น เพื่อจะให้ได้ตัวแทนประชาชนที่สามารถทำงานได้อย่างแท้จริง โดยที่ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง” (นายปรีชา พันสนิต ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 2 มิถุนายน 2557)

“ควรใช้ความสัมพันธในระบอบอุปถัมภ์นี้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมือง เพราะเราจะขจัดความสัมพันธแบบนี้ออกไปจากสังคมไทยนั้นทำได้ยาก เนื่องจากระบบนี้ฝังรากลึกต่อเนื่องกันมายาวนานแล้ว จึงควรใช้ความสัมพันธนี้ไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ความสำนึกทางการเมือง โดยใช้กลไกต่างๆ ของรัฐ และไม่ปล่อยให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองได้ใช้ความสัมพันธแบบนี้เป็นแสวงหาอำนาจทางการเมืองเฉพาะกลุ่ม ซึ่งจะเป็ผลร้ายต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” (นายพงษ์วิทย์ ธาราสันติสุข กำนันตำบลบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 31 พฤษภาคม 2557)

“ภาครัฐควรสร้างจิตสำนึกทางประชาธิปไตยให้ประชาชน เพื่อให้ตระหนักว่า ตัวแทนที่เขาเลือกตั้งเข้าไปนั้นต้องทำหน้าที่เพื่อส่วนรวมไม่ใช่เพื่อพวกพ้อง หรือเครือข่ายกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หลักเกณฑ์ที่จะเลือกตั้งต้องพิจารณาจากความรู้ ความสามารถ ความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อส่วนรวม ไม่ใช่เลือกเพราะความเป็นเครือข่าย ความสนิทสนมคุ้นเคย” (นายสัมพันธ พรวิวัฒน์ชาดา ครู วิทยฐานะชำนาญการ สัมภาษณ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2557)

“การใช้ระบบคุณธรรมแทนที่ระบอบอุปถัมภ์จะทำให้หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตลอดจนการบริหารงานมีประสิทธิภาพได้คนดี มีความรู้ ป้องกันการแทรกแซงทางการเมือง ทำให้คน

ปฏิบัติงานเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน” (นายบรรลือชัย กลิ่นสิงห์ ผู้จัดการสาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ่อทอง สัมภาษณ์ วันที่ 4 มิถุนายน 2557)

“ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งควรใช้ระบบอุปถัมภ์ควบคู่ไปกับระบบคุณธรรม เป็นการช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมให้โอกาสคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ ซื่อสัตย์ สุจริต เข้ามาบริหารท้องถิ่น ปลุกจิตสำนึกให้นักการเมืองท้องถิ่นทำงานเพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ตนเอง” (นายสำราญ แคล้วคลาด ประธานชุมชนย่อยหนองแก สัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน 2557)

“หน่วยงานของรัฐจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีจิตสำนึกเลือกคนดีเข้ามาบริหารท้องถิ่นตนมากกว่าการใช้ระบบอุปถัมภ์” (นายสุวัฒน์ ตันศิริ รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 8 มิถุนายน 2557)

“หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น จะต้องดำเนินการทั้งมาตรการส่งเสริมให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และมาตรการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งอย่างเด็ดขาด รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ เพราะจะเป็นการตัดวงจรทุจริตการเลือกตั้งได้” (นางสมคิด เจริญศรี ประธานชุมชนย่อย ซอย 8 สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2557)

“ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบที่ยังมีความสำคัญต่อสังคมไทย และมีประโยชน์ต่อสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน แต่ควรมีการปรับปรุงและนำไปใช้ในทิศทางที่ถูกที่ควร” (นายวิชา กิจแสวงสุข ประธานชุมชนย่อยนาเจริญ สัมภาษณ์ วันที่ 12 มิถุนายน 2557)

“การแก้ไขปัญหาาระบบอุปถัมภ์ควรแก้ที่สาเหตุคือปรับเปลี่ยนโครงสร้างศักดินา ปรับเปลี่ยนค่านิยม สร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยและความเท่าเทียมกัน มุ่งประโยชน์ของคนหมู่มาก” (นายชนกฤษ พันธ์สุนิห รองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“ควรปลูกฝังให้เยาวชนเคารพหลักประชาธิปไตย และควรมีหลักสูตรหน้าที่พลเมือง ในหลักสูตรตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ตลอดจนอบรมอย่างต่อเนื่องเรื่องหน้าที่พลเมืองให้กับประชาชน” (นายยศ เจริญศรี อธิการบดีรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“พฤติกรรมของสังคมไทยเป็นพฤติกรรมที่สนับสนุนระบบอุปถัมภ์มากกว่าระบบคุณธรรม คนทำงานซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา มีผลงานความรู้สุดท้ายก็สู้คนประเภทประจบ สอพลอไม่ได้ ระบบอุปถัมภ์นอกจากจะเป็นตัวบ่อนทำลายคุณธรรมโดยตรงแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของประเทศ ระบบยุติธรรม ระบบบริหารราชการแผ่นดิน ระบบตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถปฏิบัติตามกลไกอย่างตรงไปตรงมาได้ ก็คิดที่ระบบอุปถัมภ์ค้ำคองตั้งแต่เกิด

จนตาย ประเทศไทยถ้าเชิดชูระบบคุณธรรม ล้มเลิกระบบอุปถัมภ์จะเจริญกว่านี้มาก” (นายสมพร โทกเพลาะ อดีตรองนายกเทศมนตรี สัมภาษณ์ วันที่ 14 มิถุนายน 2557)

“การแก้ไขระบบอุปถัมภ์ส่วนหนึ่งต้องทำโดยการปฏิรูปเศรษฐกิจ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่ให้โอกาสคนส่วนใหญ่มากขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพิงระบบอุปถัมภ์ และประชาชนต้องเปลี่ยนพฤติกรรมโดยต้องเคารพกฎหมาย และมีธรรมาภิบาล” (นายสุเนตร นงนุช สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ค่านิยมระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นและฝังลึกอยู่ในนิสัยของคนไทยนั้น ไม่ใช่ความคิดของคนไทยคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่ขัดเกลามาจากสังคมในอดีต ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้คนไทยยึดตัวบุคคลขาดหลักการอุดมการณ์ รักเครือญาติ เพื่อนฝูงที่น้อง รักเพื่อนร่วมรุ่น อะไรนอกเหนือไปจากนี้จะไม่สนใจแนวทางแก้ไขควรแก้ที่ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมไทย” (นางธัญญพัทธ์ เชื้อนพรัตน์ สมาชิกสภาเทศบาล สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

“ระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในสังคม เป็นที่มาของปัญหาของประเทศนี้ เพราะนักการเมืองใช้ระบบอุปถัมภ์เพื่อรักษาอำนาจทางการเมือง นำมาซึ่งการบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอ มีการทุจริตคอร์รัปชันที่รุนแรง และคนไทยมักชอบใช้ตำแหน่งหรืออำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองช่วยเหลือกันทั้งๆ ที่ผิดหรือไม่ควรทำ ก็ทำให้การบังคับใช้กฎหมายของประเทศไม่จริงจังและขาดประสิทธิภาพ เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่ยุติธรรมในสังคม การแก้ไขระบบอุปถัมภ์ควรแก้ที่พฤติกรรมของคนในสังคม โดยเน้นการเคารพสิทธิและกฎหมายตามหลักการอยู่ร่วมกัน” นายจรรูวัฒน์ สุขพันธ์ถาวร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สัมภาษณ์ วันที่ 15 มิถุนายน 2557)

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวประทุมมารณ สุจริต
วัน เดือน ปีเกิด	15 เมษายน 2523
สถานที่เกิด	65/3 ถนนหนองใหญ่-ปรกฟ้า ม.1 ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี 20270
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
สถานที่ทำงาน	เทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี
ตำแหน่ง	บุคลากร 6ว

